

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Kätlin Unt

Kuidas konstrueeritakse lobitööd ja lobiste Eesti ajakirjanduses?

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Sten Hansson, PhD

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Lobitöö ja lobisti mõisted	7
1.2. Lobitöö Eestis	10
1.3. Representatsiooniteooria ja lobitöö konstruktsioonid	12
1.4. Uurimiseesmärk ja -küsimused	14
2. MEETOD JA VALIM.....	15
2.1. Kvantitatiivne sisuanalüüs	15
2.2. Kvantitatiivse sisuanalüüsi valim	19
2.3. Kvalitatiivne sisuanalüüs	20
2.4. Kvalitatiivse sisuanalüüsi valim	28
3. TULEMUSED.....	30
3.1. Kvantitatiivne ülevaade meediakajastustest	30
3.1.1. Lobitöö ja lobistide kohta kasutatud väljendid	30
3.1.2. Artiklite arv ja ajaline jaotumine	32
3.1.3. Lobitööst rääkinud kõneisikud	34
3.1.4. Lobitööst rääkimise kontekst ja teemad	35
3.1.5. Artiklite, kõneisikute ja kasutatud väljendite jaotumine tonaalsuste suhtes	36
3.2. Kvalitatiivne ülevaade konstrueerimisviisidest	41
3.2.1. Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste negatiivselt?.....	41
3.2.2. Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste positiivselt?	51

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	58
4.1. Meetodi kriitika	70
KOKKUVÕTE.....	72
SUMMARY	75
KASUTATUD KIRJANDUS.....	77
LISAD	85
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	85
Lisa 2. Kodeerimisel ja tekstianalüüsis kasutatud artiklid	87

SISSEJUHATUS

Kodanike kaasamine ja huvirühmade võimalus rääkida kaasa poliitikakujundamise ja seadusloome protsessides on demokraatliku õigusriigi üks olulisemaid tunnuseid. Lobimisega ehk näiteks äriorganisatsioonide või vabaihenduste huvide kaitsmisega otsustajate otsese või kaudse mõjutamise teel on tegeletud alates poliitika algusaegadest. Tänapäevaks on lobimisvaldkond muutunud aina komplekssemaks ja sellest on kujunenud eraldi profession, kuid laiemat arutelu toimub sel teemal vähe.

Avalikus sfääris esineb lobitöö osas teatav konfliktus. Ühingu Korruptsioonivaba Eesti tegevjuht Carina Paju (2019) on väljendanud vajadust lobitöö ümber mõtestamiseks, kuivõrd seda aetakse sageli segamini mõjuvõimuga kauplemise ning korruptsiooniga. Mitmed autorid on täheldanud, et „lobimise” sõna seostub avalikkuse teadvuses sageli pettuse või kahtlase tegevusega (Bass, Arons, Guinane, Carter ja Rees, 2007; McConnell, 2004: 25; Tillack, 2015, Joos 2016: 60 kaudu; Taliaferro ja Ruggiano, 2013: 164). Avatud demokraatias on huvikaitse puhul seega ühest küljest tegemist mõistetava, vajaliku ja Eestis aina enam praktiseeritava nähtusega, teisalt kannab lobimine endaga rahva seas siiani kaasas müstikakoormat ning on paljude arvates halvustav termin, mis suuresti tuleneb valdkonnaga seotud läbipaistmatusel. Selle vastuolu täheldamine ajendas mind leidma vastust pealkirjas esitatud küsimusele, mis on ühtlasi töö eesmärk.

Teema aktuaalsusele viitab muuhulgas hiljutine avaldus, mille kohaselt on Justiitsministeerium asunud Eestis lobitööd reguleerima (Ots, 2019). Eelkõige just läbipaistmatusel tõttu on viimati aset leidnud juhtumite taustal tõstatunud avalikkuses debatt küsimuse üle, kas lobiteenuse pakkujast ministriks saamine või vastupidi lobistina töötamine vahetult pärast riigiteenistusest lahkumist (näiteks Janek Mäggi, Marko Pomerantsi ja Andres Anvelti puhul) on kooskõlas huvide konflikti vastu võitlemise hea tavaga. Viimati nimetatud lobiteenuse pakkujatega seoses on räägitud ka lobi jõulisusest ja eetilise hall-aladest. Aset leidnud juhtumid ja nendega kaasnenud avalikkuse tähelepanu aga viitab selgesti, et lobitegevusega esineb meie ühiskonnas segadust. Enim levinud käsitlusviise, lähenemisnurki ja nende tagamaid aitab avada siinne uurimistöö.

Kuna lobimisega seonduv on paljuski sõltuv riigi poliitilisest kultuurist, on oluline välja selgitada, kuidas konstrueeritakse lobimist just Eesti ajakirjanduses. Üheks kriitiliseks tagajärjeks on, et

„lobi“ terminiga seotud assotsiatsioonid võivad avaldada mõju osapoolte julgusele huvide eest avalikult seista, töötades seega vastu tänapäevase poliitikakujundamise põhimõtetele. White ja Park (2010) on näiteks suhtekorraldusega seotud tajusid uurides leidnud, et ameti kohta levivad arvamused mõjutavad elukutse usaldusväarsust ja inimeste nägemust ameti ühiskondlikust väärtusest. Siinkohal on aga oluline märkida, et just keelepõhine representatsioon on tähendusloome protsessi kõige olulisem osa (Hall jt, 2018: 11-13).

MTÜ Korruptsioonivaba Eesti läbi viidud uuringus (Jemmer, 2014) leiti, et „lobimise“ sõna hukkamõistva alatooni tõttu on sellest keeruline rääkida, kuna negatiivne tähendus on huviesindajaid solvav. Ka McGrath (2006) on leidnud, et lobisti rolliga seotud väärarvamused muudavad töö raskeks nii praktiseerijatele kui teemat uurivatele akadeemikutele, kuivõrd nii ajakirjanduse kui avalikkuse suhtumine lobitöösse on kahtlustav. Ühtlasi on leitud, et see võib vähendada mittetulundusühingute poliitikas osalemise soovi (Bass jt, 2007; Berry, 2005) ning julgust end avalikult lobistidena defineerida, kasutades „lobimise“ asemel neutraalsemaid ja positiivsema alatooniga sõnu (Bass jt, 2007; Berry, 2005: 575; Taliaferro ja Ruggiano, 2013: 163-164). Eestis eelistatakse kasutada avaliku huvi esindamisega seotud mõisteid nagu „huvikaitse“ või „eestkoste“ (Jemmer, 2014:10). Probleem seisneb selles, et mõiste hägustumise korral võivad otsuse kujunemise tagamaad jääda üldsuse eest varjatuks (Joos, 2016: 61). Kuna „lobi“-sõnatüvega mõisted tähistavad kõige selgemalt tegevusvaldkonna sisu, on see põhjus, miks on ka siinses töös eelistatud neid hinnangutevabalt kasutada, aidates ühtlasi kaasa Paju (2019) väljendatud vajadusele tõsta valdkonna osas inimeste teadlikkust.

Kommunikatsiooni vaatevinklist on lobitööd varasemalt Eestis uurinud üksikud autorid. Loi (2013) on kirjutanud lobi rollist poliitiliste otsuste kujundamisel, lobireeglite kehtestamisega seonduvat debatti ja hoiakuid on kirjeldanud Lumi (2014) ja Raide (2014), samast aastast pärineb ka MTÜ Korruptsioonivaba Eesti uuring (Jemmer, 2014). Vabaühenduste huvikaitse tegevust Eestis on uurinud Tõkke (2017) ja Euroopa Liidus Valgenberg (2018). Seega on minu bakalaureusetöö puhul tegemist esimese lobitöö ning lobistide konstrueerimisviise kaardistava uurimistööga. Välisautorite seas on lobimise konstrueerimist meedias varasemalt uurinud näiteks mitmed Rootsi autorid, kelle tulemuste kohaselt kujutatakse avalikkuses lobimist negatiivselt ja kasutegurite asemel nähakse pigem lobitööga kaasnevaid riske (Hassel, 2014; Helgesson ja Falasca, 2017; Sirafi, 2017). Sõnaga kaasnevaid konnotatsioone on kirjeldanud eelpool nimetatutest Taliaferro ja Ruggiano (2013) ja Bass jt (2007).

Töö jaguneb neljaks osaks. Esimeses peatükis selgitan lobitöö ja lobisti mõisteid, annan ülevaate Eesti lobitegevusest, kirjeldan representatsiooniteooriat ühes lobitöö sotsiaalsete konstruktsioonidega ja seejärel tutvustan lähemalt uurimiseesmärki ja -küsimusi. Teises osas selgitan uurimismeetodeid ja valimite koostamise põhimõtteid. Kolmandas peatükis on esitatud tulemused: esiteks on välja toodud seminaritöö raames läbi viidud esimese uuringuetapi kvantitatiivsed tulemused ja teiseks diskursusanalüüsil põhinenud tekstianalüüsi tulemused. Järeldused ning diskussioon ühes meetodi kriitikaga on leitavad neljandas töö osas.

Soovin eeskätt tänada oma juhendajat Sten Hanssonit põhjalike, oskuslikult suunavate nõuannete ja alati julgustava tagasiside eest! Olen väga tänulik ka oma kursusekaaslastele Greetel Joanna Võrgule, kes võttis vaevaks töö läbi lugeda ja anda soovitusi töö viimistlemiseks. Tänuõnad lähevad veel minu perele toe pakkumise eest töö valmimise perioodil.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Selles peatükis annan ülevaate lobivaldkonna ja konstrueerimisviiside mõistmiseks olulistest teooriatest ja empiirikast. Esmalt mõtestan lahti lobitöö ning lobisti mõisted ja annan seejärel ülevaate Eesti lobimaastikust. Viimaks käsitlen suuresti Stuart Hallile toetudes representatsiooniteooriat ja kirjeldan seejuures lobitegevust sotsiaalselt konstrueerituna.

1.1. Lobitöö ja lobisti mõisted

Lobitöö definitsioon ei ole üheselt välja kujunenud ei teoreetikute ega praktikute seas. Konsensuse puudumist on täheldanud lisaks mitmetele autoritele (nt Baumgartner ja Leech, 1998: 33; Milbrath, 1976: 7) veel näiteks Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD, 2012: 22). Varasemalt oli lobitöö eelkõige uurimisobjektiks politoloogia valdkonnas, kuid 1960. aastal kirjeldas USA lobiuuringute teerajaja Lester W. Milbrath seda esimest korda kommunikatsiooni perspektiivist. Temalt pärineb üks kõige sagedamini tsiteeritud definitsioone, mille kohaselt on lobitöö „kellegi muu kui isiklikes huvides tegutseva kodaniku poolt stimuleeritud ja edastatav teave, mis on suunatud seadusandjatele lootuses mõjutada nende otsuseid“ (Milbrath, 1976: 8). Teisisõnu kujutab lobimine endast ärihuvide või mõne ühiskonna grupi huvide esindamist ja kaitsmist mõjutades ametiisikuid viisil, mis aitab saavutada rühma eesmärgi. Ühtlasi võib seda nimetada poliitilise veenmise kunstiks (Zetter, 2008: 3).

Lobimise puhul on peamiselt tegemist kommunikatsiooniprotsessiga, kuivõrd see on seotud nii informatsiooni haldamise kui suhtlemisega (Milbrath, 1960: 35). See on osa ettevõtte väliskommunikatsioonist, mis on suunatud ainult poliitikutele ning ametkondadele (Joos, 2016: 61-62). Niisiis on lobitegevus demokraatliku otsustusprotsessi osa, mis võimaldab huvigruppidel lähtuvalt enda vajadustest strateegiliselt suhelda avalike otsuste tegijatega. Milbrath (1976: 7-8) on lobi termini piiritlenud järgmiselt:

- a) lobimine hõlmab endas ainult avalikke otsustusprotsesse, selle alla ei liigitu erasektoris tehtavad otsused;

- b) lobimise eesmärk on mõjutada otsustuse kujunemist, nimetatud motivatsiooni puudumisel pole tegemist lobimisega;
- c) lobimine eeldab vahendaja või esindaja kui kodanike ja otsustajate ühenduslüli olemasolu, üksiku kodaniku mõjutustegevuse korral pole tegemist lobimisega;
- d) lobimine kätkeb endas kommunikatsiooni, ilma milleta oleks otsustamisprotsessi mõjutamine võimatu.

Kui Milbrath keskendus defineerimisel pelgalt avalike otsuste mõjutamisele, siis näiteks Bouetiez (2006, OECD, 2012: 22 kaudu) on selgitanud lobimist palju laiemalt, öeldes, et tegemist on mistahes otsuse mõjutamisega, olgu see siis personaalne, äriline või riiklik. Sellisel juhul oleks aga lobimise mõiste kasutu, kui iga kodanik ja valija võiks olla potentsiaalne lobist (Milbrath, 1976: 8). Lobistide ühisjooneks on Milbrathi (*ibid.*: 21) sõnul püüdlus mõjutada valitsuse otsuseid. Seega on lobitegevus reeglina piiritletud avalike otsuste mõjutamisega. Ta nimetab lobiste „teabekaupmeesteks”, kelle otsustajatele suunatud sõnumid põhinevad kõige sagedamini faktidel, kuid ka kallutatud argumentidel või võimul (Milbrath, 1960: 35). Sarnaselt on veel märkinud Berry (2015: 11), et lobistid ei tegele üksnes veenmisega, vaid jagavad lobisuhtluse käigus faktilist teavet tehniliste või juriidiliste aspektide kohta. Järelikult võivad lobistid otsusetegijatele edastada valdkonnaspetsiifilist informatsiooni, mis aitab teha teadlikumaid otsuseid.

Tavaks on, et lobi tehakse peamiselt kasumlikes sektorites nagu energia, ravimid, jäätmed, metsandus, transport, ehitus, hasartmängud, alkohol ning tubakas (*ibid.*), mis ühtlasi on väga reguleeritud valdkonnad, kus ollakse riigist ja poliitilistest otsustest sõltuvamad. Enamasti on lobi sihtrühmaks täidesaatva võimu asutused, avalik-õiguslik juriidilised isikud, kohalik omavalitsus või meedia (Zetter, 2008: 3). Mitmeid aastakümneid olid teoreetikud (näiteks Milbrath: 1975; Pauer, Bool ja Dexter: 1963) seisukohal, et huvigrupid lobivad peamiselt neid seadusandjaid, kes juba enne lobimist on suurema tõenäosusega nende vaadete poolt. Austen-Smith ja Wright (1994) on aga leidnud, et huvikaitsjad lobivad eeldatavasti ka vastupidisel seisukohal olevaid otsustajaid eesmärgiga tasakaalustada oponeerivate gruppide tehtavat lobitööd. Võib järeldada, et lobi „sihtmärk“ valitakse sõltuvalt iga juhtumi eripäradest ja sisulistest vajadustest ning seejuures ei ole välja kujunenud selgelt kirjeldatavat mustrit. Ühtlasi mängib lobimine autorite sõnul seadusandliku protsessi juures suuremat ja märkimisväärsemat rolli, kui seda varem uurijate seas täheldati (*ibid.*).

Otsustajateni jõudmiseks on mitmeid viise, nii otseseid kui kaudseid. Milbrath (1960: 36-52) on need jaotanud järgmiselt:

- a) otsene personaalne suhtlus lobisti ja otsustaja vahel (näiteks personaalne argumentide ja uuringu tulemuste esitus);
- b) kommunikatsioon vahendajate kaudu (näiteks valija või sõbra kaudu, kirjade saatmine, PR-kampaaniad, hääletusprotokollide avalikustamine);
- c) muud kommunikatsioonikanalid (näiteks eeldab see osalemist meelelahutuslikel üritustel ja pidudel, otsest altkäemaksu, panustamist poliitilisse rahasse ja kampaaniatöösse, koostööd teiste huvirühmadega).

Viimases punktis on küll ühe võimaliku lobimistööriistana viidatud mõjuvõimuga kauplemisele ja korruptiivsetele praktikatele, kuid näiteks Joos (2016: 81) on seisukohal, et illegaalsel korruptsioonil ja legaalsel ning legitiimsel lobitööl pole omavahelist seost ning neid tuleks üksteisest eristada. Üldjuhul on korruptsioon rohkem levinud vaestes ja vähem arenenud riikides, seevastu rikastes ja kõrgema arengutasemega riikides kasutatakse poliitiliste otsuste mõjutamiseks eeskätt lobitööd (Harstad ja Svensson, 2011), kuigi isegi vähem arenenud riikides on lobimine palju tõhusam mõjutamisvahend kui korruptsioon (Campos ja Giovannoni, 2007). Need on põhjused, miks lobitöö ja korruptsiooni omavaheline seostamine ei ole adekvaatne ega põhjendatud.

Sarnaselt Milbrathi nimetatud vahendajate kasutamise võttele on Kollman (1998) ja Goldstein (1999) kirjeldanud rohujuuretasandi lobitaktikaid. Selline lobitöö vorm kujutab endast väljaspool otsustajate ringi seisvate kodanike mobiliseerimist ja mõjutamist, et nad survestaksid otsustajaid ja mõjutaksid seeläbi otsustusprotsessi (*ibid.*). Enamasti tähendab see meedia kasutamist avaliku arvamuse muutmiseks, mõjutades seeläbi kaudselt ametnikke ja poliitikuid (Zetter, 2008: 112). Uudismeedia pakub ühte olulist platvormi poliitikakujundajate tähelepanu juhtimiseks ja neile surve avaldamiseks (Beyers, 2004: 217; Kollman, 1998), seda enam, et otsese kontakti loomine otsusetegijatega võib olla keeruline. Kusjuures suurem tõenäosus meediasse jõudmiseks on muudatusettepanekute vastu olevatel huvigruppidel (De Bruycker ja Beyers, 2015: 468). Tänapäeval on lobitehnikad mitmekesisemad ja saanud uued mõõtmed. Näiteks kasutavad huvigrupid kodanikega suhtlemiseks ja eesmärkide saavutamiseks aina enam sotsiaalmeediat (Obar, Zube ja Lampe: 2012). Lobitöö võib seega käia mitmel tasandil, sest meedia vahendusel enda märgatavaks tegemine ja avalikkuse toetuse kogumine võivad osutuda tõhusaks abinõuks õigusloojate veenmisel.

1.2. Lobitöö Eestis

Lobitegevus ei ole Eestis seadustega reguleeritud ning seetõttu on ka meil lobi mõiste üheselt lahti mõtestamata. Eesti lobipraktikud on oma erialast tegevust kirjeldanud huvigruppide esindamise ja poliitikute mõjustamisega, misjuures püütakse muuta seadusandlust (Raide, 2014: 36). Ühtlasi leiavad nad, et lobimine on üks suhtekorralduse funktsioone (*ibid.*: 31). MTÜ Korruptsioonivaba Eesti toetub mõiste kirjeldamisel rahvusvahelise korruptsioonivastase organisatsiooni Transparency International pakutud definitsioonile, mille kohaselt on lobi „igasugune huvigruppi-poolne otsene või kaudne suhtlus avalike teenistujate, poliitiliste otsusetegijate või nende esindajatega, et mõjutada avalikke otsuseid” (Jemmer, 2014: 48). See tähendab, et lobitööd võivad teha kõik võimalikud inimgrupid, jättes mõiste alt välja vaid eraisikute isiklike huvide esindamise. Samas piirdub definitsioon vaid avalike otsuste mõjutustööga, ühtides seega eelmises peatükis kirjeldatud Milbrathi seisukohtadega.

Lobimistüüpe saab Eesti kontekstis eristada kolmel viisil:

- a) kaasamine ehk kus eri osapooled on ametlikult kutsutud osalema otsuste tegemise arutelus;
- b) eetiline ja aus lobi, mille puhul huvigrupp kasutab poliitikakujundamises seaduslikke, ametlikke ja eetilisi viise;
- c) ebaeetiline ehk varjatud lobi, mille puhul huvigrupp kasutab ebaetilisi või ebaseaduslikke mõjutustaktikaid (Jemmer, 2014: 10).

Kui lobipraktikad võib kategoriseerida suisa kolmeks, selgus rahvusvahelise kommunikatsioonifirma Burson-Marstelleri (2013: 8) Euroopa Liidu liikmesriikide õigusloojate seas läbi viidud uuringus, et Eestit iseloomustab ühtlasi ka lai lobistide määratlus. Lobiorganisatsioonide alla võivad liigituda näiteks kaubandus- ja tööstusliitude kojad, eraettevõtted, advokaadi- ja avalike suhete bürood ning vabaühendused (Jemmer, 2014: 8). Lobistidest rääkides eristatakse asutusesiseseid ehk asutuses alalisi töötajaid ja palgalisi elukutselisi lobiste, kelleks on enamasti avalike suhete spetsialistid või advokaadid (*ibid.*). Palgalisi lobiste on Eestis ligi 30, koos asutusesisestega ulatub nende arv 300ni (*ibid.*: 9). Eestis liigituvad „lobistide“ hulka seega üsna laia ringkonna esindajad, kuigi elukutselisi lobiste on siin vähe.

Varjatud ja kitsast erahuvist tehtav lobitöö on põhjus, miks ka Eestis on mõistel kahtlustav konnotatsioon (Jemmer, 2014: 10). Läbipaistmatust peetakse Eestis lobimise kõige nõrgemaks

lüliks (Burson-Marsteller, 2013: 28). Kuigi selle üle puudub kohustuslik järelevalve, siis reguleerivad lobitööd kaudselt muud seadused, erinevate lobigruppide ja riigikogulaste eetikakoodeksid ning hea käitumise tavad (Jemmer, 2014: 6, 11). Lisaks teostavad avalikkuse järelevalvet ajakirjandus ja vabakond, kes jälgivad erakondade sisedemokraatiat, nende rahastamist ja valimisseadusi (*ibid.*: 12–16). Oht ebaeetiliste võtete kasutamisele on kõrge, kuna konsensuslik arusaam lobimisest puudub ja reeglistik on killustunud (*ibid.*: 2, 6). Kui Skandinaavia maades eelistatakse pigem eneseregulatsiooni ja ranget reeglistikku peetakse suisa demokraatiat kahjustavaks, siis postkommunistlikes riikides nagu Eesti usutakse valdavalt lobi reguleerimise vajadusse (Lumi, 2014: 308). Lobipraktikad ja ühiskonna suhtumine lobitegevusse on seega paljuski sõltuvad riigi kultuurist, ajaloost ning sotsiaalsete teadmiste taustast.

Debatt reguleerimisvajadusest on mitmel korral tõusnud päevakorda ka Eesti meediaväljaannetes. Viimati asuti lobitööd korruptiivsete juhtumite tõukel reguleerima 2011. aastal tollase justiitsministri Kristen Michali algatusel, kes väitis, et peasekretärina töötades koges ta sageli, kuidas Eesti meedial ja mitmetel sidusrühmadel on keeruline teha vahet seadusliku lobitöö ja korruptiivse tegevuse vahel (Lumi, 2014: 303). Michali algatus tulemuseni ei jõudnud, küll aga teavitas Justiitsministeerium 2019. aasta oktoobris, et korruptsiooni vähendamise ja ennetamise eesmärgil asutakse lobitegevust sammhaaval reguleerima, luues esmalt juhised huvide konflikti vältimiseks ministritele ja nende nõunikele ning lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele (Ots, 2019; Pärli, 2020). Sel korral on juhiste loomise taga peaasjalikult Euroopa Nõukogu korruptsioonivastase riikide ühenduse GRECO nõuded ja soovitused (*ibid.*). Lobitegevuse läbipaistvuse suurendamise vajadusele reeglite kehtestamise kaudu viidatakse veel ühtlasi nii kaitsepolitsei (Puusepp, 2020: 59-60) kui kaitseväge aastaraamatutes (Mühling, 2019: 69). Niisiis nõuavad reegleid mitmed erinevad asutused, kelle peamised ülesanded hõlmavad korruptsiooniriski maandamist, läbipaistvuse tagamist ja demokraatliku riigikorra kaitsmist.

Eesti suhtekorraldusbüroodes praktiseerivad lobistid peavad valdkonda isereguleeruvaks, mis muutub ja korrastub ühes ühiskonna arenguga (Raide, 2014: 36). Kui ühest küljest piirab riigi ja kohaliku lobimaastiku väiksus ebaeetiliste võtete kasutamist suure ohu tõttu vahele jääda (*ibid.*), siis teisalt soodustab „kõik tunnevad kõiki“ olukord eetilise hall-alasse liigituvate isiklike tutvuste kasutamist ja otsesuhtlust otsustajatega (Jemmer, 2014: 9). MTÜ Korruptsioonivaba Eesti läbi viidud uuringus selgus, et lobimise eetilisus, läbipaistvus ja professionaalsus on viimastel aastatel paranenud - kasvanud on juriidiline pädevus, ekspertteadmised ja võimekus õigeaegses

sekkumises (*ibid.*: 10). Lobitegevuse praktiseerimine on Eestis aina enam kanda kinnitamas ning ühes sellega kasvab vajadus mõista, kuidas ühiskond seda tegevust tajub.

1.3. Representatsiooniteooria ja lobitöö konstruktsioonid

Nii nagu lobitöö tajud sõltuvad ühiskondlikust kontekstist ja taustsüsteemist, eeldab ka sotsiaalkonstruktivistlik lähenemine, et sotsiaalse maailma uurimisel tuleb objektiivsete seletuste leidmise asemel mõista inimeste kogemusi (Kõuts-Klemm ja Seppel, 2018: 139). Kui varasemalt eeldati, et meedia määrab inimeste teadvuse ja maailma tähenduse, siis interaktsionalistlikus lähenemises vaadeldakse meediat osana ühiskonnast ja kollektiivsest maailma tõlgendamise protsessist (*ibid.*: 134). Representatsioonide kirjeldamisele on konstruktivistlikult lähenenud Stuart Hall, uurides tähenduse loomist ja konstrueerimist keele kui ühe märgisüsteemi kaudu (Hall, Evans ja Nixon, 2018). Keelt ei mõisteta siin pelgalt ainult kirjalike tekstidena, vaid ka heliliste sõnumite, esemete ja visuaalsete kujunditena.

Tõlgenduste konstrueerimine keele toel põhineb ühistel arusaamadel ja see meetod liigitub kultuuriuuringute sekka (Hall jt, 2018: 11). Peamiselt keskendus Hall meediatekstide uurimisele ja tema loodud kultuuritsükli kirjeldavat analüüsiraamistikku on sageli kasutatud meedia ning ühiskonna vaheliste seoste tõlgendamiseks (Kõuts-Klemm ja Seppel, 2018: 151). Halli kultuuriringluse mudeli üks element on keelepõhine representatsioon, mis kujutab endast märkide ja sümbolite abil teistele oma mõistete, ideede, tunnete ja väärtuste selgitamist (Hall jt, 2018: 12-13). Tegemist on kõige olulisema tähendusloome protsessi osaga (*ibid.*: 11). Kultuur sõltub asjaolust, et inimesed tunnetavad maailma sarnaselt ning need kultuuriliselt loodud tähendused reguleerivad ja korrastavad ühiskondlikke praktikaid ning inimeste käitumist (*ibid.*: 12-13, 22). Seega on representatsioonidel praktilised tagajärjed.

Lobitöö roll ja praktiline olemus on kaasaegses demokraatlikus ühiskonnas paljudel juhtudel vastuoluline teema. Avalikkus seostab sellega sageli pettust ja kahtlasi tehinguid (Bass jt, 2007: 214; McConnell, 2004), kuigi samal ajal leidub mitmeid pooltargumente, mis rõhutavad ameti vajalikkust. Lobistid esindavad huvirühmi, keda halvasti läbi mõeldud poliitika võib ebasoodsalt ja tahtmatult mõjutada ning aitavad tõlkida nii teaduslikku informatsiooni kui avalikku arvamust otsustajaskonnale arusaadavasse keelde (OECD, 2012: 27). Arutelu segadusse ajava termini kohta algas ligi 60 aastat tagasi, kui Milbrath võttis kokku senised lobitöö uurimused ja teatas, et

„sõnadel „lobist” ja „lobitöö” on tähendused nii erinevad, et nende kasutamine põhjustab peaaegu vältimatut arusaamatust” (Milbrath, 1976: 7).

Teaduslike tekstide ja meediakajastuste vahel on selge vastuolu lobitöö nähtuse osas, kuna meedia on peamiselt negatiivne ja kirjeldab lobitööd harva teistest vaatenurkadest (Helgesson ja Falasca, 2017). Lobistid peavad ajakirjandust väärarusaamade levitajaks, kus kujutatakse nende tööd ebaõiglaselt ja ebatäpselt (Davidson ja Rowe, 2016). Lobimise kajastust meedias on varasemalt uurinud näiteks mitmed Rootsi autorid, kelle tulemuste kohaselt kujutatakse avalikkuses lobimist negatiivselt ja kasutegurite asemel nähakse pigem lobitööga kaasnevaid riske (Hassel, 2014; Helgesson ja Falasca, 2017; Sirafi, 2017). Kuigi Sirafi (2017) kvantitatiivse töö tulemuste kohaselt domineerisid tema valimis neutraalse tonaalsusega artiklid, rõhutas ta seejuures, et Rootsi meedia suhtumine lobitöösse on ajaga muutunud küünilisemaks ja skeptilisemaks. Selline suhtumine on tulenenud lobitöö reguleerimast, sest otsustajate ja lobistide läbipaistmatute kohtumiste tõttu on ajakirjanikel lobimise kontrollmehhanismide rakendamine raskendatud (*ibid.*: 52). Kuna negatiivsete uudiste maht on ajakirjanduses lugejate tähelepanu võitmise eesmärgil aina kasvanud, siis mainitakse lobimist pidevalt negatiivses kontekstis (*ibid.*). Kuigi lobimine on huvigruppide ja ettevõtete seisukohalt oluline ennetamiseks põhilisi huve või suisa eksisteerimist ohustavate poliitikate rakendamist, ei nimetatud ellujäämise aspekti kordagi positiivses võtmes, vaid pigem seoses skandaalide ja ebademokraatlike võtete kasutamisega (*ibid.*).

Taliaferro ja Ruggiano (2013) on kvalitatiivse meetodi abil uurinud „lobitöö” mõiste sotsiaalset konstruktsiooni Ameerika Ühendriikide mittetulundusühingute juhtide seas, analüüsides nende uskumusi, hoiakuid ja lobitööga seotud käitumist. Selgus, et MTÜ-d on tugevalt vastu „lobitöö” termini kasutamisele ja eelistasid teadlikult oma poliitilise tegevuse kirjeldamiseks alternatiivseid sõnu. Nii saavad nad lobitöösse negatiivselt suhtuvate huvirühmadega säilitada häid suhteid (Taliaferro ja Ruggiano, 2012). Negatiivse taju tõttu tundsid MTÜ-de spetsialistid ebamugavust või suisa hirmu oma huviesindustööd lobiks kutsumise ees (Taliaferro ja Ruggiano, 2013). Teine sõnakasutus võimaldab neil poliitilises keskkonnas säilitada erandlikkus teiste organisatsioonide seas, nähes end teistest kõrgemal positsioonil (*ibid.*: 165). Eelnevalt kirjeldatust tulenevalt vajab uurimist, missugusel viisil räägitakse lobitööst Eestis.

1.4. Uurimiseesmärk ja -küsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on anda vastus uurimuse peaküsimusele „**Kuidas konstrueeritakse lobitööd ja lobiste Eesti ajakirjanduses?**“. Siinse töö esimeses etapis selgitan mõõdetavate tunnuste alusel välja, kus, kes ja mis moel lobitööst räägivad. Teine uuringuetapp võimaldab diskursusanalüüsi meetodit kasutades süvitsi uurida, kuidas on keeleliselt lobitegevust ja lobitegijaid konstrueeritud ja missuguseid omadusi on neile omistatud.

1. Ülevaade lobitöö ja lobistide meediakajastustest

- 1.1. Milliseid väljendeid kasutatakse lobitööle ja lobistidele viidates?
- 1.2. Millistes kanalites lobitööst ja lobistidest enim räägitakse?
- 1.3. Mis teemadega seoses lobitööst ja lobistidest räägitakse?
- 1.4. Kes kõnelevad lobitööst ja lobistidest?
- 1.5. Milliseid hinnanguid antakse lobitööle ja lobistidele?

2. Konstrueerimisviiside kaardistus

- 2.1. Kuidas konstrueeritakse lobitööd ja lobiste negatiivselt?
- 2.2. Kuidas konstrueeritakse lobitööd ja lobiste positiivselt?

2. MEETOD JA VALIM

Töö teises peatükis tutvustan töö andmetöötlusmeetodeid – esimeses uuringuetapis kasutasin standardiseeritud kontentanalüüsi ja teises uuringujärgus diskursusanalüüsi meetodit ühes keeleanalüüsi vahenditega. Seejärel kirjeldan, mis lähenemiste ja kriteeriumite alusel olen koostanud töö valimid.

2.1. Kvantitatiivne sisuanalüüs

Standardiseeritud uurimisviisi kasutamise eesmärk on saada üldisem pilt sellest, kuidas lobitööd ja lobiste meedias. Sisuanalüüs annab ülevaate teksti omaduste esinemissagedusest ja muutumisest makrotasandil, võimaldades tekstikogumeid täpsetel alustel võrrelda ning analüüsitulemusi hiljem üldkogumile ja teooriatele üldistada (Kalmus, 2015a). Kontentanalüüsi tulemused on esitatud numbriliselt ja need on küllaltki kergesti kontrollitavad (*ibid.*).

Meetodi kasutamine eeldab, et esmalt määratakse kindlaks analüüsikategooriad, seejärel tekstid kodeeritakse ning hiljem analüüsitakse ja interpreteeritakse andmeid vastavalt kontekstile (Kalmus, 2015a). Analoogselt kirjeldatule koostas esialgu uurimisküsimustest lähtuvalt analüüsikategooriad, mida täiendasin 15 artikli põhjal proovikodeerimise järel ja hiljem analüüsi käigus. Kodeerimisjuhendile põhinedes (vt Lisa 1) märkisin üldtunnustest üles ilmumiskuupäeva, väljaande, pealkirja, lingi, lobist kõnelemise konteksti ehk teema, artikli autori nime, kõneisiku nime ja tema ametinimetuse. Teemade määramisel jälgisin, millega seondult oli lobimisest artiklis räägitud. Nende kodeerimisel olin küllaltki üksikasjalik, mistõttu eristasin esmase lugemise järel 18 teemat, mida esines enam kui ühes artiklis. Üksikutel kordadel esinenud lobist kõnelemise kontekstid kodeerisin „muu“ alla. Kategoriseeritud tunnused olid kõneisiku roll, lobitööst kui tegevusest rääkimisel kasutatavad sõnad ja selle tegijaid ehk lobiste kirjeldavad sõnad. Viimaks määrasin iga artikli tonaalsuse. Kogutud andmete töötlemiseks kasutasin MS Exceli programmi.

Kogu töös lähtusin eelmises peatükis viidatud Transparency Internationali lobitöö definitsioonist, mis näeb lobitegevust igasuguse huvigrupi-poolse avalike otsuste mõjutamisena. „Lobisti” defineerimisel lähtun Korruptsioonivaba Eesti sõnastatud definitsioonist, kus lobitegija tähendab „nii elukutselist palgalist lobisti, erasektori huvide esindajat (organisatsioonisisene lobist), avalike suhete eksperti huviesinduses, kodanikuühiskonna (MTÜde) esindajat, ettevõtete esindajaid, kaubandus- ja tööstuskodade huvikaitsjaid, ametiühinguid, advokaadibüroosid, usulisi organisatsioone kui ka teadlasi/akadeemikuid“ (Jemmer, 2014: 48). Üldiste tunnuste kodeerimine põhines artiklis esitatud andmetel ja nende üles märkimine aitas mõista, mis loogikast lähtuvalt on lobist kõneldud. Kategoriseeritud tunnuseid oli seejärel juba lihtsam kindlaks määrata, kuid subjektiivsuse vältimiseks lähtusin kodeerimisel järgmistest reeglitest:

Kõneisikute rolli defineerimisel lähtusin eelkõige artiklis kasutatud ametinimetustest. Eristasin neid kuue kategooria alusel: tavakodanik, avalik teenistuja, poliitik, spetsialist, ajakirjanik/toimetuse ja huvigruppide esindaja.

- a. Tavakodanike alla liigitusid näiteks üliõpilane, aktivist, visionäär või „lumehelbekese“ tiitliga arvamusartikli autor.
- b. Kõik riigitöötajad (sealhulgas näiteks kohtunikud, õiguskantsler või ministeeriumite esindajad) määrasin avalikeks teenistujateks.
- c. Avalikest teenistujatest omakorda eristasin poliitikud ehk poliitilisse erakonda kuuluvad isikud, riigikogu liikmed ja ministrid.
- d. Spetsialistidena nimetasin töös vaid üksikuid isikuid, kes erapoolikult avaldasid analüüsivaid arutlusi aktuaalsetest ühiskondlikest teemadest. Näiteks oli selleks end sotsioloogina esitletud Juhan Kivirähk, kes arutles arvamusartiklis Eesti tuleviku üle.
- e. Ajakirjanikud ja toimetuse märkisin kodeerides ära juhtudel, kui uudisartiklis puudus toimetuseväline kõneisik, tegemist oli juhtkirjaga või kui ajakirjanik oli näiteks intervjuuerides lobitöö kohta küsinud.
- f. Kõneisikud, kes vähemalt potentsiaalselt võiksid olla lobistid, kodeerisin huvigruppide esindajaks. Lähtudes töös kasutatud lobitegija definitsioonist liigitusid nende hulka äriettevõtte esindajad, elukutselised lobistid, teadlased või vabaühenduse/liidu/koja esindajad, kelle märkisin ühtlasi üles alajaotuses. Huvigrupi esindajate hulka liigitusid vaid need teadlased, kes võtsid sõna mitte pelgalt eksperdi rollis, vaid rääkisid laiemalt teadlaste huviesindustööst.

Lobitööst ja lobistidest rääkimiseks kasutatud sõnade ja **väljendite** üles märkimiseks tuli iga artikkel põhjalikult läbi lugeda, sest esines väljendeid, mida otsisõnadena ma ei kasutanud. Kuna ühes artiklis võidi kasutada erinevaid sõnu ning väljendeid nii tegevuse ja tegijate nimetamisel, tuli märgata muuhulgas metafoore, kujundlikke väljaütlemisi ning võrdlusi.

Tonaalsuste kodeerimisel võtsin aluseks lobist rääkimisel kasutatud sõnad, väljendid ja väited, millele toetudes määrasin, kas artiklis domineeris positiivne, negatiivne või tasakaalustatud hoiak. Selleks tuli eeskätt hinnata, mis proportsioonis esitatakse lobimist toetavaid või kritiseerivaid argumente ning missugune seisukoht lõpuks kõlama jääb.

Tekstinäide positiivsest teemakäsitlusest pärineb Postimehe intervjuust Reformierakonna esimehe ja endise Euroopa Parlamendi saadiku Kaja Kallasega:

Eestis on lobi stigmatiseeritud. Kui keegi lobistab oma huvisid, öeldakse sageli selle kohta „oi-oi“. Seevastu Euroopa Parlamendis on öeldud, et oma huvide esindamine on demokraatliku protsessi loomulik osa. Kui mingi reegel puudutab mingit tööstust, on selge, et nad võtavad sellel teemal sõna ja neid tuleb kuulata, et poliitikud ei teeks rumalaid otsuseid. (Saar, 2018).

Kallas ei toeta Eestis levinud sildistavat hoiakut ja toob vastukaaluks välja, et Euroopa Parlamendi hinnangul on tegemist *demokraatliku protsessi loomuliku osaga*. Ta väljendab toetavat ja mõistvat suhtumist lobitöösse öeldes, et tööstuse huvi võtta osa reeglit puudutavates aruteludes *on selge*. Lisaks viitab ta *kuulamisest ja rumalatest otsustest* rääkides lobitegevusest saadavale väärtuslikule informatsioonile, mis võimaldab otsusetegijatel teha teadlikumaid ja kaalutletumaid järeldusi. Selliste ütlemistega asetab Kallas lobistide tegevuse positiivsesse valgusesse, rõhutades selle vajalikkust ja iseenesestmõistetavust demokraatlikus otsustusprotsessis.

Negatiivselt kujutas lobitööd näiteks endine sotsiaaldemokraatide esimees Jevgeni Ossinovski, kes alkoholipoliitika kontekstis arvustas alkoholitootjatest huviesindajaid:

Enne mind surfas sellest ametist läbi hulk inimesi, kes panid need asjad [ettepanekud alkoholikahjude vähendamiseks] tuimalt sahtlisse tolmu koguma. Nad ei teinud seda juhuslikult, iga minister teab, et alkoholi- ja ravimitööstus on kõige jõhkramad lobigrupid (Tooming, 2019).

Siin tsitaadis kujutatakse lobitegijaid julmade tegelastena, kes autori sõnul seisavad vastu avaliku huvi seisukohast kasulike muudatuste elluviimisele. Süüdistamine ilmneb esmalt selles, et Ossinovski algatatud muudatusi ei tehtud tema sõnul varem *kõige jõhkramate lobigruppide* ehk alkoholi- ja ravimitööstuse vastuseisu tõttu. Negatiivne ülivõrdes omadussõna fraas *kõige jõhkram* jätab lobistidest häbematu mulje.

Tasakaalustatuna kodeerisin meediatekstid, milles puudusid laetud hinnangud või kus negatiivsed ja positiivsed käsitlused esinesid balansseeritult, misjuures ei kujunenud välja ühese hoiakuga konstrueerimisviisi. Sellisel viisil kõneles lobitööst näiteks kaitseministeeriumi kaitseinvesteeringute osakonna juht Kusti Salm:

Lobi käib ja lobi tehakse, lobi iseenesest on normaalne. Probleem on see, kui otsustusprotsesse üritatakse mõjutada poliitikute, välisriikide, meediakampaaniate, laimukampaaniate kaudu. (Kivi, 2019).

Tsitaadis on ühest küljest näidatud lobitööd kui *normaalse* ehk loomuliku nähtusena, kuid teisalt on autor rääkinud problemaatilistest ja ebaeetilistest taktikatest, mida lobistid eesmärgi saavutamiseks kasutada võivad. Seega ei kujuta Salm lobitööd üdini taunivana, vaid loetleb hinnanguvabalt üles tegevused, mis ei ole ausa lobi tunnusteks.

Ühe kaaluka osa tasakaalustatud artiklitest hõlmasid veel enamus kaasamist käsitlenud meediatekstid, kus küll kritiseeriti riigipoolseid kaasamispraktikaid ja selle organisatoorset poolt, kuid üldine suhtumine kaasamise ideesse oli samal ajal pooldav ning selle vajalikkust rõhutav. Näiteks kahtles kaasamise tulemuslikkuses kultuuripoliitika põhialuste dokumendi väljatöötamise protsessis Tartu Kunstnike Liidu juhatuse esimees Markus Toompere:

Valdkonna spetsialistide kaasamine on ministeeriumile tähtis eelkõige mainekujunduse pärast, nende kogemustest tulenev sisend ei huvita aga kedagi. Alljärgnevalt mõned mõtted, miks ei tohiks kunstivaldkonna inimesed "Kultuur 2030-lt" loota mitte midagi positiivset. (Valme, 2018).

Tsitaadi autor väljendab rahulolematust kaasamise toimimismehhanismide ja väljundi osas väites, et ministeerium kutsub kaasamisele osalejaid *mainekujunduse pärast* ja huvi arvamuse vastu puudub. Samas viitab kaasamise potentsiaalile eeldus, et spetsialistidelt saab *kogemustest tulenevat sisendit*. Autor pole seega rahul näilise kaasamisstiiliga kaasneva ebaefektiivsusega, kuid tema hoiak kaasamise korraldamise suhtes on iseenesest pooldav.

2.2. Kvantitatiivse sisuanalüüsi valim

Kontentanalüüsi tarbeks on töös kasutatud mitmeastmeliselt moodustatud valimit. Esmalt määratlesin uuritavaks perioodiks 01.09.2018–15.11.2019, mis võimaldas valimi koostada kõige värskematest ja ajakohasematest lobiteemalistest artiklitest, kuna seejärel asusin edasi töö järgmiste etappidega. Väljaannete valikul lähtusin laiahaardelisusest – esindatud olid suurima loetavusega üleriigilised väljaanded ja uudisteportaalid ning nende hulka kuulusid nii avalik-õiguslik kui erameedia. Kolmandas etapis valisin välja konkreetsed tekstid, mille põhjal sisuanalüüsi läbi viisin (vt Lisa 2).

Uudiste vastu on eestlastel huvi endiselt suur, kuid aina enam tarbitakse neid traditsioonilise viisi asemel internetist (Kõuts-Klemm, Pruulmann-Vengerfeldt, Siibak, Lauristin, 2017: 273-274), raadiost kuulatakse pigem meelelahutuslikke saateid kui arutelusid (Kõuts-Klemm, 2017). Seetõttu otsustasin jätta valimisse üheksas eri veebiportaalides avaldatud artiklid. Valimis on esindatud Delfi ja Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaalid, üleriigilised päevalehed Eesti Päevaleht (sh Forte ning Ärileht), Postimees (sh Tartu Postimees) ning Äripäev ja nädalalehed Maaleht ning Eesti Ekspress. Kuigi Äripäeva tiraaž on Eesti Ajalehtede Liidu andmeil (Meediaettevõtete Liidu liikmete...) teiste üleriigiliste päeva- ja nädalalehtedega võrreldes vähemalt poole väiksem, on väljaande kaasamine oluline just tema ärisuunitluse tõttu, olles seega ühe potentsiaalse lobistide rühma häälekandjaks. Analoogete põhimõtte alusel lisasin valimisse veel nüüdiskultuuri kuukirja Müürilehe ning rahvuskonservatiivse uudiste- ja arvamusportaali Uued Uudised, mis maailmavaateliselt üksteist teatud määral tasakaalustavad. Algselt oli plaanis valimisse kaasata veel Õhtuleht, kuid eemaldas selle valimist proovikodeerimise järel, kuna lobi temaatikat käsitletud artikleid oli mõni üksik ja needki ei näinud läbilugemise järel andvat kaalukat lisaväärtust.

Piisava arvu sisukate ja erinäoliste artiklite leidmiseks viisin esmalt läbi ülevaatliku kaardistuse, märkides erinevatest lobiteemalistest artiklitest ja muudest avalikest tekstidest üles sõnad ja väljendid, mida lobist rääkides kasutatud oli. Selleks võtsin aluseks muuhulgas Eesti Keele Instituudi sünonüümisõnastiku. Loetelu täienes ja täpsustus hiljem kodeerimise käigus, kui ilmnes vajadus lisada, eemaldada või muuta otsingus kasutatud sõnu. Eelnevalt nimetatud väljaannete arhiivide otsingumootoritest leidsin valimisse sobilikud artiklid 19 märksõnaga, milleks olid: „lobi“, „lobitöö“, „lobby“, „lobistama“, „lobitegevus“, „lobist“, „valitsussuhted“, „valitsussuhete“, „eestkoste“, „huvide esindamine“, „huviesindus“, „huvide esindaja“,

„huvikaitse“, „huvikaitsja“, „poliitika kujundamine“, „eestkostja“, „koridoripoliitik(a)“, „kuluaaripoliitik(a)“ ja „kaasamine“.

Otsingu tulemustest jätsin esmase lugemise järel välja artiklid:

- a) milles küll esines üks otsisõnadest, kuid seda oli kasutatud homonüümi teises tähenduses;
- b) välisuudised, mis ei seosta lobitööd Eesti või eestlastega;
- c) lood, kus lobimist on vaid mainitud.

Mainitud kriteeriumite alusel valimi moodustamise eesmärk oli tagada relevantsus ja piirata ühtlasi ka töö mahtu. Seetõttu ei saanud kasutada artikleid, kus on kujutatud näiteks sõna „lobi“ eri tähendustes, milleks on kas toit, lobjakas, lurr või vestibüül. Ka teisi sõnu nagu näiteks „kaasamine“, „eestkoste“ ja „eestkostja“ kasutati erinevate tegevuste või tegijate kirjeldamiseks ning seetõttu tuli need valimist välja arvata. Kuna eelkõige on töö eesmärk keskenduda Eestit puudutavatele uudistele, jäid valimist välja pelgalt välisriikides toimuvale lobimisele keskendunud artiklid. Lood, kus üht otsisõnadest küll kasutati, kuid sisuliselt teemale ei keskendunud, on analüüsi osas tarbetud ega aita mõista lobitöö konstrueerimisviise. Valimisse liigitus 127 artiklit.

2.3. Kvalitatiivne sisuanalüüs

Lobitöö kui tegevuse või tegevusvaldkonna ja lobistide kui tegijate kujutamiskiiside määramiseks kasutan bakalaureusetöös kriitilise diskursusanalüüsi meetodeid. Diskursusanalüüs võimaldab uurida teksti kontekstis, võttes seejuures arvesse ka tekstist väljapoole jäävaid mitteöeldud eeldusi, mis üheskoos aitavad leida vastust küsimusele, kuidas inimesed kujutavad reaalsust ja konstrueerivad sotsiaalset maailma (Kalmus, 2015b). Kuivõrd diskursusanalüüs ei ole n-ö valismetod, vaid eeldab konkreetsele tööle sobivate analüütiliste lähenemiste ja tööriistade valimist (*ibid.*), olen toetunud keelelistele analüüsivahenditele, mis aitavad kõige paremini tuvastada ja selgitada lobistide ning lobitöö konstrueerimisviise. Analüüsivahendite moodustamisel võtsin aluseks Loughborough' ülikooli teadlase John Richardsoni (2007) ajakirjanduslike tekstide analüüsi õpiku ja Sten Hanssoni (2018) loodud analüüsiraamistiku süü hajutamise võtete uurimiseks valitsuse süümängudes.

Siinses töös toetusin järgmistele analüüsikategooriatele:

- 1) Nimetamise ja omistamise strateegia
- 2) Presupositsioon ehk varjatud eeldused
- 3) Retoorilised troobid ehk kõnekujundid
- 4) Süüdistamise keelelised vahendid
 - a. Tegijate ja tegevuste kujutamine
 - b. Raamistamine ja positsioneerimine
 - c. Intensiivistamine ja leevendamine
 - d. Lood ebaõnnestumisest ja kriisist

Kolme esimest vahendit kasutades saab lobiste ja lobitööd kujutada nii positiivselt kui ka negatiivselt – näiteks nimetamisstrateegiat kasutades on võimalik luua auditooriumis esmane mulje loo subjektist, misjuures väljendub ka autori hoiak. Süüdistamisstrateegiate kasutuse analüüs võimaldas uurida, kuidas olid kujunenud lobitegijate negatiivsed konstrueerimisviisid, milles neid oli sageli kujutatud raamistamisteooria kohaselt „kurikaeltena“.

Positiivseid ja negatiivseid kujutusviise eristasin analoogselt kvantitatiivse uurimismeetodi peatükis toodud näidetele, kuid teises uuringuetapis olen lisaks võtnud appi eelpool nimetatud keeleanalüüsi instrumendid. Negatiivsed konstrueerimisviisid tulenesid peamiselt süüdistamisvõtete kasutamise kaudu – lobiste oli kujutatud kui pahalasi, kes on kasutanud ebaeetilisi võtteid ja tekitanud ebameeldivaid olukordi või põhjustanud ebameeldivaid tagajärgi. Positiivsete konstrueerimisviiside puhul oli aga välja toodud põhjused, milles peitub lobitöö kasulikkus või miks see on oluline huvigruppide seisukohast. Järgnevalt selgitan lähemalt analüüsikategooriaid ja toon seejuures valimist tekstinäiteid, kuidas konkreetset strateegiat kasutades olid kujunenud positiivsed või negatiivsed konstrueerimisviisid.

Nimetamise ja omistamise strateegiad

Viisid, kuidas lobitegijaid või lobitegevust on ajakirjanduses nimetatud, missuguste omaduste ja gruppide seostatud, mõjutavad oluliselt seda, missugune mulje neist või nende tegevusvaldkonnast sõnumi vastuvõtjale jääb. Sotsiaalsete tegutsejate nimetamisviisid ei identifitseeri mitte ainult gruppi või gruppe, millega teda seostati või seostada sooviti, vaid iseloomustab ka nimetaja ja nimetatu omavahelist suhet (Richardson, 2007: 49). Autori tehtud otsuseid isiku kirjeldamiseks sobivate iseloomulike kategooriate valikul (nt sugu, rahvus, ametiseisus) on Reisigl ja Wodak

(2001: 45-47) kutsunud teksti referentsiaalseteks strateegiateks, mis võivad täita kõneleja või kirjutaja psühholoogilisi, sotsiaalseid kui ka poliitilisi eesmärke.

Nimetamisstrateegiad on seotud väärtushinnangutega, kuivõrd uudislugudes valitakse sõnu ehk predikaate, mis kirjeldaksid võimalikult täpselt sotsiaalsete tegijate väärtusi ja omadusi (Richardson, 2007: 54). Reisigl ja Wodak (2001: 45-47) on neid kirjeldusi kutsunud teksti omistamise strateegiateks, kus keeleliselt määratletakse inimestele, loomadele, objektidele, sündmustele ja tegevustele omadusi.

Nimetamise ja omistamise strateegiaid saab kasutada publiku mobiliseerimiseks, moodustades „meist“ sisegrupid ja „neist“ välisgrupid ning sildistades tegijaid või tegevusi positiivsete (nt „suurepärase võimalustena“) või negatiivsetena (nt „probleemidena“) (Hansson, 2018: 554). Tekstilingvistika ja kriitilise diskursusanalüüsiga tegelev keeleteadlane Teun van Dijk on taolist gruppide omavahelise vastandamise strateegiat tähistanud ideoloogilise ruudu mõistega, milles „meie“ ehk sisegrupi positiivseid ja „nende“ ehk välisgrupi negatiivseid omadusi rõhutatakse, kuid vastupidiselt jäetakse tahaplaanile sisegrupi negatiivsed ja välisgrupi positiivsed omadused või sootuks varjatakse neid (Richardson, 2007: 51).

Näide, kuidas nimetamisviisi valik peegeldab otseselt toimetuse väärtushinnanguid ja võimaldab määrata, missugust poliitilist eesmärki seeläbi taotletakse, pärineb Uute Uudiste veebiportaalist. Nimelt väljendas Riigikogu ja Rakvere linnavolikogu liige Anti Poolamets (EKRE) Objektiivile antud intervjuus rahulolematust kohtu otsuse suhtes, millega kehtestati Rakvere linnavolikogule kohustus eraldada LGBTI+ filmifestivali Festheart korraldamiseks rahalist toetust.

Ta lisas, et homolobistidel pole mingeid erioigusi. „Volikogu võib nende taotlused jätta täielikult rahuldamata kas moraalsel, kultuurilisel, majanduslikel või muudel kaalutlustel. Raha ei ole kunagi liiga palju ning ikka jääb keegi joone alla. Homolobistid varastavad tähelepanu tegelikelt abivajajatelt,“ märkis Poolamets. (Anti..., 2019).

LGBTI+ kogukonna esindajate *homolobistideks* nimetamine peegeldab Uute Uudiste negatiivset suhtumist, kuna kõnekeelset sõna „homo“ kasutatakse sageli sõimusõnana. Veel illustreerib see tekstinäide, kuidas ideoloogilise ruudu mõiste kohaselt on konstrueeritud *homolobiste* „teistena“, siseringi „meie“ hulka kuuluvad need, kes toetavad Poolametsa väljendatud seisukohta ja pigem eraldaksid raha *tegelikele abivajajatele*, keda vastupidiselt on kujutatud positiivsete tegijatena. Kirjeldatud referentsiaalsete strateegiate eesmärk näib olevat juurutada auditooriumis

konservatiivide maailmavaadet, mis väärtustab traditsioonilist peremudelit ega toeta samasooliste partnerlust.

Presupositsioon

Kui eelnevalt on analüüsivahendid keskendunud peamiselt vormi ja sisu vahelistele suhetele, siis tuleb tõdeda, et mitte alati ei ole tähendus otseselt väljaloetav, vaid tekstis leidub ka varjatud eeldustel põhinevaid väiteid ehk presupositsioone (Veismann, 2013). Eeldus on enesestmõistetav kaudne väide, mis on lisatud otsese tähendusega teksti või lausesse (Richardson, 2007: 63). Eeldusi võib leida näiteks oleku muutust väljendavates sõnades (näiteks „peatama“, „alustama“) või implikatiivsetes tegusõnades (näiteks „haldama“ või „unustama“) (Reah 2002: 106, *ibid.* kaudu). Richardson (2007: 64) lisab, et eeldused võivad olla peidetud ka nimisõnadesse.

Eeldused võivad olla tugevad ka küsilausestes. Näide peidetud eeldustest pärineb Äripäeva juhtkirjast (Aus... 2019):

Lobitööna tuleb ju mõista ka asjalikku infovahetust. Kuidas saaks näiteks seadusandja langetada kvaliteetseid otsuseid, kui eri huvigruppe ära ei kuulata?

Artiklis on viidatud lobitegevuse olulisusele kasutades väiteid ja retoorilist küsimust, mis tuginevad järgmistele eeldustele: (1) lobitegevuse käigus vahetatakse „asjalikku infot“, (2) huvigruppe kuulates saavad seadusandjad langetada „kvaliteetseid otsuseid“. Nimetatud peitväidete toel on lobitööd konstrueeritud positiivsest vaatenurgast, vihjates selle olulisusele tarkade ja läbimõeldud otsuste tegemise protsessis.

Retoorilised troobid

Richardson (2007: 64-65) leiab, et ajakirjandus on kui argumenteeriva diskursuse žanr, kus ajakirjanikud veenavad publikut oma interpretatsioonide ja tõlgenduste ratsionaalsuses ja õigsuses kasutades retoorilisi troope, kus sõnu kasutatakse nende tavapärase tähenduse asemel uue ning teistsuguse tähenduse loomiseks. Troopideks võivad olla näiteks hüperbool ehk „liigne liialdus“ retoorilise efekti saavutamiseks ja metafoor ehk sõnade või väljendite kasutus uudses ja ülekantud tähenduses, varjatud võrdlusena (*ibid.*: 65-70).

Retoorilisi troope kasutas rikkalikult Eesti Päevalehe ajakirjanik Tuuli Jõesaar (2019) uudisartiklis, milles ta käsitles avatud relvahangete turule naasmisest tingitud lobitegevust:

Seni riigilt riigile ostude üsna turvalistes vetes seilamise asemel ollakse nüüd relvafirmade lobi tormi käes /.../ [Suhtekorraldus-] büroosse relvatöötajaga vestlusele kutsutud ajakirjanikku töödeldi klassikaliste võtetega: nn löödi uimaseks tehniliste detailidega, siis visati õhku kahtlused (kaitsevägi võib olla korrumpeerunud!) ja lõpuks mõjutati emotsionaalselt (kui tuleb sõda, kannatavad meie pered konkurendi müüdnud halva relva tõttu).

Ajakirjanik on siin artiklis väljendanud muret ja kahetsust, kuidas relvade avatud turule sisenemine on kaasa toonud *relvafirmade lobi tormi*. Kujundlik väljend *tormi käes olema* kirjeldab lobimist negatiivses võtmes – ägeda ja raevukana, mille mõju ja toime all riik on. Seda enam, et kontrastselt on kirjeldatud, kuidas riik oli *seni üsna turvalistes vetes seilanud*. Kohtumist relvafirmadega on ajakirjanik sarnase tonaalsusega kirjeldanud, viidates seejuures ebaeetiliste võtete kasutamisele. Selleks kasutas ta taktiilsele ehk puuteaistingule viitavat metafoori *uimaseks lööma* ja translokatsiooni kategooriasse liigituvat metafoori *õhku kahtluseid viskama*. Mõlema puhul on seega räägitud dünaamilistest tegevustest nagu *lööma* ja *viskama*, jättes lobitööst jõulise mulje. Siit tuleneb, et lobiste on käesolevas näites metafoorseid väljendeid kasutades kujutatud negatiivsete sotsiaalsete tegijatena.

Süüdistamise keelelised vahendid

Nagu eelnevates tekstinäidetest juba ilmnes, esines analüüsitud meediatekstides korduvalt süüdistamisvõtete kasutamist, mille tulemusel oli lobiste negatiivselt kujutatud. Süüdistamist on oluline uurida, kuna see võimaldab lobistide kui tegelaste negatiivseid konstrueerimisviise täpselt kirjeldada. Tüüpiliselt on süüdistajateks näiteks ajakirjanikud, kes valvekoera rolli täites pööravad tähelepanu ebaeetiliste võtete kasutamisele või läbipaistmatusest tingitud ohule, et otsustusprotsesse on kallutatud. Oma töös tuginesin neljale süüdistamise alamkategooriale.

Tegijate ja tegevuste kujutamine

Siinsed analüüsivahendid aitavad määratleda, kuidas on artiklites lobiste kui tegijaid või lobitööd kui tegevusvaldkonda/nähtust kujutatud. Keeleteadlased van Leeuwen ja Wodak (1999: 96) on öelnud, et tekstis ja kõnes edastatud sotsiaalsete toimingute puhul on tegelikud konkreetset tegijad, tegevused, taust, põhjuslikud seosed jms kõik teatud viisil muutunud ehk neid on "taaskontekstualiseeritud" ja see, mis informatsioon täpselt muutub, sõltub uue konteksti huvidest,

eesmärkidest ja väärtustest. Süüdistajad võivad süüdistuste väljendamisel kasutada oma tekstis ning jutus näiteks järgmisi diskursiivseid strateegiaid:

- 1) jäetakse välja viited süüdlase positiivsetest omadustest (nt pikaajalised poliitilised edusammud);
- 2) lisatakse keelelisi vihjeid, mis (üleliigselt) rõhutavad poliitilise tegevuse negatiivset tagajärge (nt kasutades laetud termineid nagu „kriis” või „katastroof”);
- 3) järjestatakse esitletud sündmuste jada selliselt, et ebameeldiva tulemuse põhjustajaks näib olevat süüdistatav (Hansson, 2018: 554).

Näide pärineb Tallinna ülikooli jätkusuutliku arengu dotsent Mihkel Kanguri arvamusest, kus ta on metsaettevõtjate positiivseid omadusi välja jättes ja nende ütlusi taaskontekstualiseeritult esitades loonud neist hukkamõistu vääriva mulje:

Seda [puudust terviksüsteemsusest] demonstreeris üks metsatööstuse huve esindava organisatsiooni esindaja, kes kolmanda kohtumise viimasel minutil tõstatas küsimuse, et miks me üldse arvame, et lageraied mõjuvad bioloogilist mitmekesisust hävitavalt, väitis siis, et selle kohta puuduvad teaduslikud tõendid ja tegi ettepaneku, et me lõpetaks pseudoprobleemidega tegelemise. Sel hetkel oleks tahtnud peaga betooni purustada! See võis muidugi olla lihtlabane provokatsioon, kuna neljanda kohtumise kohvipausil võttis ta ülikooli töötajaid võrrelda muiduleivasööjatega ja ülikooli raha raiskajatega. (Kangur, 2019).

Tegemist on hea näitega, kus sündmuste jada esitamisele tuginedes on metsatööstusettevõtetest loodud negatiivne kujutuspilt. Tuues välja metsaettevõtjate esindajate ütluseid ilma konteksti ja tausta tutvustamata, on neid kujutatud kui kitsastest majanduslikest huvidest lähtuvaid, kes teaduslikke argumente arvesse ei võta ja seavad seega ohtu looduseskeskkonna. Sellele annab võimendust juurde hüüdlause *Sel hetkel oleks tahtnud peaga betooni purustada!*, millega viitab autor nende võhiklikkusele. See, mis informatsioon on taaskontekstualiseerimise järel välja jäänud või mis on transformeerunud, on sõltuv autori taotlusest.

Raamistamine ja positsioneerimine

Raamistamine kui diskursiivne süüdistuste vältimise strateegia hõlmab enese esitlemist metafooriliselt kas kangelase, kangelase abilise või ohvrina ja/või kellegi teise esindamist kurikaelana, et mitte ise sellena näida (Hansson 2015, 300-301). Süüdistaja püüab seevastu tavaliselt süüdistatavat kujutada kurikaelana, kes väärrib karistamist (Hansson, 2018: 555).

Diskursiivsed positsioneerimisstrateegiad hõlmavad mitmesuguseid keelelisi vahendeid (nt raporteeritud kõne, metafoorid), et näidata kõneleja või kirjutaja vaatenurka ja kaasatust ehk kas ta on süüdistaja või süüdlase rollis (Hansson, 2018: 555). Näiteks kui uudisloos on mitu otsest tsitaati valitsust süüdistavalt opositsioonipoliitikult, kuid süüdlast pole kordagi tsiteeritud, siis esindab tekst peamiselt süüdistaja vaatenurka (*ibid.*).

Kirjeldatud süüdistamisstrateegiad ilmnevad maaomanikust suhtekorraldaja Nils Niitra sõnavõtust, kus ta kiitis endist maaeluminister Mart Järvikut maaomanikele soodsa otsuse tegemises:

Maaomanik tunnustab minister Mart Järvikut julguse eest lobistidega võidelda /.../ Olen pikka aega olnud ka Tartu Põllumeeste Liidu juhatuse liige ja tean, millise suurtootjate lobi keskel meie maaeluministrid toimetavad. Valdavalt alluvad nad sellele meeleldi! Soovingi praegusele ministrile jaksu lobistidega toimetulekul ja kõige nõrgemate maaomanike kaitsmisel. (Maaomanik..., 2019).

Siin tsitaadis kujutatakse kangelasena minister Järvikut, kellele avaldatakse tunnustust *julguse eest lobistidega* võitlemisel. Sõna *võistlema* on see, mis asetab lobistid vastase ehk kurikaela rolli, välistades seega võimaluse näha neid koostööpartneritena. Niitra ütlus, kus ta väidab end teadvat, *millise suurtootjate lobi keskel meie maaeluministrid toimetavad*, viitab ühtlasi ministrite ohvri staatusele. Lisaks joonistub siit välja tsitaadi autori positsioon: ta toetab ministreid, kes „lobistide“ nõudmistega kaasa ei lähe. Iseloomustades maaomanikke kui *kõige nõrgemaid* loob see neist samuti ohvri kuvandi, äratades inimestes nende suhtes kaastundlikkust. Lobistide tegevus on nende survestavale iseloomule viidates ja neid pahalase rollis kujutades seega hukka mõistetud.

Intensiivistamine ja leevendamine

Intensiivistavaid ja leevendavaid keelelisi vahendeid kasutavad osalejad lausete modaalsuste muutmiseks (Reisigl ja Wodak 2017: 95). Nendeks võivad olla: hüperboolid, ebamäärased väljendid, kõhklused, kaudsed kõnetoimingud nagu küsimus väite asemel ja litoodid ehk positiivse väite avaldamine negatiivse ehk eitava lause kaudu (*ibid.*). Näiteks kui minister ütleb oma kõnes: „Olen alati uskunud rände ja sisserände eelistesse“, on sõna „alati“ hüperboolne, mida ta võib kasutada võimaliku kriitika tõrjumiseks, muutes oma varasemaid vaateid võttes nüüd „sisserände vastase“ hoiaku (Hansson, 2018: 555).

Üks näide intensiivistava strateegia kasutamisest pärineb endisel sotsiaaldemokraatide esimehelt ja tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovskilt, kes alkoholipoliitika kontekstis süüdistas ta lobiste erakonna maine languses:

Enne mind surfas sellest ametist läbi hulk inimesi, kes panid need asjad [ettepanekud alkoholikahjude vähendamiseks] tuimalt sahtlisse tolmu koguma. Nad ei teinud seda juhuslikult, iga minister teab, et alkoholi- ja ravimitööstus on kõige jõhkramad lobigrupid. (Tooming, 2019).

Ossinovski omistas alkoholi- ja ravimitööstusele ülivõrdes omadusi nagu „tugevaimad“ ja „kõige jõhkramad“, mis on intensiivistamisstrateegia üks tunnustest. Süüdistamine ilmneb selles, et nimetatud *suuri ja vajalikke asju* ei teinud eelmised ministrid *kõige jõhkramate lobigruppide* ehk alkoholi- ja ravimitööstuse vastuseisu tõttu. Lobigruppide süüd võimendab negatiivne ülivõrdes omadussõna fraas *kõige jõhkram*, mis jätab neist häbematu mulje. Öeldes, et *iga* minister teab seda, rõhutab ta nimetatud omaduse paikapidavust, muutes intensiivistava ja hüperboolse retoorilise võtte kasutamisega isikliku väite ministrite seas jagatud arusaamaks, kuigi see ei pruugi nii olla. Lisaks on siin kasutatud retoorilist võtet litood, kus eitavast ütlusest *nad ei teinud seda juhuslikult* on võimalik välja lugeda, et ministrid tegutsesid teadlikult – see aga lisab veelgi kaalu väitele, et tegemist on *kõige jõhkramatega*.

Lood ebaõnnestumisest ja kriisist

Valitsemise uurija Christopher Hood (1998) leiab, et inimesed peavad erinevaid avaliku halduse nähtusi „ebaõnnestumisteks“ või „probleemideks“ sõltuvalt nende maailmapildist või kultuurilisest enesemääratlusest. Neljast ideaaltüüpi maailmapildist lähtuvalt toob Hood (1998: 24–26) välja neli eraldiseisvat ja teineteist välistavat valitsusega seotud süüdistamisviisi, mida konkreetset maailmapilti jagavad inimesed peaaegu igasuguste probleemide ilmnemisel kasutavad. Antud töö kontekstist lähtuvalt toon välja kaks viisi, mille kaudu oli lobiste või lobitööd kujutatud:

- 1) **Kehv vastavus kehtestatud eeskirjadele ja kutsealase oskusteabe puudumine:** reeglite puudumine, olemasolevate reeglite ja parimate tavade ebapiisav järgimine, liiga vähe planeerimist, halb koordineerimine, ebaselge volituste määramine, nõrk juhtimine ja piiratud ekspertteadmiste kasutamine (Hansson, 2018: 557). Need viisid kehtivad süüdistatavates narratiivides, mis on loodud hierarhia vaatevinklist (*ibid.*).

- 2) **Võimu kuritarvitamine kõrgete valitsusjuhtide poolt ja süsteemikorrupsioon:** liiga palju (sageli vastuolulisi) reegleid, liiga range või jäik reeglite järgimine, ekspertide liigne umbusaldus, kalduvus alluvaid ametnikke patuoinaks tembeldada ja ohvreid süüdistada, puudulik „demokraatia“, liiga vähe „volitusi“ inimestele, kes võiksid juhtide omakasu kahtluse alla seada, kogukonna vähene osalus (*ibid.*). Need kujutamisi on levinud valitsuse ebaõnnestumisi käsitlevates „egalitaarsetes“ lugudes (*ibid.*).

Reeglite puudumist toodi välja näiteks olukordades, kus lobistid olid kasutanud ebaeetilisi võtteid, kui ilmnes pöördukseefekti ehk kui minister oli äsja saabunud ametisse lobivaldkonnast või vastupidiselt sinna tööle asunud pärast ministritoolilt lahkumist või kui ilmnes oht, et lobitakse Eesti julgeolekut ohtu seadvaid projekte või ettevõtjate huve. Siin näide Vikerraadio saates "Rahva teenrid" osalenud ajakirjanike arutelust Hiina mõjutustegevuse valguses, kas Eestis peaks looma lobistide registri:

"See, mida Hiina teeb oma investeeringutega, kui tihedalt on seotud majandushuvid ja poliitiline huvi, kuidas nad üritavad meie poliitikuid mõjutada - see on meie jaoks tõsine teema," rääkis Postimehe ajakirjanik Evelyn Kaldoja, viidates hiinlasi esindavatele Eesti suhtekorraldusfirmadele. "See näitab, et meil oleks vaja valitsussuhete ehk lobbyga tegelevate firmade registrit," leidis ta. (Ots, 2019).

Siin süüdistatakse Eesti suhtekorraldusfirmasid vastuoluliste majandushuvid lobimises, jõudes aruteluga järelduseni, et Eestis oleks tarvis lobistide registrit, vihjates kaudselt reeglite puudumisest tingitud probleemidele.

2.4. Kvalitatiivse sisuanalüüsi valim

Tekstianalüüsi valimi moodustasid 21 artiklit, mis pärinesid kvantitatiivse analüüsi jaoks koostatud valimist. Diskursusanalüüsiks valisin neist välja kõige enam uurimisainest pakkunud artiklid ja neist pärinenud tekstiosad mis olid sisuliselt mahukamad ning põhjalikumad. Need märkisin ära kvantitatiivse töö koostamise ajal, misjuures ilmnemise juba esialgsed domineerinud argumentatsiooniviisid. Lõpliku valimi koostamise puhul võtsin arvesse, et esindatud oleksid erinevad kõneisikud ja olulisemad hoiakud, mille abil sain kõige paremini lugejale näitlikustada kõiki tüüpilisi lobitöö ja lobistide negatiivseid ja positiivseid konstrueerimisviise. Sellest johtuvalt

lisasin valimisse veel ühe kvantitatiivse töö uurimisperioodist välja jäänud artikli, mis kõige selgemini sobis ilmestama, kuidas läbipaistmatuse ja eetilise vaatevinklist kaheldavate võtete kasutamine tõttu jõuab päevakorda debatt reguleerimisvajadusest (analüüsitud näites 8). Lisaks sellele võimaldas tekstinäite sissetoomine veidi lähemalt kajastada töö sissejuhatuses viidatud värskematele avalikkuse tähelepanu saanud sündmustele, kus endistest ministritest olid saanud lobiteenuse pakkujad ja kes olid asunud töötama võimalikku julgeolekuohtu põhjustava ettevõtte huvides.

Vähem pöörasin valimi moodustamisel tähelepanu väljaannete esindatusele, kuna eelkõige oli oluline lugude sisu ja lisaks ka see, kes rääkis. Kõneisikute varieeruvus võimaldas ühtlasi tagada, et oleksid esindatud erinevate taustsüsteemidega inimesed, kes lobitegevust eeskätt enda positsioonist lähtuvalt erinevalt kujutavad. Kõige olulisemateks arvamusiidriteks teema kujundamisel olid ajakirjanikud, poliitikud ja eri huvigruppide esindajad, kuna nad olid ka sel teemal enim sõna võtnud. Diskursusanalüüsi tarbeks moodustatud valim on ära märgitud Lisas 2.

3. TULEMUSED

Siin peatükis kirjeldan esmalt, missugused olid kvantitatiivse meetodiga läbi viidud uuringuetapi tulemused, mille aluseks oli võetud üheksast veebiportaalist pärit 127 lobiteemalist artiklit. Teiseks annan ülevaate kvalitatiivse sisuanalüüsi teel saadud tulemustest, mis võimaldasid selgemalt määratleda Eesti ajakirjanduses levinud lobitöö ja lobistide kujutusviise. Mõlemad lähenemised aitasid kaasa töö eesmärgi täitmisele, milleks oli leida vastu küsimusele, kuidas konstrueeritakse lobitööd Eesti ajakirjanduses.

3.1. Kvantitatiivne ülevaade meediakajastustest

Esimeses alapeatükis tutvustan standardiseeritud kontentanalüüsi meetodiga läbi viidud uurimuse tulemusi. Selleks tutvustan esmalt, missuguseid sõnu ja väljendeid lobitegevusest ning lobitegijatest rääkimisel kõige enam kasutati. Teiseks kirjeldan, mis väljaannetest pärines enim lobiteemalisi artikleid ja kuidas muutus nende arv kuude lõikes. Seejärel annan ülevaate peamiste kõneisikute rollidest ja teemadest, millega seoses lobist räägiti. Viimases alapeatükis näitan, kuidas jaotusid eri tonaalsustega artiklite lõikes eri väljaannetest pärit artiklid ja kasutatud väljendid.

3.1.1. Lobitöö ja lobistide kohta kasutatud väljendid

Lobitegevusest rääkides kasutati valimis esindatud artiklites 39 erinevat väljendit, mis esinesid 127 artiklis kokku 158 korral. See tähendab, et ühes meediatekstis võidi kasutada lobist rääkimisel mitut erinevat sõna. Tulemustest selgus, et levinuimad väljendid olid „lobi“-sõnatüvele viitavad. Kõige sagedamini oli kasutatud „lobitöö“ väljendit, mida leidis pea igas kolmandas ehk kokku 41 artiklis. Populaarsuselt kolmas sõna „lobi“ esines 17 artiklis. Vähemal määral leidsid veel kasutust tsitaatsõnad „lobby“ ja „lobby-töö“ (6), „lobistamine“ (5) ja „lobitegevus“ (3). Ühel korral olid kasutust leidnud sõnad „lobeerimine“, „lobikohtumine“ ja „homolobi“. Teist laialdaselt pruugitud sõna „kaasamist“, mis tähistab n-ö ametlikku lobitöö vormi, esines 28 meediatekstis.

Poliitika või poliitikutega seotud väljendite seast oli küllaltki sageli lobitöö kirjeldamiseks kasutatud „poliitika kujundamise“ väljendit (10). Kahel korral esines valimis veel „poliitikasoovituse“ väljend, ühel korral aga väljendid „poliitikat tegema“, „poliitikanõustamine“ ja „poliitikute veenmine“. Tulemustest nähtus veel, et eristatakse ka valitsuse suunas tehtavat lobitööd. Nimelt kutsuti 3 artiklis lobimist „valitsussuheteks“, kahel korral „valitsuste jutul käimiseks“ või „valitsuste suunamiseks“.

Mitmeid kordi räägiti lobimisest veel huvidele viidates, näiteks „huvide esindamist“ ja „huvikaitset“ kasutati kumbagi 4 artiklis. Väljendeid „huvide eest seismine“ ja „huvide kaitsmine“ esines mõlemad 3 meediatekstis. Lobimist kui kellegi või millegi mõjutamist ja veenmist väljendasid sõnad „mõjutustöö“ (2), „mõjutusmehhanism“ (1) ning „veenmine“ (1). Siia loetellu sobib veel ka lobitegevust 3 artiklis kirjeldanud „propaganda“ sõna, kuna eesmärk on neil kõigil taotleda poolehoidjaid. Räägiti ka „otsuste mõjutamisest“ või nende „kujundamisest“ (2). Lobimist kujutati veel ka kui „sekkumist muudatuste diskussiooni“ või „poliitikasse“ (2).

Kategooria „muu“ (18) alla liigitusid vaid ühel korral esinenud väljendid. Nendeks olid lisaks eelnevalt nimetatutele „eestkoste“, „seadusloomes osalemine“, „seisukohtade selgitamine“ ja „üleskutse“. Esines veel abstraktsemaid metafoore nagu „tagatreplus“, „kuluaarivestlus“, „ajupesu“, „jalga koridori ukse vahele lükkama“, „lukuaugust piiluma“ ja „mõtet peale suruma“.

Lobitegijate kohta kasutatavaid väljendeid oli kokku 37 ja neid esines 92 korral. Levinuim sõna oli „lobist“, mida kasutati 18 artiklis. Populaarsuselt teine oli 10 korral kasutatud „esindaja“ väljend, mille eesliiteks oli kas „huvirühma“, „huvigrupi“ või „valdkonna“. Sulgudes on need joonisel esitatud seetõttu, et osadel kordadel mainiti konkreetset huvirühma, näiteks „teadlaste esindaja“ või „erametsaomanike esindaja“.

Küllaltki tihti oli lobistile viidatud ainuüksi sõnadega „huvigrupp“ (9) või „huvirühm“ (6). Rühmale või grupile viitamiseks leidsid veel sõnad „lobigrupp“ (5), „survegrupp“ (2), „lobirühm“ (1), „ekspertrühm“ (1), ja „eri huvidega subjektide rühmitus“ (1). Järjestuses neljas enim ajakirjanduses kasutatud sõna oli „osapool“ (9). Lobiteenust pakkuvaid ettevõtteid nimetati kui „lobiorganisatsioone“ või „lobifirmasid“ (4), ühel korral sattus valimisse „valitsussuhete ettevõttest“ rääkinud artikkel.

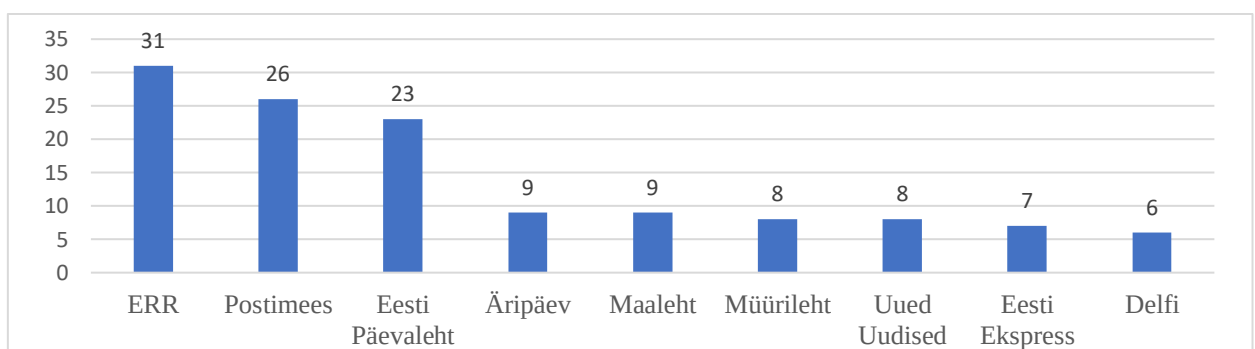
Üldisemaid ja ebamäärasemaid, laiemale üldsusele viitavaid väljendeid kasutati peamiselt kaasamisest rääkides. Nendeks olid näiteks „avalikkus“ või „üldsus“ (3), läbi käis ka „kolmas

sektor“ (2) ja „valdkonnad“. Vastupidiselt konkreetset ühele isikule viitavad sõnad lisaks „lobistile“ olid „poliitikakujundaja“ või „poliitikategija“ (3). Leidus veel sõnu nagu „eestkõneleja“ või „eestkostja“ (3), „huvide kaitsja“ (2), „lobitegija“ (2) ning „valdkonna spetsialist“. Ka ainuke tegijat tähistav metafoor „pealobimees“ oli ühele isikule viitav. Muude alla liigitusid lisaks eelnevalt mainitutele ühel korral esinenud „homolobist“, „huvipool“, „kaasatav“ ja „osaline“.

3.1.2. Artiklite arv ja ajaline jaotumine

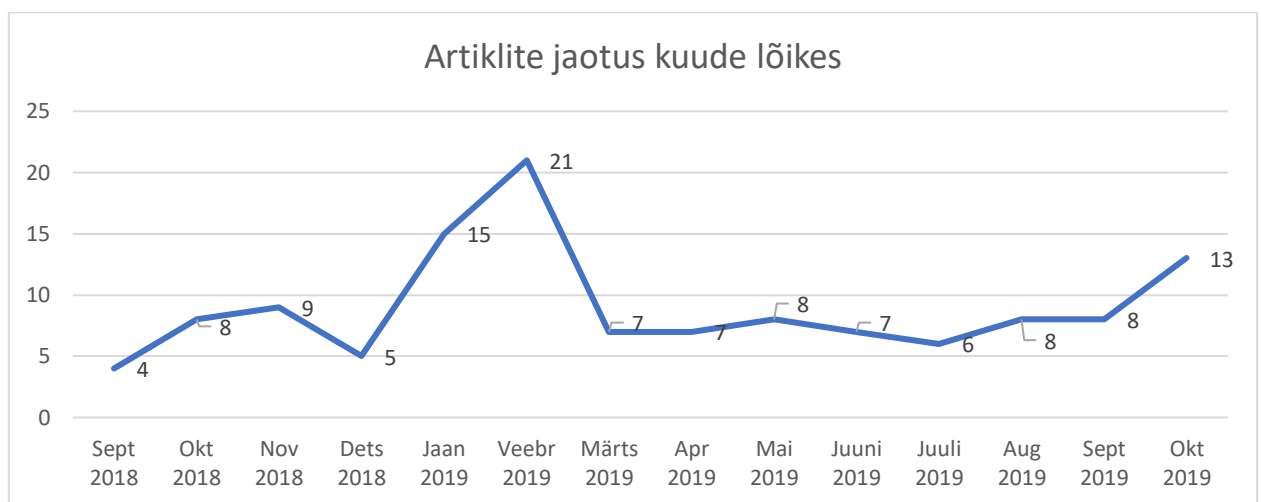
Uuritud ajavahemikust sobitus valimisse 127 lobimist käsitlenud artiklit, mis pärinesid üheksast eri väljaandest (vt Joonis 1). Artiklitest 72% olid uudised või intervjuud ja 28% arvamuskirjad või juhtkirjad. Laias laastus saab tulemused jagada kahte leeri, kus üle poole artiklitest jaotus kolme domineeriva väljaande vahel – ERR-i (24,4%), Postimehe (20,5%) ja Eesti Päevalehe (18,1%) – ning ülejäänud kuue veebiportaali vahel, millest pärit meediatekstdid hõlmasid igaüks juba kõigest 5-7% koguvalimist. See näitab, et poliitika ja majandusega seotud teemade kajastamine on päevalehtede jaoks prioriteetne. Just nende valdkondade kontekstis tõstatus lobimise küsimus sageli üles.

Märgatavalt vähem artikleid kvalifitseerus valimisse Äripäevast ja Maalehest, kus need moodustasid mõlemad 7,1% valimist. Müürilehe ja Uute Uudiste artiklid moodustasid 6,3%. Nende nelja ühisnimetajaks on nišipõhisus ja valdkonnaspetsiifilisus, mis seab sisu osas teatud piiranguid. Eesti Ekspressi madal tulemus (5,5%) on selgitatav nädalalehele iseloomulike piirangutega, kus lugude ilmumissagedus ja arv on keskmisest väiksem. Kõige vähem artikleid pärines Delfist (4,7%), mis võib olla põhjendatud sellega, et Delfi toimetuse on tihedalt seotud Eesti Päevalehiga ja lugusid kahe väljaande vahel üldjuhul ei dubleerita. Nende kahe väljaande võrdlemisel tuleb veel nentida, et mõlema majandusrubriiki haldab Ärileht, millest valimisse jõudnud kuus artiklit liigitasin kodeerimisel Eesti Päevalehe hulka.

Joonis 1. Artiklite jaotumine väljaannete lõikes (N=127)

Artiklite ajalist jaotust kuude kaupa illustreerib **Error! Reference source not found.** Kuigi üks artikkel pärines ka 2019. aasta novembrikuust, ei ole ma seda joonisel kivanud, kuna see ei kajastaks kogu kuu jooksul ilmunud artiklite arvu. Igakuiselt ilmus keskmiselt ligi 9 artiklit, mis vastasid valimi moodustamise kriteeriumitele. Selgus, et 2019. aasta veebruaris ilmus keskmisest üle kahe korra enam lobimist puudutanud artikleid (21), ka sama aasta jaanuarist (15) ja oktoobrist (13) pärines neid keskmisest rohkem. Kõige vähem liigitus valimisse artikleid 2018. aasta septembrist ning detsembrist, mil neid ilmus vastavalt 4 ja 5. Artiklite arvu suur erinevus kuude lõikes oli sageli seotud mõne uudiskünnise ületanud sensatsioonilise sündmusega. Eeldusele andis kinnitust artiklite pealkirjade, kodeeritud teemade ja seejärel sisu üle lugemine.

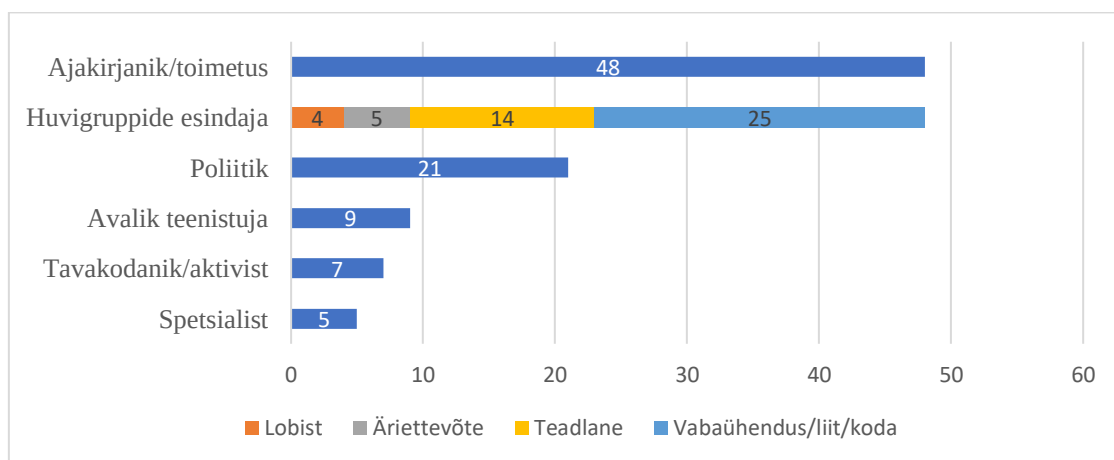
Joonis 2. Artiklite jaotumine kuude lõikes (N=126)

2019. aasta jaanuaris ja veebruaris kõneldi mitmeid kordi relvahangetega seoses tekkinud „lobiskandaalist“, mis omakorda sillutas mitmel juhul teed debatiks lobi reguleerimise vajaduse üle. Nimelt tõi automaatide ja tankitõrjerelvade puhul avatud hankemenetluse esmakordne kasutamine kaasa relvatootjate lobitöö, kelle turuosa võitmiseks kasutatud taktikad tekitasid küsitavusi lobitöö eetilise ja läbipaistvuse osas (Mühling, 2019: 69). Samal perioodil leidis aktiivsemat kajastust veel metsapoliitika eeskätt seoses Eesti metsa arengukava koostamisega, regionaalpoliitika küsimused Riigikogus toimunud kohalike omavalitsuste arendamise arutelu valguses ja sisserände piirarvu küsimus tööjõu värbamise kontekstis. Viimane ja ka mitmed muud sel perioodil kõneaineks tulnud teemad võisid aga olla tõuke saanud lähenenud parlamendivalimistest, mil aeg poliitikakujundamiseks on soodne. 2019. aasta oktoobris sages aga lobiteemaliste artiklite arv seoses apteekide omandireformi eelnõu ja Justiitsministeeriumi otsusega valmistada reguleerima lobitegevust.

3.1.3. Lobitööst rääkinud kõneisikud

Ülevaade kõnelenutest selgitab, kelle vaatepunktist võivad meedias levinud hoiakud olla kujunenud. Lobi teemal sõna võtnud kõneisikuid oli 127 meediakajastuses kokku 138 (vt Joonis 3). Tulemustest on näha, et lobitööd lahkasid enim kas ajakirjanikud või huvigrupid ja seda võrdsel määral – mõlemad moodustasid 34,8% kõikidest kõneisikutest. Ajakirjanike ja toimetuste kõrge tulemus on seletatav asjaoluga, et sageli olid nad vahendaja rollis, edastades informatsiooni kolmandatelt osapooltelt. Nende valvekoera rolli täitmist peegeldasid intervjuueeritavatelt lobitegevuse kohta küsimuste esitamine või lobimisega seotud kitsaskohtadele viitavate lugude kirjutamine. Huvigrupid kritiseerisid sageli kaasamise organisatoorset poolt ja rääkisid enda või konkurentide lobitegevusest.

Ajakirjanikest ja huvigruppidest veidi üle poole korra vähem võtsid lobi teemal sõna poliitikud (15,2%), kes ühel juhul rääkisid lobimisest või kaasamisest eesmärgiga näidata end positiivses rollis kaasaja näol, kuid veel sagedamini juhtudel, kui lobiste süüdistades püüti selgitada mõne olukorra tekkimist või seeläbi vastutust endi tehtud otsuste tagajärgede eest hajutada. Poliitikutest omakorda ligi poole vähem rääkisid lobitööst avalikud teenistujad (6,5%). Tavakodanikud ja aktivistid moodustasid kõikidest kõneisikutest 5,1%, muud spetsialistid aga 3,6%. Nende puhul selget ühisnimetajat välja ei tulnud, kuna lobitööst rääkisid nad väga erinevates kontekstides. Huvigruppide alajaotusest nähtus, et ülekaalukalt oli lobimisest kõnelejaid vabaiühenduste, liitude ja kodade esindajate seas (52,1%), kelle hulka liigitus näiteks kahel korral ettevõtete huve esindav Tööandjate keskliit. Neile järgnesid teadlased (29,2%), äriettevõtete esindajad (10,4%) ja lobistid (8,3%). Need tulemused illustreerivad, kes on altimad lobimisest avalikult rohkem kõnelema. Erinevuste võimalike põhjuste üle arutlen pikemalt järeltule ja diskussiooni peatükis.

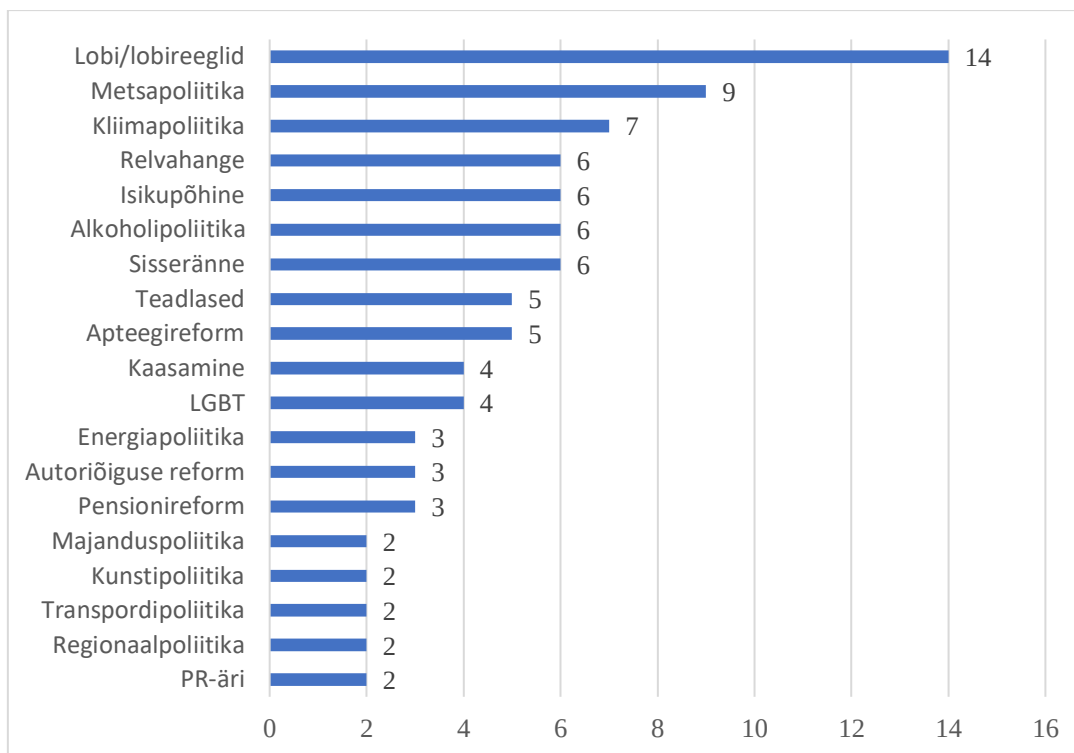
Joonis 3. Lobitööst rääkinud kõneisikute rollide jaotumine (N=138)

Kaardistusest ei ilmnenud, et mõni isik oleks lobist rääkinud silmnähtavalt rohkem. Vaid üksikud neist olid valimis esindatud kahe eri artikli juures. Näiteks sotsiaaldemokraatide esimees ja endine tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski mainis alkoholipoliitikat kommenteerides alkoholitootjate lobitööd, endisel riigihaldusministril Janek Mäggil tuli veel kuid hiljem pärast ministrikohalt lahkumist vastata lobiärist poliitikasse tuleku (ja vastupidise) ehk pöördukseefektist tulenenud võimaliku huvide konflikti tekke küsimusele. Juhtkirjades kajastati lobimist kahel korral Eesti Päevalehes, Äripäevas ning Müürilehes. Ajakirjanikest kirjutas lobist kahel korral Ärilehe toimetaja Kaja Koovit, ERR-ist Merilin Pärli ja Eesti Ekspressist Mikk Salu. Kuigi kahel korral valimisse sattumise järel ei saa veel teha põhjanevaid järeldusi, näitas tulemus sellegipoolest, et poliitikutest räägivad lobitegevusest altimalt need, kelle kokkupuude lobistidega on olnud intensiivsem ja varem avalikkusele teada või etteaimatav olnud. Ajakirjanikest oli lobiteemadega eelkõige end sidunud need, kes on spetsialiseerunud või sagedamini kirjutanud majandus- või poliitikateemadel.

3.1.4. Lobitööst rääkimise kontekst ja teemad

Teemade loetelu võimaldab detailsemalt mõista lobitööst rääkimise diskursust. Lobimine leidis kõlapinda vähemalt kahel korral 19 erineva teemavaldkonna puhul (vt Joonis 4). Tulemustest nähtus, et kõige sagedamini arutleti lobimise olemuse ja/või selle reguleerimisvajaduse üle (14), ka kaasamist kui lobitegevuse üht vormi käsitleti põhjalikumalt neljas artiklis. Arutelu tõstatumise ajendiks oli mitmel juhul erakordse iseloomuga sündmus, nagu näiteks avatud turul korraldatud relvahankest tulenenud lobiskandaal või Justiitsministeeriumi otsus asuda lobireegleid looma.

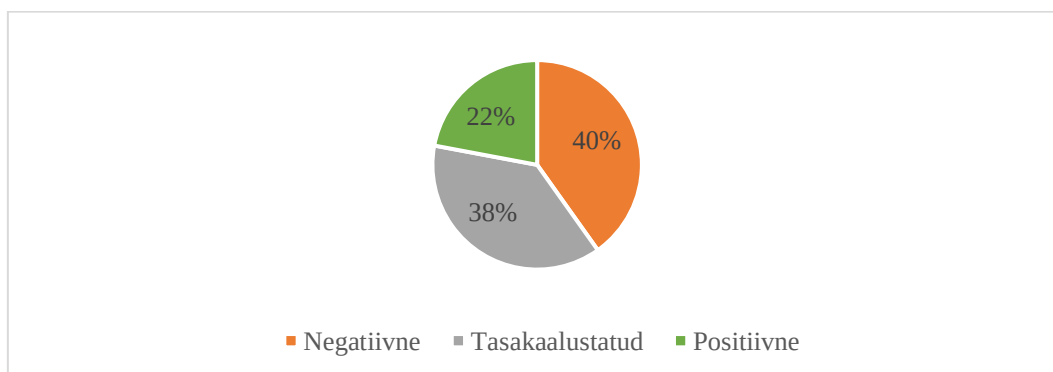
Üldiselt räägiti lobimisest kõige sagedamini mõne valdkonnapoliitika kontekstis, näiteks seoses metsa- (9), kliima- (7) või alkoholipoliitikaga (6). Lisaks tõstatus lobitemaatika üpriski sageli konkreetse seaduseelnõu menetluse käigus. Näiteks ravimireformi käigus sattus tähelepanu alla ravimitööstuste ja apteegikettide lobitöö. Ülejäänud teemapüstitused olid üldisemat laadi, kus tegemist oli sensatsioonilise sündmuse või ühiskonnas problemaatilise küsimusega. Viimase näiteks olid artiklid sisserände kvoodist, mida tööandjad töörannde soodustamiseks tõsta soovivad. Üldiste alla liigitub veel konkreetse isikuga seotud lood (6) – näiteks uudis Euroopa Komisjoni asepresident Andrus Ansipist, kelle juures oldi enim lobitööd käidud tegemas (Kuus, 2019).

Joonis 4. Lobitööd puudutavate artiklite olulisimad teemad (N=91)

3.1.5. Artiklite, kõneisikute ja kasutatud väljendite jaotumine toonaalsuste suhtes

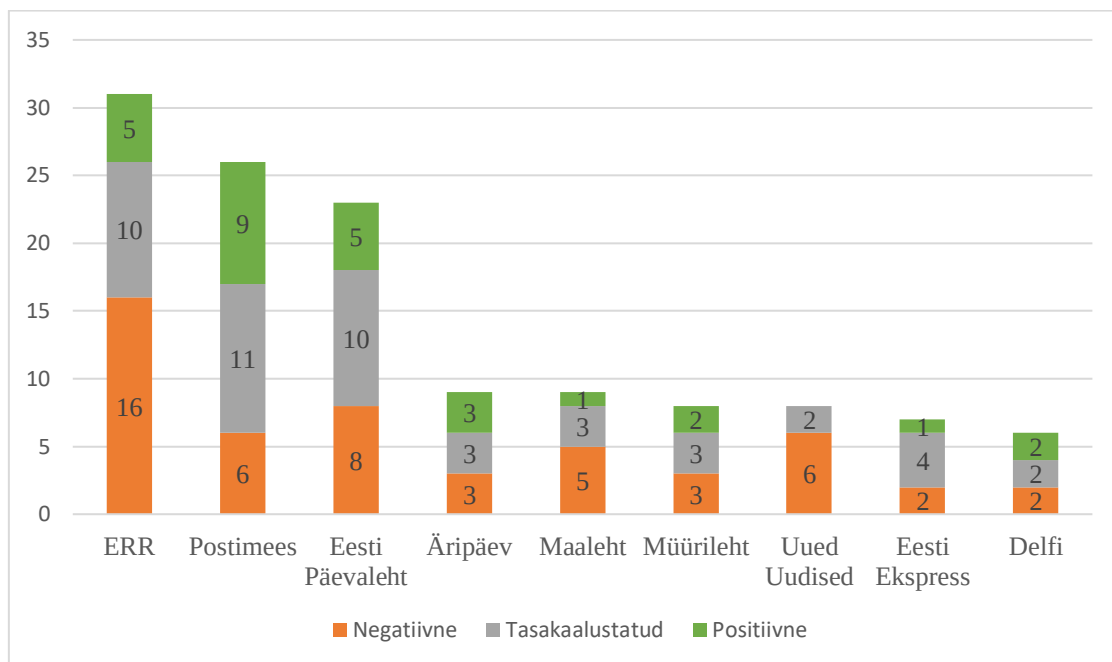
Ülevaade artiklite üldtonaalsustest lobimise suhtes võimaldab kirjeldada meedias levinud konstrueerimisviiside fooni. Standardiseeritud kontentanalüüsi tulemustest selgus, et lobimise suhtes on artiklite toonaalsused jaotunud erinevalt (vt Joonis 5). Kõige sagedamini olid meediatekstides domineerivad hoiakud negatiivsed (40%). Pea samaväärses mahus (38%) esines ka artikleid, kus lobimisest räägiti tasakaalustatult ehk neutraalselt või kus lobi problemaatilisust ja selle positiivseid omadusi oli kirjeldatud võrdses mahus. Juba vähesemad valimisse jõudnud artiklid oli toonaalsuselt positiivsed (22%).

Joonis 5. Peamiste toonaalsuste jagunemine artiklite lõikes (N=127)

Tonaalsuste jaotumist väljaannete vahel ja tonaalsuste jagunemist väljaannete siseselt kirjeldab Joonis 6. Selgus, et kõige negatiivsema varjundiga räägiti lobitööst Uutes Uudiste, kus sellised artiklid moodustasid 75% uudisteportaali koguvalimist. Kusjuures positiivseid artikleid konservatiivide väljaandes ei olnud. Uute Uudiste puhul oli eristuvaks tendentsiks see, et pooltes valimisse kuulunud artiklites kujutati negatiivselt LGBT kogukonda, kutsudes nende tegevust halvustavalt „homolobiks“ (Seaduses pole ette..., 2019) või „lobistide ajupesuks“ (Reitelmann: on lubamatu..., 2018).

Veel olid negatiivse tonaalsusega meediatekstid ülekaalus Maalehes (56%) ja ERR-is (52%), kuid nende väljaannete puhul ei ilmnenud, et mõni konkreetne teema või valdkond oleks olnud suurema tähelepanu all. Seevastu lobitööd positiivselt kujutanud artikleid ilmus kõige enam Postimehes (35%), kuigi iseenesest domineerisid väljaandes tasakaalustatud lood 42%. Tasakaalustatult või neutraalselt räägiti lobist enim Eesti Ekspressis (57%), Eesti Päevalehes (43%) ja Postimehes (42%). Delfis ja Äripäevas olid tonaalsused esindatud võrdses mahu.

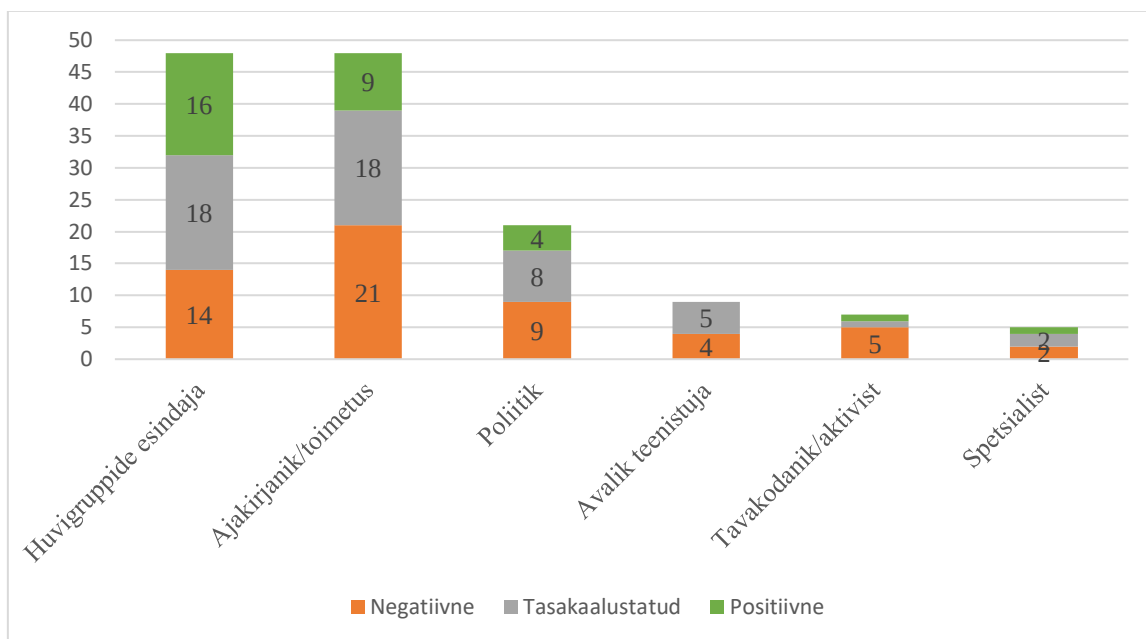

Joonis 6. Tonaalsuste jaotumine väljaannete lõikes (N=127)

Ka kõneisikute puhul on märgata tonaalsuste erinevust lobitööst rääkimisel (vt Joonis 7). Tulemustest nähtus, et negatiivseimalt kujutasid lobimist tavakodanikud ja aktivistid – suisa 71% juhtudest. Ka ajakirjanikud (44%) ja poliitikud (43%) kõnelesid lobitööst kõige sagedamini just negatiivse tooniga. Sama hoiak hinnangute andmisel oli valdav veel spetsialistide seas (40%).

Tuleb aga märkida, et nende kolme puhul esines tasakaalustatud teemakäsitlust peaaegu võrdses määras. Kõige tasakaalustatumalt rääkisid lobitööst aga avalikud teenistujad (56%).

Vaadates positiivsetena kodeeritud sõnavõtte, rääkisid tulemuste kohaselt sel toonil lobitööst enim huvigruppide esindajad (33%), seejärel spetsialistid (20%), poliitikud (19%) ja ajakirjanikud (19%). Mitte ühegi kõneisikute grupi puhul ei olnud positiivne kujutamiseviis aga domineeriv.

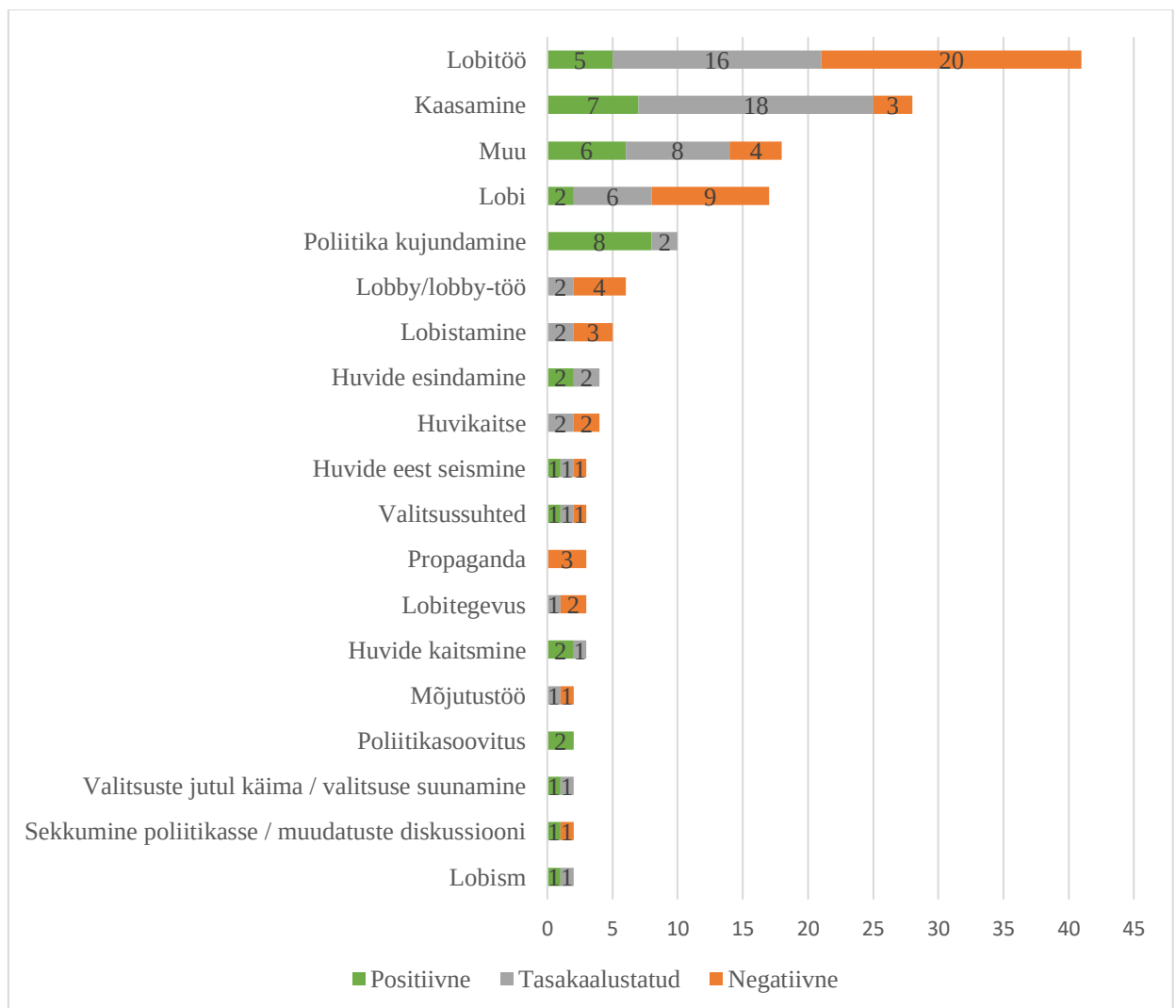
Joonis 7. Tonaalsuste jaotumine kõneisikute lõikes (N=138)

Tulemused viitasid veel selgelt, et ka lobitöö ja lobistide nimetamiseks kasutatud väljendid olid eri tonaalsustega artiklite vahel jaotunud erinevalt.

Lobitegevusest rääkimisel kasutatud väljendite jaotumist artiklite lõikes illustreerib Joonis 8. Enamikke „lobi“-sõnatüvega väljendeid oli kasutatud negatiivse tonaalsusega meediatekstides. Kõige sagedamini esinenud „lobitöö“ väljend pärines sisuliselt pooltel juhtudel (49%) lobimist negatiivselt kujutanud artiklitest, kuigi samal ajal leidis see sõna küllaltki sagedat kasutust ka positiivsete hoiakute seas (39%). Artiklid, milles esines sõna „lobi“, olid 53% juhtudest negatiivsed. Järjestuses teist levinud sõna „kaasamist“ oli 64% juhtudest kasutatud tasakaalustatud meediatekstides. Kõrget tulemust selgitab meetodi peatükis kirjeldatud kodeerimisotsus, kus suur hulk kaasamist käsitletud artiklitest olid küll otsustes osalemise poolt, kuid heitsid ette selle ebaefektiivsust ja näilisust.

Poliitika või poliitikutega seotud väljendid domineerisid vastupidiselt positiivse tonaalsusega meediatekstides. Üpriski tihti kasutatud „poliitika kujundamise“ väljend oli nimelt 80% juhtudest pärit positiivsest kontekstist. Väljendeid „poliitikasoovitus“, „poliitikat tegema“ ja „poliitikanõustamine“ oli samuti lobitegevuse kirjeldamiseks kasutatud pigem positiivsetes teemakäsitlustes. Valitsusele viidanud väljendid esinesid tasakaalustatud ja positiivsetes artiklites.

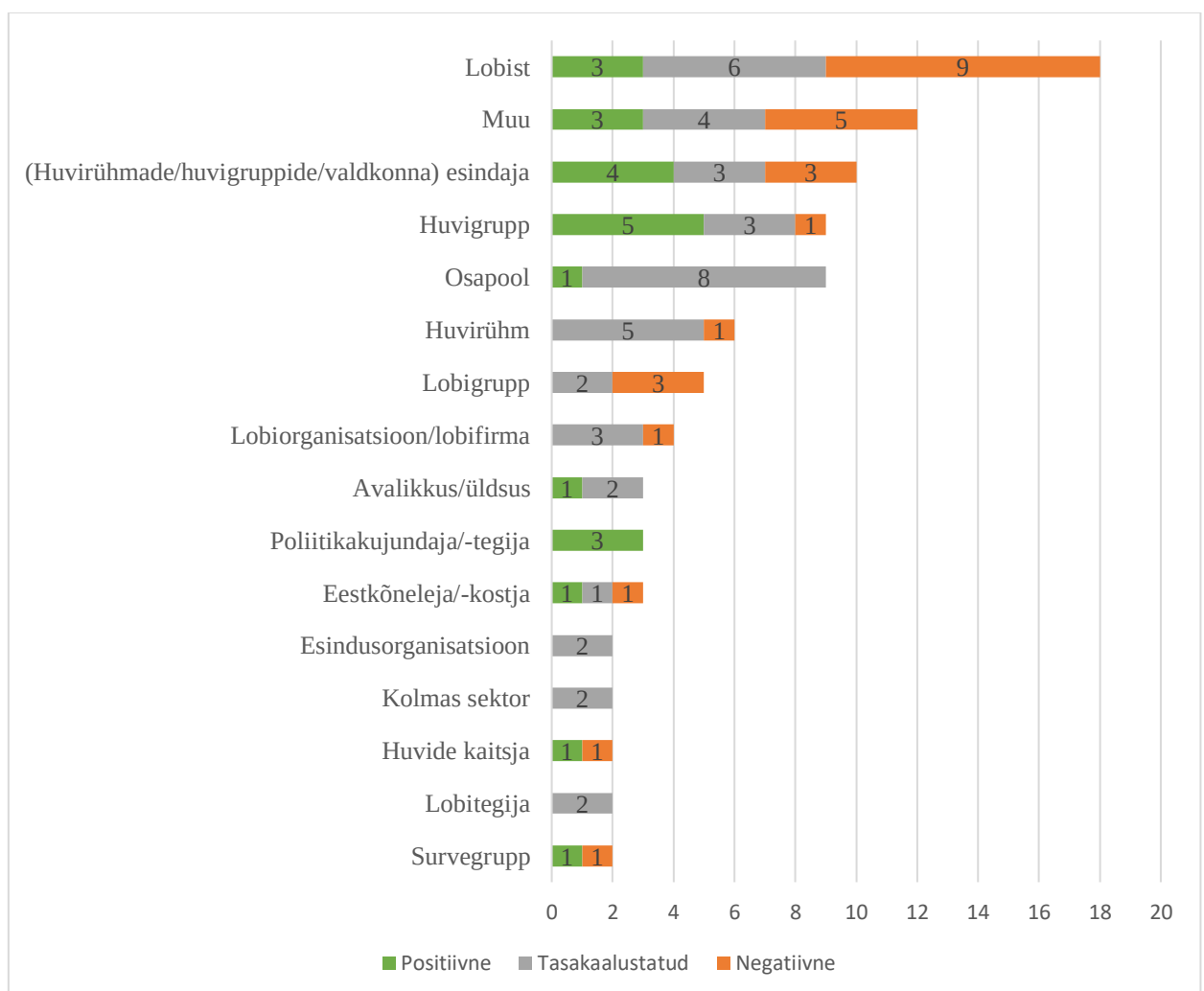
Huvidele viitavate väljendite puhul oli tähelepanuväärne, et väljendid „huvide esindamine“ ja „huvide kaitsmine“ olid kasutust leidnud peaaesjalikult positiivsetes artiklites ning seejuures mitte kordagi negatiivsetes tekstides, kuid „huvikaitse“ sõna kasutati pooltel kordadel just negatiivse hoiakuga väljaütlemistes. Mõjutamise ja veenmisega seostatavate väljendite puhul ilmnes tonaalsuste kontekstis muster vaid „propaganda“ sõnaga, mida oli negatiivsetes lugudes.

Joonis 8. Tonaalsuste jaotumine lobitegevuse kohta kõige sagedamini kasutatud väljendite lõikes (N=158)

Lobistide kohta kõige sagedamini kasutatud väljendid ning nende jagunemine eri tonaalsustega meediatekstide lõikes on esitatud Joonis 9. Levinuima sõna „lobisti“ kasutamise puhul oli pooltel juhtudel tegemist lobitöö suhtes negatiivselt meelestatud artikliga. Seevastu teine sageli kodeeritud sõna „esindaja“ pärines 63% kordadest positiivsetest lugudest, kahel korral esinenud „esindusorganisatsioon“ aga tasakaalustatuna kodeeritud tekstidest.

Rühmale või grupile viitavad nimetused olid leitavad pigem positiivsetest või tasakaalustatud artiklitest. Lobiteenusega tegelevatele ettevõtetele viidati kas tasakaalustatud või positiivsetes artiklites. Laiemale üldsusele viitavaid väljendeid võis eelkõige leida tasakaalustatutena kodeeritud artiklitest. Ühele isikule viitavad sõnad nagu „poliitikakujundaja“ või „poliitikategija“, mis nagu väljend „poliitika kujundamine“ esinesid ainult positiivsetes artiklites.

Joonis 9. Tonaalsuste jaotumine lobitegijate kohta kõige sagedamini kasutatud väljendite lõikes (N=92)

3.2. Kvalitatiivne ülevaade konstrueerimisviisidest

Siin peatükis kirjeldan esmalt, mis viisidel kujutati lobitööd ja lobiste negatiivselt ja seejärel toon näiteid positiivsetest konstrueerimisviisidest. Iga üldise konstrueerimisviisi puhul olen toonud illustreerivaid tekstinäiteid Eesti ajakirjandusväljaannetest pärit artiklitest, misjuures olen kirjeldanud, kes ja kuidas on lobitööd või lobiste kujutanud.

3.2.1. Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste negatiivselt?

Esmalt toon näiteid erinevatest negatiivsetest lobitegevuse ja lobistide kujutamiskiisidest. Sagedamini esines artikleid, kus süüdistati ebameeldiva olukorra tekkimises lobiste, viidati nende surveavale ja ebaeetilisele iseloomule või süüdistati neid ebateaduslikele väidetele toetumises. Töös ei anna ma hinnanguid, kellel oli õigus, vaid keskendun pelgalt kujutamiskiiside analüüsile.

1. Lobistide süüdistamine vastumeelsete tagajärgede põhjustamises ja ebaeetilises tegevuses

Lobitööga seotuvaid kahtlustavaid assotsiatsioone kasutati tihti mõnele teole või otsusele kritiseeriva hinnangu andmiseks, kus erisuguste olukordade ilmlemise põhjustajateks loeti kellegi lobitegevust. Järgnevalt illustreerin tekstinäidete abil, kes ja kuidas seda tegid.

Näited 1 ja 2. Ajakirjanikud süüdistavad avalike otsustusprotsesside ebaeetilises kallutamises lobiste

Kahel korral valimisse sattunud artiklites oli süüdistajaks valvekoera rolli täitev ajakirjanik, kes kritiseeris riigi esindajate otsuste mõjutamises ettevõtete lobitegevust. Seda illustreerib järgmine ravimireformi protsessi kajastanud tekstinäide ERRi ajakirjaniku Merilin Pärli sulest:

ERR-ile teadaolevalt on lobistid pannud koalitsiooni murduma ja peatselt on tulemas otsus, kus proviisorinõue kaob. Ravimituruga seotud inimesed on täheldanud, et juba pikemat aega tegutsevad vähemalt nii Isamaa kui ka Keskerakonna saadikud nii, nagu saaksid juhiseid Linnamäe kontorist. (Pärli, 2019a).

Kuigi uudise ilmmise hetkel ei olnud veel ravimireformi osas otsust langetanud, täheldab ERR sellegipoolest koalitsiooni allumist lobistide survele. Kasutades lobistide tegevuse kirjeldamisel

jõu rakendamisele viitavat metafoori *pannud murduma*, pisendab ERR ühtlasi koalitsiooni vastutust otsuste vastuvõtmisel – lauses ei olnud mitte öeldud, et koalitsioon „murdus”, vaid lobistid *panid* nad *murduma*. Sellise retoorilise troobi kasutamise peidetud eeldusteks, on, et (1) lobistid tegutsesid ja (2) tegid seda intensiivselt. Tegijaks on lauses lobistid, kelle tegevusele jäi alla isegi *koalitsioon* kui riigi täidesaatvat riigivõimu kandev ühendus. Seega on siin kujutatud lobiste raamistamisteooria järgi kurikaeltena, koalitsiooni aga ohvrina. „Murdumist“ tõestatakse järgmises lauses emotsionaalse kirjeldusega, mis pärineb anonüümsetelt *ravimituruga seotud inimestelt*. Jääb küll selgusetuks, kas sama täheldust jaganud inimesi oli kaks või enam, kuid väitele antakse kaalu juurde nimetades neid kõnealuse valdkonnaga seotud isikuteks, keda võidakse tajuda ekspertidena.

Fraasiga *juba pikemat aega* näidatakse, et Isamaa ja Keskerakonna tegutsemisviis on juurdunud ja justkui tavapraktikaks kujunenud. Määrsõnaga *juba* antakse sellele veel võimendust juurde. Seega on öelduga vihjatud, et lobistide tegevus on kestnud pikemat aega. Määrsõnaga *vähemalt* jäetakse õhku võimalus, et ka kolmas koalitsioonierakond võib sarnaselt tegutseda. Siit aga ilmneb vastuolu, kas lobistid olid *pannud murduma* kogu koalitsiooni, nagu väideti esimeses lauses, või koalitsiooni kolmest erakonnast kaks. Seega on ajakirjanik kasutanud siin lobiste kujutades sõna, mis suurendasid nende tegevusest tulenenud negatiivset tagajärge ning mõju, aidates seega kaasa nendest ebameeldiva mulje loomisele. Ühtlasi jääb artiklis selgusetuks ja salapäraseks, kes *lobistid* olid – kas näiteks erinevad ravimireformile vastu seisnud hulgimüüjate esindajad või pelgalt *Linnamäe kontorist* pärit *juhiste* edastajad ehk Eesti apteegi-, kinnisvara- ja meediaärimehe Margus Linnamäe ettevõtte esindajad. Seega ei süüdistata mitte konkreetse huvigrupi esindajaid, vaid tagajärje põhjustajana esitletakse anonüümseid „lobiste“, suurendades seega laiemalt ameti maine rikkumise tõenäosust. Väite tõele vastavuse küsitavusele viitab veel sõna *nagu* kasutus ehk pole kinnitust leidnud, et Linnamäega seotud ettevõtte on Isamaa ja Keskerakonna saadikuid otseselt mõjutanud.

Lobiste konstrueerisid ajakirjanikud veel konkreetsemalt ebaeetilistena, kes otsusetegijaid alatult enda huvides mõjutada püüavad. Selleks kasutati mitmel korral negatiivse kõlaga metafoore. Siinkohal toon näiteks Eesti Päevalehe ajakirjaniku Tuuli Jõesaare uudisloo relvatööstuse lobistidest:

Seni riigilt riigile ostude üsna turvalistes vetes seilamise asemel ollakse nüüd relvafirmade lobi tormi käes /.../ [Suhtekorraldus-] büroosse relvatöötajaga vestlusele kutsutud ajakirjanikku töödeldi klassikaliste võtetega: nn löödi uimaseks tehniliste detailidega, siis

visati õhku kahtlused (kaitsevägi võib olla korrumpeerunud!) ja lõpuks mõjutati emotsionaalselt (kui tuleb sõda, kannatavad meie pered konkurendi müüdud halva relva tõttu) /.../ Kampaaniasse on tahes-tahtmata kaasatud poliitikud, kelle jutul on samuti käidud. Üks poliitik on juba õnge läinud ja relvatöösturi juttu avalikes sfäärides rääkinud, teise mõjutamise tulemus on veel lahtine.“ (Jõesaar, 2019).

Siin näites on Jõesaar väljendanud muret ja kahetsust, kuidas relvade avatud turule sisenemine on kaasa toonud *relvafirmade lobi tormi*. Kasutades nimetamisel liitsõnu „relvafirmad“, „relvatöötaja“ ja „relvatööstur“, kujutatakse lobiste suurte ründevahendite tootmisettevõtete esindajatena ja otseselt relvade käsitlejatena (eelkõige sõna „relvatöötaja“ puhul), mis lugejas võib eetilise vaatenurgast tingitult eelhoiakuid tekitada. Tooni võrra neutraalsemana kõlaksid väljendid nagu „relvastusettevõtete esindajad“ või „kaitseotstarbelise varustuse pakkujad“. Ajakirjaniku valitud nimetused kujutavad neid aga pigem välisringi kuuluvate „teistena“, kelle suhtes väljendub mitteusaldusvärsust.

Kujundlik väljend *tormi käes olema* kirjeldab lobimist samuti negatiivses võtmes – ägeda ja raevukana, mille mõju ja toime all riik on. Seda enam, et kontrastselt on kirjeldatud, kuidas riik oli *seni* (ehk kuni lobistide aktiveerumiseni) *üsna turvalistes vetes seilanud*. Siit tuleneb, et lobiste on taaskord kujutatud kurikaela rollis, ohvrina aga otsustaja rollis olevat *riiki* ja *poliitikud*. Kohtumist „relvafirmadega“ on ajakirjanik sarnase tonaalsusega kirjeldanud, viidates ebaetiliste võtete kasutamisele. Selleks kasutas ta taktiilsele ehk puuteaistingule viitavat metafoori *uimaseks lööma* ja translokatsiooni kategooriasse liigituvat metafoori *õhku kahtluseid viskama*. Mõlema puhul on seega räägitud dünaamilistest tegevustest nagu *lööma* ja *viskama*, jättes lobitööst jõulise mulje, mistõttu võib sellist väljendite valikut kirjeldada kui intensiivistava meetodi kasutamist.

Lisaks on lobistide eesmärkide kirjeldamine sõnadega *töötlema* ja *mõjutama* kriitikat esile kutsuv, sest nende tegevust kujutatakse häbiväärse mõjutusmehhanismina. Nii nagu eelmiseski tekstinäites, on ajakirjanik poliitikute (potentsiaalses) erapoolikus käitumises seadnud vastutavaks lobitegjiad, kuna metafoor *õnge läinud* seab poliitikud pigem ohvri rolli. Määrsõnaga *juba rõhutatakse*, et selline olukord on käsitletavaks momendiks ilmnenu ja öeldes, et *teise mõjutamise tulemus on veel lahtine*, on ajakirjanik määrsõna *veel* kasutades eeldanud ja sealjuures mõista andnud, et ka tulevikus võib säärast olukorda oodata. Siinkohal tuleb veel tähelepanu pöörata nimetamisel tehtud valikule, kuna anonüümselt kujutatud *üks poliitik* suurendab lobistidele kurikaela rolli omistamise tõenäosust, sest konkreetse nime väljatoomine seaks talle poliitikuna liigset tähelepanu ja kujutaks teda n-ö kergemeelse ja lühinägelikuna või hoopiski valijate reetja

ning avalikkuse huvi kaitsja rollis läbikukkujuna. Lisaks kujutab relvatootjate huviesindustööd naeruvääristavalt sulgudes toodud kontekstita näited, millele ühel juhul lisab võimendust hüüumärgi kasutamine (*kaitsevägi võib olla korrumpeerunud!*). Seega on terves tekstinäites sündmuste jada esitatud viisil, mis ebameeldiva tagajärje põhjustajana kujutab süüdistatavat.

Näide 3. Ettevõtte juht süüdistab avaliku otsustusprotsessi kallutamises (konkurentidest) lobiste

Ka ettevõtted kui ühed potentsiaalsed lobitegijad on poliitiliste otsuste kallutatuses süüdistanud konkurentide tehtavat lobitööd. Mõjutamisele tähelepanu suunamise eesmärk võib olla end ohvri rolli asetades tingides välja endale sobilikemaid olusid. Kahtlustades kartellikokkulepet, kaebas riigi kohtusse ja esitas kaebuse konkurentsiametisse tehnoloogiaettevõtte Levikom, mille juhatuse liige Peep Põldsamm väljendas rahulolematust majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi (MKM) sätestatud tingimustega 5G võrgu lubade oksjonil,:

„Lubade arv võrdub turul ammu kasumisse jõudnud operaatorite arvuga. Me ei näe mingit muud argumenti, kui sellele saab olla ainult turu blokeerimise eesmärk,” ütleb Põldsamm, kes kahtlustab, et kolme sideoperaatori lobistamine on majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile mõju avaldanud ja seetõttu võtab riik seda andmeside konkursina /.../ Operaatorid on seega põhjendatult närvis, aga ei saa ju nii, et vanad otsustavad aja võitmiseks uue tulija maha hääletada ja riik läheb sellega kaasa. Kogu protsessil on kartellitunnused. (Pärli, 2019b).

Põldsamm vastandab oma ettevõtte kolme *turul ammu kasumisse jõudnud operaatoriga*, viidates sellega, et Levikomil puudub eelnevalt sätestatud lubade piirarvu tõttu võimalus oksjonil nendega konkureerida. Kasutades sellist nimetamisstrateegiat asetab ta enda ettevõtte ohvri rolli, kes justkui ei ole veel samale tasandile jõudnud jõudnud ja kellelt nüüd võetakse ka see võimalus. Öeldes, et *me ei näe mingit muud argumenti*, püütakse emotsionaalselt mõista anda, et järgnev selgitus on ainuke loogilisena näiv variant. Määramäärsõna *ainult* kasutamine tõmbab ta selle piiri veel ahtamaks ja konkreetsemaks. Sõna *kahtlustab* loob kolme sideoperaatori lobistamisest halva ja taunimisväärse kuvandi. Ka siin tsitaadis ei näha Levikomile erapoolikuna tunduva otsuse tegemises vastutavana mitte MKM-i, vaid pigem *kolme sideoperaatorit*, kelle *lobistamine on MKM-ile mõju avaldanud*. Siin isikustatud elutuid objekte ehk kolme sideoperaatorit, kasutades tegevust väljendavat nimisõna *lobistamine* (kuigi lobistada saavad vaid ettevõttega seotud

inimesed). Siinkohal tuleb aga märkida, et jääb selgusetuks, kas parafrasid esitatud hinnanguline väide on ajakirjaniku interpretatsioon või Põldsammu enda öeldu.

Põldsamm leiab, et kolm sideoperaatorit on jõud kokku pannud ja üheskoos suunanud otsuseid enda huvides. Ta tituleerib nad *vanadeks*, viidates sellega eelkõige nende mõjukusele ja sügavale juurdumisele turul, kuhu uuele tulijale ruumi ei soovita teha. Negatiivne kujutamine ilmneb väidetes *aga ei saa ju nii ja kogu protsessil on kartellitunnused*. Seega on siin sideoperaatoreid kui lobiste kujutatud kurikaeladena, kes Levikomile kui ohvrile on kollektiivselt liiga teinud.

Näide 4. Poliitik süüdistab avalikele otsustusprotsessidele vastu seismises ja erakonna maine languses lobiste

Poliitikud näevad lobistide süüdlaseks tembeldamises võimalust end neile vastandades oma otsuseid kaitsta või vastutust tagajärgede eest teiste õlule veeretada. Alkoholipoliitika kontekstis tegi seda kahel korral endine sotsiaaldemokraatide esimees ja endine tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski. Siin näites süüdistas ta lobiste erakonna maine languses:

Ma olen poliitikas selleks, et teha suuri asju. Asju, mida kardetakse ette võtta, sest äkki saab kelleltki sõimata. Eriti asju, mis on vajalikud, aga mille vastu on ühiskonna tugevaimad rahahuvid /.../ Enne mind surfas sellest ametist läbi hulk inimesi, kes panid need asjad [ettepanekud alkoholikahjude vähendamiseks] tuimalt sahtlisse tolmu koguma. Nad ei teinud seda juhuslikult, iga minister teab, et alkoholi- ja ravimitööstus on kõige jõhkramad lobigrupid /.../ Konkurentide oskusliku propaganda tulemusena hakati alkoholipoliitika tõttu meid brändima käskude-keeldude parteiks. (Tooming, 2019b).

Ühiskonna tugevaimate rahahuvid all peab Ossinovski silmas alkoholitootjaid, kelle vastu olek muudatustele viitab nende tehtavale huviesindustööl. Kasutades poliitikute kohta emotsionaalset tegusõna *kardavad*, viitab ta, et taoliste muudatuste tagajärjed on justkui ohtlikud – suisa nii hirmutavad, et eelmised ministrid ei vaevunud isegi sisuliselt üritama, vaid pelgalt *surfasi ametist läbi*. Kui Ossinovski kirjeldab, et *hulk inimesi* enne teda *panid tuimalt* ehk pikemalt mõtlemata muudatusettepanekud *sahtlisse tolmu koguma*, kujutab ta lobigruppide tegevust intensiivsuse ja järjekindlana, millele ta eelkäijad olid justkui eos alistunud. Fraasiga *äkki saab kelleltki sõimata* viitab ta, et „sõimajateks“ võivad olla *ühiskonna tugevaimad rahahuvid* ehk lobitegijad.

Kui Ossinovski ütleb, et alkoholitootjad on *suurte, vajalike asjade vastu*, asetab ta end positiivse tegelase ehk kangelase rolli, millest ilmneb ühtlasi ideoloogilisele ruudule iseloomulik muster.

Vastandamisel ilmneb kaks leeri – head ja halvad, kus Ossinovski kui kangelane seisab siseringi ehk „meie“ ühiskonna ja liikmete tervise eest, välisringi jäävad aga kurikaelana kujutatud alkoholi- ja ravimitööstus ehk „nemad“. Viimaseid nimetas ta „tugevaimateks rahahuvideks“, „konkurentideks“ ja „kõige jõhkramateks lobigruppideks“, omistades neile seega ülivõrdes omadusi nagu „tugevaimad“ ja „kõige jõhkramad“, mis on ka intensiivistamisstrateegia tunnus.

Süüdistamine lasub selles, et nimetatud *suuri ja vajalikke asju* ei teinud eelmised ministrid *kõige jõhkramate lobigruppide* ehk alkoholi- ja ravimitööstuse vastuseisu tõttu. Süüd võimendab ülivõrdes omadussõnafraas *kõige jõhkram*, jättes neist häbematu mulje. Öeldes, et *iga* minister teab seda, rõhutab ta omaduse paikapidavust. Intensiivistava ja hüperboolse retoorilise võtte kasutamisega muutub isiklik väide ministrite seas jagatud arusaamaks, kuigi see ei pruugi nii olla.

Teine süüdistus on esitatud viimases lauses, kus Ossinovski kujutab koduerakonna maine languses süüd *konkurentide* ehk alkoholitööstuse *propagandal*. Toormugandi *brändima* kasutamine samas lauses sõnaga *propaganda* muudab väljaütlemise laetuks, kujutades lobitööd ebaeetilise mõjutustööna, mille *tulemusel* sai teine pool kannatada. Seega on Ossinovski siin kasutanud sõnu, mis püüavad üleliigselt rõhutada lobistide tegevuse negatiivset tagajärge. Omadussõnaga *oskuslik* viitab ta *propaganda* efektiivsusele ja jõulisusele, mis omakorda väitele kaalu annab.

Näide 5. Tavakodanik süüdistab keskkonnakahjulike ettevõtmiste toetamises lobiste

Juba kvantitatiivse uurimuse valimi koostamise ajal jäi silma, et mitmetes artiklites esines viitamist mõnele suuremale äriorganisatsioonile/tööstusele, kelle tehtavat lobitööd negatiivses valguses näidati. Ettevõtte isikustamise puhul on tegemist „teise“ konstrueerimisega, millega suurtööstuste puhul seostavad inimesed erahuvide esindamist ja mõjuvõimu. Tööstuste lobitööd nähti mitmel korral näiteks keskkonnakahjulikena tajutud ettevõtmiste taga. 2018. aastal Tartu linnakirjanikuks valitud Mika Keränen süüdistas neid Tartusse planeeritud puidurafineerimistehase toetamises:

„Me võitsime ühe lahingu, aga sõda on alles alguses. Sõda käib selle peale, kas meil on siin maakeral midagi oma lastele pärandada või mitte. See ei ole sõda ainult Eestis, vaid see käib ka Soomes ja mujal. Rahvusvahelised suured ettevõtted teevad meeletut lobitööd. Need ei ole Juhan, Jaan ja Martin, kes tselluloosivabrikut siia tahavad, vaid need on Tsink, Plekk ja Pang.“ (Hanson, 2018).

Siin tsitaadis on süüdistamine peamiselt tuginev positsioneerimisele ja meie-nemad vastandamisvõttele. Kurikaela rollis on kujutatud „rahvusvahelisi suuri ettevõtteid“, „meie“

siseringi kuuluvad aga kõik, kes seisavad looduskeskkonna heaolu eest. Kirjanik kasutab siin relvastatud võitlust tähistavaid sõnu nagu *lahing* ja *sõda*, mis võivad lugejais tekitada ohutunnet. Kuigi on öeldud, et *me võitsime*, siis fraas *sõda on alles alguses* viitab selle jätkumisele ja vastupanu osutamise edasisele vajadusele. Sõja põhjus on esitatud emotsionaalselt: sellest sõltuvad, *kas meil on siin maakeral midagi oma lastele pärandada või mitte*. Tegemist on ühtlasi väga personaalse väljaütlemisega, kus rõhk on lastel. Valikus on, kas *midagi* üldse on pärandada *või mitte*, mis viitab intensiivistava taktika hulka liigituva hüperbooli kasutamisele. Lisaks on tegemist argumenteerimisvõtte poolest moraalse hinnangu andmisele toetumisega.

See, et *sõda* ei käi mitte *ainult Eestis*, vaid ka *Soomes* kui eeskujuks oleval Põhjamaal, viitab selle ulatuslikkusele ja tõsidusele. Autor kujutab *sõja* puhkemise eest vastutavatenä *rahvusvahelisi suuri ettevõtteid*, kes *teevad meeletut lobitööd*. Omadussõna *meeletu* loob lobitööst mulje kui millestki ohjeldamatust. Tsitaadi lõpetab retoorilisi võtteid (kiasmi ja kolmikuid) ja kalambuuri sisaldanud lause, milles Keränen rõhutab veelkord, et tegemist pole mitte „meie“ *Juhani, Jaani ja Martiniga*, vaid võõramaalaste *Tsingi, Pleki ja Pangiga*. Seega on lobiste siingi kujutatud negatiivses valguses, kuna tegemist on kellegagi, kelle eest tuleb *sõda* pidades end kaitsta.

Näide 6. Teadlased süüdistavad avalikes otsustusprotsessides ebateadusliku lähenemise kasutamises lobiste

Lobiste kujutati veel kui rangete erahuvide esindajaid, kelle kaudu otsusetegijateni laekuv informatsioon on kallutatud, vastuolus avalikkuse huvi või keskkonnakaitse põhimõtetega. Niisiis vastandati kitsaid erahuve esindavaid lobiste otseselt teadlastele või teadusele üldisemalt, kes vastupidiselt lähtuvat erapooletust teaduslikult tõestatud argumentidest. Iseenesest on selline lähenemine antud töö teoreetilist konteksti arvesse võttes vastuoluline leid, sest ka teadlaste osalemist seadusloome protsessides liigitatakse siin kasutatud definitsioonide kohaselt lobitöö hulka. Ühel juhul oli ärihuve esindavate lobistide õigust osaleda aruteludel metsapoliitika ja ökosüsteemide hüvede kasutamise ümber kahtluse alla seadnud Tallinna ülikooli jätkusuutliku arengu dotsent Mihkel Kangur:

Teadlaste kaasamise motiiviks on tõenäoliselt soov tuua kogu protsessi rohkem teaduslikkust, kuna teiste osapoolte tegevus huvide eest seismisel ei pruugi olla teaduspõhine. Näiteks, keskkonnaorganisatsioonid kompenseerivad vahel oma vähemaid teadmisi sooviga teha head. Kindlasti tunnevad ka metsatöösturid sisimas oma maailmatajust lähtuvalt, et nad seisavad õige asja eest, küll aga jääb ka nende avaldustes

aeg-ajalt puudu terviksüsteemsusest /.../ Arutelud metsade majandamise ja ökosüsteemide hüvede kasutamise ümber peavad olema teaduspõhised, kuid selles saavad osaleda vaid isikud, kes kasutavad teaduslikku argumentatsiooni. Eri huvigruppide vaidlused selle hulka ei kuulu /.../ See on saavutatav, kui mõistetakse, et majanduseesmärgid peavad alluma teaduslikele argumentidele /.../. (Kangur, 2019).

Ideoloogiline ruut joonistub ka siin näites selgesti välja: „meiena“ konstrueeritakse eelkõige teadlasi, teaduspõhistest argumentidest lähtuvaid huvigruppe ning nende vaadete pooldajaid, keda ta nimetab positiivselt *isikutekst, kes kasutavad teaduslikku argumentatsiooni*. „Teised“ aga joonduvad majanduslike printsiipide järgi, nimetades neid eelmisele tekstinäitele sarnaselt *metsatöösturiteks* ja artikli pealkirjas *rahakallistajaks*. Sellise metafoori kaudu nimetamisega kujutab ta neid kitsarinnaliste rahaahnete tegelastena.

Tsitaadis on argumendid teadlaste kaitseks põhinenud eeskätt induktsioonil, mida väljendavad määrsõnad *tõenäoliselt, vahel, ei pruugi olla ja aeg-ajalt*. See tähendab, et tegelikult ei välista Kangur isegi, et ka teised huvigrupid võivad oma avaldustes lähtuda teaduslike uuringute tulemustest, kuigi nii ta eeldab. Autori järelduse kohaselt *peavad* metsapoliitikat mõjutavate küsimuste arutelud *olema teaduspõhised*. *Teaduslikku argumentatsiooni kasutavate isikute* all peab ta silmas, et neil läbirääkimistel peaks osalema üksnes teadlased või *eri huvigrupid* eeldusel, et ka nemad lähtuvad pelgalt teaduslikku tõestust leidnud argumentidel. Eri osapoolte huvide ja arvamuste vastandlikkust ning sellest tulenenud arutlust nimetab autor *vaidlusteks*, mida tuleks vältida. Selline sõnavalik rõhutab üleliigselt lobistide tegevuse negatiivset tagajärge, kuivõrd autor ei selgita, mida ta „vaidluse“ all täpsemalt silmas peab.

Kõneldes, kuidas majanduseesmärgid *peavad alluma* teaduslikele argumentidele, asetuvad muudest loogikatest lähtuv huviesindustöö hierarhiliselt madalamale astmele, pidades ainuõigeks lähenemiseks teaduspõhimõtete järgimist. Sõna *alluma* võimendab siin teadlaste n-ö võimupositsioonile asetamist ja endale kangelase rolli omistamist, asetades kogu ülejäänud huviesindajad kurikaela rolli, kes tekitavad vaidlusi ega pea kinni eetilistest tavadest. Selline seisukoht on huvigruppide lobitegevust alavääristav, millele lisavad võimendust piiratud analüüsivõimet iseloomustavad fraasid nagu *vähem teadmisi ja puudus terviksüsteemsusest*.

2. Lobitöö kujutamine ebaeetilise tegevusena

Eelmises alapeatükis käsitletud analüüsist teatud määral juba ilmnes, kuidas lobiste kujutati järeleandmatu nõudjate ja ebameeldivate survestajatena. Sellele viitasid näiteks fraasid „panevad murduma“, „teevad meeletut lobitööd“ ja „avaldavad mõju“ ning ka ütlus, et alkoholi- ja ravimitööstus on „kõige jõhkramad lobigrupid“. Siin alapeatükis näitan, kuidas negatiivse tonaalsusega artiklites kujutati lobimist konkreetsemalt ebaeetilisena.

Näide 7. Poliitik kujutab lobitööd survestava tegevusena

Viiel korral kõigis valimis esindatud artiklites viidati lobitegevust kirjeldades sõnaselgelt „survele“, öeldes, et lobistid avaldavad survet või nimetades neid „survegrupiks“. Endine riigihaldusminister ja suhtekorraldaja Janek Mäggi püüdis Maalehele antud intervjuus nimetatud omadusele etteheiteid tehes hajutada kahtlustusi, et ta ministrina oma suhtekorraldusfirma kaudu lobi tegi:

Kuid ma nägin, kuidas Eesti kommunikatsioonibürood töötavad. Kaasa arvatud minu kui ministri suunal. Ja mul oli selle pärast korduvalt häbi. Selline surve, mida avaldatakse ministritele ja ametnikele, ei ole kohane /.../ See surve on loomulikult meeletu. Aga mina ei plaani mitte kunagi midagi sellist teha. Ei ole teinud ja ei kavatse ka. (Ideon, 2019a).

Tekstinäite esimeses kahes lauses loob auditooriumis tõsiseltvõetavust väited *kuid ma nägin* ja *kaasa arvatud minu kui ministri suunas*, sest isiklikud kogemused on vahetud ja usaldusväärsed. Öeldes, et kommunikatsioonibüroode töö pärast oli tal *korduvalt häbi*, kujutab endine minister lobiprofessiooni ebaväärikana. Määrsõna *korduvalt* viitab survestamise järjepidevusele ja justkui tavapärasele iseloomuomadusele. *Surve* taunimisväärsust väljendab ta litoodi sisaldava fraasiga *ei ole kohane*, olles argumenteerimisel toetunud moraalse hinnangu andmisele. Sõna „surve“ on peaasjalikult negatiivse alatooniga, väljendades pressimist ja pealekäimist. Sellist definitsiooni toetab veel tsitaadis kasutatud tegusõna *nõudis*, mis mõlemad kompromiteerivad lobitöö olemust. Korrates emotsionaalselt, et *see surve on loomulikult meeletu*, kinnistub negatiivne maik lobitegevuse külge veelgi.

Kõneleja on lobitegevuse enda jaoks välistanud, väljendades seda emotsionaalsete fraasidega nagu *mina ei plaani mitte kunagi midagi sellist teha* ja *ei ole teinud ja ei kavatse ka*. Selline jäik kategooriline lobitegevuse enese jaoks välistamine on hüperboolne ja loob lobitegevusest kahtlase mulje, millega oleks väärikas end mitte siduda. Kuigi tema eesmärk võis vastumeelsust

väljendades ja end ohvrina kujutades lobi tegemisega seotud süüdistustest distantseerida, on säärasel konstrueerimisel lobitöö mainele kaalukas ja otsene mõju, eriti arvestades kõneleja ühiskondlikku positsiooni.

Näide 8. Ajakirjanikud kujutavad lobitööd läbipaistmatu tegevusena, mida tuleks reguleerida

Ajakirjanikud kui valvekoera rolli täitjad on sageli kahtlustava alatooniga tähelepanu pööranud ebaeetiliste võtete kasutamisele lobitöö tegemisel, kus näiteks läbipaistmatuse tõttu on tekkinud eetilises mõttes küsitavaid olukordi. Lobiregistrite loomise vajadusele olid kvantitatiivse uuringu valimis esindatud artiklites neutraalsemal toonil tähelepanu pööranud veel justiitsminister Raivo Aeg (Rajavee, 2019) ja MTÜ Korruptsioonivaba Eesti tegevjuht Carina Paju (2019).

Järgnevalt toon näite Vikerraadios aset leidnud arutelust, mis oli ajendatud küsimusest, kui eetiline on äsja ministritoolidelt lahkunud Janek Mäggil, Andres Anvelt ja Marko Pomerantsil (kes on lisaks praeguse valitsuserakonna Isamaa juhatuse liige) pakkuda lobiteenust Hiina tehnoloogiaettevõttele Huawei, kelles nähakse ühtlasi julgeolekuohtu. Ajakirjanikud tõdesid, et „Eesti probleem on varjatud lobitöö poliitikute suunal“ ning jõuti järeldusele, et „selle vastu võiks aidata lobistide registri loomine“ (Koppel, 2020). Saatejuht Mirko Ojakivi tsitaat:

"Pigem ongi nii poliitikute kui avalikkuse huvides, kui me teame neid asju, see aitab kasutada filtreid. /.../ Ega inimesel ei ole ju keelatud osaleda poliitikas, aga lobi puhul me ju üldiselt sinna äri sisse ei näe, ei tea, mis asju aetakse, mis on klientide huvid ja kuidas neid saavutatakse," rääkis ta (Koppel, 2020).

Siin näites tugineb süüdistamine peamiselt narratiivile, kus heidetakse ette reeglite puudumist ja parimate tavade mittejärgimist. Ojakivi viitas registri loomise vajadusele, põhjendades seda argumendiga, et läbipaistvus tuleks kasuks nii poliitikutele kui avalikkusele, mis tähendab, et neid on siin kujutatud läbipaistmatu lobi ohvritena. Ütlus, *et see aitab kasutada filtreid*, viitab potentsiaalsele ohule, et varjatud lobitöö puhul võib osutuda keeruliseks tuvastada, keda lobist esindab. Samas sisaldab see lause ka eeldust, et registri loomine *filtrite* kasutamisele kaasa aitab.

Teises lauses on ajakirjanik nimetanud lobi pilkeliselt *äriks* ja kujutanud seda varjatud tegevuse/nähtusena. Öeldes, et *üldiselt sinna äri sisse ei näe*, on piltliku ja fraseoloogilise väljendiga *sisse ei näe* loodud lobist ettekujutus kui millestki kinnikaetust, mis omakorda viitab varjamist väärt sisule. Sellise konstruktsiooni loomist toetavad veel kahtlust äratavad väited *ei tea*,

mis asju aetakse, mis on klientide huvid ja kuidas neid saavutatakse. Varjatud eeldus on, et huvide saavutamiseks võidakse kasutada ebaeetilisi või -seaduslikke võtteid.

Näide 9. Huvigrupi esindaja kujutab lobitööd korruptsiooniohtliku tegevusena

Mida varjatumaks jäävad suhted ja tegevused, seda enam suureneb avalikkuse hirm, et kasutatakse ebaeetilisi ja ebaseaduslikke võtteid. Ka valimis esines lugusid, kus lobitöö tegemisega seostati korruptsiooni. Ühtlasi kasutati nii mõnelgi korral lobitööst rääkimisel saladuslikkusele viitavaid metafoore. Selline müstifitseeriv käsitlus kujutab lobimist varjatud, läbipaistmatu ja korruptsiooniohtliku tegevusena, mis tekitab inimestes kahtlusi ja ebakindlust lobistide tegevuse eetika ja aususe osas. Selliseid assotsiatsioone loovate väljenditega kirjeldas Müürilehes avaldatud artiklis lobitegevust inimõiguste advokaat Rohit Malpani:

Lobitööl kui reguleerimata mõjutusmehhanismil on tavaliselt küljes onupojapoliitika, seljasügamise ja käsi-peseb-kätt-maik, see on miski, milles era- ja avalik sektor on astunud salaabiellu /.../. (Malpani, 2019).

Siin tsitaadis on kasutatud mitut väljendit, mis lobitegevuse eetilisuse küsimärgi alla seavad. Kirjeldades, millega lobitööd tavaliselt seostatakse, on tegemist stereotüüpse raamistuse kordamisega. Kujundlikud väljendid *onupojapoliitika*, *seljasügamine* ja *käsi-peseb-kätt-maik* viitavad otseselt ebaeetilisele ja avaliku huvi vaatenurgast küsitavale tegevusele, kaudselt aga lihtsalt korruptsioonile. Kuna korruptsioon iseenesest on miski, mis avalikkuse silmis jääb sageli varjatuks, loob see juba lobitööst salapärase ja ebaeetilise tegevuse mulje. Konkreetsemalt viitab autor saladuslikkusele kasutades sõnu *salaabiellu* ja *salatsema*. *Salaabiellu* sõna väljendab, kuidas avalikkuse eest püütakse varjata koostoimimist ja üksteisest sõltumist, mis demokraatlikus ühiskonnas on aga taunitav. Seega on siin süüdistamisvõtteks kasutatud süsteemikorruptsioonile viitamise strateegiat, mis võimaldab autoril kritiseerida oma maailmatajust lähtuvalt karistamisväärset käitumist.

3.2.2. Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste positiivselt?

Vastukaaluks kriitilistele käsitlustele leidis analüüsitud meediatekstides ka lobitööd ja lobiste positiivsest küljest kuvavaid konstrueerimisviise. Sagedamini oli neil puhkudel rõhutatud, et tegemist on vajaliku otsusetegijatele suunatud informatsiooniedastuse võimalusega või laiemalt demokraatliku otsustusprotsessi osaga. Lisaks vihjati, et lobitöö on eelduseks huvirühmade

enesesäilitamisel, nende edukuse tagamisel ning staatuse kaitsmisel. Siin peatükis kirjeldan tekstinäidete toel, kuidas need konstrueerimisviisid täpsemalt kujunesid.

1. Lobitöö ja kaasamise kujutamine demokraatlike otsustusprotsesside osana

Levinuim positiivses toonis konstrueerimisviis kujutas endast viitamist huvigruppide õigusriigile kohastest põhimõtetest tulenevale õigusele osaleda poliitikakujundamises. Just nõnda selgitas lobitöö vajalikkust ka meetodi peatükis esitatud tsitaat Kaja Kallaselt, kes sõnas, et „oma huvide esindamine on demokraatliku protsessi loomulik osa” (Saar, 2018). Lisaks selgitan siin alapeatükis, kuidas on kujutatud kaasamist kui lobitöö ametlikku erivormi.

Näide 10. Poliitikud kujutavad lobitööd avalike otsustusprotsesside „lahutamatu“ osana

Poliitikud räägivad lobitööst positiivsest vaatevinklist eelkõige juhtudel, kui soovivad rõhutada, et võtavad avalikke muudatusi ning otsuseid tehes arvesse rahva arvamust. Sarnaselt Kallasele kujutas lobitegevust demokraatia osana veel justiitsminister Raivo Aeg:

Hoolimata korruptsiooni üldisest vähenemisest on endiselt vaja selgitada, kus lõpeb demokraatliku kaasamise lahutamatu osa ehk lobitöö tegemine ja algab mõjuvõimuga kauplemine, tõdes justiitsminister Raivo Aeg. (Rajavee, 2019).

Öeldes, et lobitöö on *demokraatliku kaasamise lahutamatu osa*, põhjendab ta selle vajalikkust viidates meie riigivalitsemise põhimõtetele. Intensiivistava iseloomuga omadussõna *lahutamatu* kasutamine viitab lobitöö olulisusele, andes mõista, et see käib *demokraatliku* korraga kaasas. Kuna „demokraatia“ juba iseenesest on meie kultuuriruumis positiivselt tajutav sõna, millega rõhutakse ühistele väärtustele ja vabadusele, äratab sellega kõrvutamine ka lobitöö suhtes positiivseid assotsiatsioone. Sellele aitab veel kaasa positsioneerimisstrateegia kasutamine ehk vastandamine ebaeetilisele viitava *mõjuvõimuga kauplemise* tegevusega, andes seejuures mõista, et lobitöö selle alla ei kvalifitseeru.

Näide 11. Vabaühenduse esindaja kujutab lobitööd liberaalse kodanikuühiskonna tunnusena

Demokraatliku otsustusprotsessi konstrueerimisviisi hulka liigitusid veel tekstinäited, milles lobitöö tegemist kujutati kodanikuühiskonna aktiivsuse ilminguna, mis on liberaalse demokraatia üks põhitunnus. Sellele viidates põhjendas uue ühenduse asutamist pensionisüsteemi muutmise vastu seisnud MTÜ Pensionikogujate Ühenduse esindaja Silja Saar:

Kodanikualgatuse korras alustas tegevust apoliitiline MTÜ Pensionikogujate Ühendus, mis seisab tänaste pensionikogujate huvide eest /.../ „Meie eesmärk on tuua meid kõiki – Eesti kodanikke, keda pensionisüsteemi muutmise otsused oluliselt mõjutavad – tõsiseltvõetava partnerina poliitiliste pensionisüsteemi muutmist puudutavate arutelude ja otsuste juurde,“ võttis Saar kokku loodava ühenduse tegevuse eesmärgi. (Koovit, 2019).

MTÜ huviesindustöö eesmärgi on selle eestvedaja Saar kirjeldanud viisil, mis peaks olema kasulik *meile kõigile*. Kirjeldades, kuidas MTÜ tegevust alustati *kodanikualgatuse korras*, konstrueeritakse huvigrupi tegevusest rääkides lobitegevust kui üllast kodanike endi algatust oma rahva ehk *Eesti kodanike* huvide kaitseks.

Näide 12. Poliitik kujutab kaasamist avalike otsustusprotsesside vajaliku osana

Kaasamisest on peaaegu et alati kõneldud positiivses võtmes, misjuures kirjeldatakse kaasamisprotsesse osana demokraatlikust otsuste tegemise praktikast. Sageli olid kaasamisest positiivses võtmes rääkinud poliitikud, kelle eesmärk oli end presenteerida kui rahva vajadusi kuulda võtva esindajana. Siinkohal toon näite endise ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri Rene Tammiste arvamusest:

Tänane valitsus kaasab ettevõtteid poliitika planeerimisse ja loomulikult pingutame selle nimel valitsussektori poolt. Katsun ise rõhutada igal kohtumisel, et minu kui ettevõtlusministri roll on olla tugevaks partneriks ettevõtjatele ning ühiselt töötada lahenduste nimel, mis ettevõtlust edendada aitaksid. (Tammist, 2019).

Tammist on kasutanud isikustamist kui metafoori üht alaliiki öeldes, et *valitsus kaasab*, millega näitab ta, et kogu täidesaatva võimu kandja niimoodi käitub. Oluline on märgata, et ta valib enda nimetamise puhul just *ettevõtlusministri rolli*, kuigi ametinimetuse sisaldab tal veel ka infotehnoloogia rolli täitmist. Sellise nimetamisstrateegia kasutamine võimaldab tal jõuda just ettevõtjateni ja rõhutada, et on ettevõtluse poolt ja soovib neile olla *tugevaks partneriks*. *Partneri* sõnavalikuga näitab ta, et ta on neile kui paariline, mitte vastane. Nimetades ettevõtjate kaasamise eesmärgina *lahenduste leidmist ja ettevõtluse edendamist*, loob see igati positiivse kuvandi nii temast kui ettevõtlusministrist, kuid ka kaasamise praktikast üldiselt. Seega on Tammist kujutanud kaasamist tänuväärse tegevusena, mida otsustaja peaks rakendama lahenduste leidmiseks ja arendustegevuseks.

Näide 13. Ajakirjanikud kujutavad „sisulist“ kaasamist avalike otsustusprotsesside vajaliku osana

Ajakirjanduslikes tekstides esines kaasamise organisatoorse poole kritiseerimist, kus küsitava väärtusega arutelude tulemused ei olnud osapooli rahuldavad. Sellist ebaõnnestunud kaasamisviisi nimetasid huvigrupid „näiliseks“, kuid rõhutati vastupidiselt „sisulise“ kaasamise olulisust. Äripäeva juhtkirjas on Tööandjate Keskliidu tõstatatud probleemide valguses sarnasel viisil arvustanud otsustusprotsesside läbiviimist:

Probleeme on teisigi, kuid nende taust ühine: riik ei kuula ettevõtjate ettepanekuid probleemide lahendamiseks ja kaasamine on näiline. /.../ Näiline kaasamine ümarlaudadesse ja jutukodadesse, kui hiljem tuleb tõdeda, et ettevõtjate ettepanekuid pole seadusemuudatusel – või muutmata jätmisel – millekski peetud, ei vii Eestit edasi. /.../ Just näilise (kui sedagi), mitte reaalse kaasamise tõttu on tõusnud kriitikatormid, mis õnneks sundisid need laevukesed ministeeriumide ametnike kabinetivaikusesse tagasi purjetama. (Ettevõtjaid..., 2019).

See tekstinäide illustreerib hästi, kuidas positsioneerimisstrateegia abil on selgitatud lugejale sisulise kaasamise vajalikkust, laidetud aga *näilist* kaasamist. Nimelt väidab Äripäev, et mitmete probleemide põhjuseks on, et *riik ei kuula* ettevõtjate ettepanekuid ja kaasamine on *näiline*. Ajakirjanik on siin kaasamise eest vastutajat nimetanud *riigiks*. Süüdistades aga riiki kui suurimat poliitilist organisatsiooni, loob see ühtlasi ettekujutuse, et kritiseeritud teguviis on otsustajate ringis laialt levinud. Isikustamise teel on rõhutatud just *riigi* rolli kaasamise täitmisel ja kohustust võtta kuulda huvigruppide häält, mistõttu mõjub vastupidist väitev kriitikanool *riik ei kuula* mõjusalt.

Lisaks öeldakse juhtkirjas, et ettepanekuid pole *millekski peetud*, rõhutades tegevuse negatiivset tagajärge öeldes, et näiline kaasamine *ei vii Eestit edasi*. „Sisulise“ kaasamise asemel on siin tekstinäites „näilise“ kaasamise vastandit nimetatud *reaalseks* kaasamiseks. Viimases lauses vihjatakse metafoorsete kujundite abil, et *reaalselt* kaasates poleks *kriitikatorme* tõusnud ja rahulolematust valmistanud seaduseelnõusid, mida on artiklis pisendavalt -ke(ne)-liite kasutamisega nimetatud *laevukesteks*, ei oleks ministeeriumitesse tagasi saadetud. Niisiis on Äripäev kui peamiselt ettevõtjate häälekandja rõhutanud oma juhtkirjas *reaalse* kaasamise vajadust, sest otsuste tegemisel huvipoolte nõuandeid arvestades ning neile vastavalt toimides võidakse nii riigi majandus kui muutuks ka seaduseelunõude menetluskäik optimaalsemaks.

2. Lobitöö kujutamine otsustajate informeerimise viisina

Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus ilmnis, et lobitöö vajalikkuses veenmiseks ehitatakse argumendid sageli üles eeldustele, et (1) lobitöö võimaldab edastada otsusetegijatele uut teadmist ja (2) selle tulemusel on võimalik teha legitiimseid ja võimalikult kvaliteetseid otsuseid.

Näide 14. Ettevõtjad kujutavad lobitööd poliitikute informeerimise vahendina

Lobitegevuse positiivsest mainest on huvitatud need, kes sellega tegelevad – lobiteenuse pakkujad ja huvigruppide esindajad. Näide Eesti Ekspressi intervjuust energiaettevõtja Kristjan Rahuga:

„Lobi“ on halva kõlaga sõna, kuid selle põhimõte on ühene – oma seisukohtade selgitamine, et otsustajad oleksid informeeritud. Kui seda ei tee, siis kust saavad otsustajad sisendi selle kohta, kuidas linna üldse koetakse? Oleks ju tobe, kui võim ja ettevõtlus omavahel üldse ei suhtleks. (Tänavsuu, 2019).

Tsitaadi esimeses lauses loob autor vastanduse efekti, mis ilmneb sidesõna *kuid* kasutamisest. Esmalt konstateerib ta, et sõnal „lobi“ on negatiivne konnotatsioon, misjärel teises lauseosas selgitab aga, et lobitöö *põhimõte* on midagi positiivsemat, kasutades selleks heale eesmärgile viitavaid sõnu *selgitama* ja *informeerima*. Väitele andis kaalu juurde tõdemus, et kirjeldatud põhimõte on *ühene* ehk ühemõtteline. Sellele järgneb retoorilist laadi küsimus, millega vihjab ta litoodi võtet kasutades, et ilma lobitööta ei saaks otsustajad (vähemalt mitte nii vahetult ja vähese vaevaga) probleemi lahendamiseks vajalikku *sisendit* ehk infot. Viimaks loob ta äärmusliku pildi sellest, kuidas lobitööta kaoks võimalus *suhtlemiseks võimu* ja *ettevõtluse* vahel. Oma seisukohta põhjendas ta emotsionaalse väitega, et taoline olukord *oleks ju tobe*.

Näide 15. Lobiteenust pakkuva ettevõtte esindaja kujutab lobiste neutraalsete tõlkijatena

Ühel korral valimisse liigitunud artiklitest kujutati lobistide kui sillaehitajatena, kelle eesmärk on huvigruppide sõnumeid otsusetegijatele arusaadaval viisil vahendades maksimeerida nende koostööst tulenevat kasu. Tsitaat ärinõustamisetevõtte Miltton Eesti juhilt Annika Arraselt:

Miltton on valitsussuhete ettevõtte eelkõige teenindanud erasektori ettevõtteid. Me oleme tõlgid poliitikute ja ettevõtete vahel. (Stadnik, 2018).

Sõna „tõlk“ kasutamine näitab, kuidas elukutselise lobisti ametit kujutatakse vahendajana, kes sõnastab ümber, selgitab või lihtsustab huvigruppide sõnumeid viisil, mis võimaldaks

informatsioonil jõuda poliitikuteni võimalikult selgesti mõistetaval ja efektiivsel moel. Tõlkidena end kirjeldades luuakse lobistidest pigem positiivne kuvand, kuna tõlgi ametit tajutakse kui neutraalse vahendajana, kes aitab inimestele informatsiooni neile arusaadaval viisil edastada.

Näide 16. Teadlased kujutavad enese tehtavat lobitööd teaduspõhise teabe jagamisena

Spetsiifilise informatsiooni vahendamise ja edastamisena kujutati lobitegevust veel rääkides teadlaste osalemisest poliitikakujundamises. Kõige illustreerivam näide selles vallas pärines eelmises alapeatükis toodud Kanguri tekstilõikest, kuid sarnaselt temale on teaduspõhisust rõhutades kirjeldanud teadlaste huviesindustööd veel Tartu Ülikooli praktilise filosoofia professor ja humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaan Margit Sutrop:

Eesti tulevikku puudutavad suured otsused tehakse praegu teadmispõhisuse asemel pigem intuiitiivselt /.../ Et oma elu siin edukalt korraldada, vajame teadust, mis aitaks lahendada probleeme /.../ Selleks et rääkida kaasa tuleviku kujundamisel ja osaleda ühiskonna ees seisvate oluliste probleemide lahendamisel, peavad teadlased jõudma nendeni, kes otsustavad, aga ka ise mõistma, kuidas otsused sünnivad. (Sutrop, 2019).

Tekstinäites tuuakse esile teadlaste osalemise vajadust poliitikakujundamises argumendiga, et nende pakutav sisend võimaldaks panustada *teadmispõhisesse* poliitikasse. Ta rõhutab sellise lähenemise tarvidust väljendiga *vajame teadust*. Järelikult on siin kujutatud teadlaste lobitegevust kui positiivset informatsiooniedastusviisi otsustajatele, mille käigus saadav teave aitaks *lahendada probleeme ja oma elu siin edukalt korraldada*. Sutrop ärgitab teadlasi poliitika kujundamisest osa võtma, nimetades tegevuse eesmärki positiivselt *tuleviku kujundamiseks*. Tegevust ise nimetab ta *kaasa rääkimiseks*, mida võib demokraatliku otsustusprotsessi kontekstis lugeda igati tänuväärseks ja tervitatavaks tegevuseks. Lisaks kutsub ta teadlasi üles poliitikas kaasa lööma.

3. Lobitöö kujutamine huvirühmade enesesäilitamise vahendina

Iga huvigrupp püüdleb oma eesmärkide saavutamise poole, mistõttu on loomulik soovida tagada oma eksisteerimise jätkuvus. Avalik poliitika võib seejuures osutada määravaks – aidata reeglistiku loomega sellele kaasa või hoopiski osutada gruppe ohustavaks faktoriks.

Näide 17. Ajakirjanik kujutab lobiste ettevõtte majandusliku heaolu kaitsjatena

Ravimireformist rääkimisel kujutas lobiste huvigruppide ellujäämise tagajatena Maalehe arvamusartiklis ajakirjanik Argo Ideon (2019b):

Hulgifirmad on parlamendis käivitanud lobi, et reform tuleks edasi lükata, või veel parem, tagasi pöörata. See on arusaadav: tegu on äriga ja kes siis ikka tahab oma sissetulekust-kasumist loobuda.

Kavandatud apteegireformiga üheks enim lähimalt seotud osapooleks olnud hulgifirmade *käivitatud lobi* eesmärk oli artikli autori sõnul saada kas ajapikendust või sellele täielikult vastu seista, millest järeldub, et reformi tagajärjed oleksid huvipoolle olnud kahjulikud. Sellist vastuseisu osutamist peab Ideon *arusaadavaks*, pidades oma *sissetuleku-kasumi* kaitsmist lobitöö näol loogiliseks sammuks, kuna *tegu on äriga*. Taoline põhjenduskäik on seega lobitegijat initsiatiivi kaitsev ja õigustav.

Näide 18. Ekspert kujutab lobitööd ühiskondlikku staatust kaitsta aitava tegevusena

Enesesäilitamist on tõlgendatud mitte ainult läbi numbrilise kasumi teenimise, vaid näiteks ka kultuurilise kapitali ja võimu kaitsmise ning tagamisena. Selle aspekti kaudu selgitas Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi võrdleva poliitika lektor Alar Kilp (2018), miks tegeleb kirik kooseluseaduse eelnõu raames samasooliste koos- ja pereelu küsimustega:

Küsimus on kiriku ühiskondlikus ja kultuurilises võimuses. Kuniks riigi perekonda ja abielu puudutavad normid langevad kokku kirikus maksvatega, saab kirik tunda end kultuuriliste normide kandjana /.../ Selline muutus taandab kirikud kultuurilise normi kandjast vabatahtlikeks vabaühendusteks.

Kilp on kiriku poliitilises elus osalemise tagamaad taandanud ühele konkreetsele *küsimusele*, mis seisneb *ühiskondlikus ja kultuurilises võimuses*. Seega on ta *kirikut* tekstis isiksustanud ja kujutanud seda kui anonüümset institutsiooni, mis aitab selgelt välja tuua mõtte, et ei kaitsta mitte konkreetsete isikute veendumusi, vaid kogu organisatsioonivormi püsimist *kultuuriliste normide kandjana*. Öeldes, et muutus tooks kaasa *taandamise* ihaldatud (tunnetuslikult) võimupositsioonilt, on oma huvide eest seismine seega taaskord põhjendatud kui enesesäilitamise vahendina.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Bakalaureusetöö käigus andsin esmalt ülevaate peamistest lobitöö ja lobistide konstrueerimist Eesti ajakirjanduses kirjeldada võimaldavatest mõõdetavatest teguritest ja seejärel analüüsisin diskursusanalüüsi meetodile tuginedes, missugused olid domineerinud kujutusviisid. Tähtsuse loomine keele kaudu põhineb ühistel kultuurilistel tõekspidamistel (Hall jt, 2018: 11) ning selle uurimine meediatekstide alusel aitab mõtestada seal levivate konstrueerimisviiside seost laiemas avalikkusega (Kõuts-Klemm ja Seppel, 2018: 151). Töö tulemuste põhjalikumaks selgitamiseks toon välja peamised järeldused ja diskuteerin nende üle laiemas ühiskondlikus ning teoreetilises raamistikus. Ühtlasi vastan siin peatükis uurimisküsimustele, mis aitavad täita töö eesmärki ehk saada teada, kuidas konstrueeritakse Eesti ajakirjanduses lobitegevust ja lobitegijad.

Milliseid väljendeid kasutatakse lobitööle ja lobistidele viidates?

Lobitööle või lobitegijatele viitamiseks leidsin artiklites rohkesti eriilmelisi väljendeid. Põhjus, miks lobimisest rääkimisel kasutatud väljendid on nii varieeruvad, võivad tuleneda Milbrathi (1976: 7) üle poole sajandi eest sedastatud väitel, et mõistete „lobist“ ja „lobitöö“ üheselt välja kujunemata tähenduste tõttu kaasneb nendega palju segadust. Valimis esindatud artiklitest loetlesin kokku lobitööst rääkimisel 39 väljendit ja lobistide kohta 37 väljendit. Tulemus on eeldatust palju suurem, tõestades, et mõisted on hägustunud ja vastavalt kontekstile ning tonaalsusele valitakse, missugust väljendit kasutada. Sellise segaduse ja kaootilisuse tagajärjeks võib olla, et otsuste kujunemise protsess jääb avalikkuse ees varjatuks (Joos, 2016: 61).

Lobitegevuse käsitlemisel kasutatud sõnad saab jaotada kaheksasse kategooriasse, mis on järjestatud nende esinemissageduse alusel:

- a) „lobi“ sõnatüvele viitavad (nt „lobistama“, „lobby“);
- b) räägitakse „kaasamisest“ kui ühest eraldiseisvast lobitöö vormist
- c) seostatud poliitika/poliitikutega (nt „poliitika kujundamine“, „poliitiline PR“);
- d) kellegi huvidele viitavad (nt „huvide esindamine“, „huvikaitse“)
- e) seostatud valitsusega (nt „valitsussuhted“, „valitsuste suunamine“);

- f) lobi kui mõjutamine/veenmine/sekkumine (nt „mõjutustöö“, „propaganda“, „sekkumine muudatuste diskussiooni“);
- g) metafooride kaudu (nt „tagatreplus“, „kuluaarivestlus“);
- h) muu (nt „eestkoste“, „seadusloomes osalemine“, „suhtekorraldus“).

Tasub märkimist, et valitsuse, poliitika ja poliitikutega seotud väljendite laialdane kasutus toetab näiteks Milbrathi (1976: 8) ja Transparency Internationali väljapakutud definitsioone, mille kohaselt lobitöö on suunatud seadusandjatele ja poliitilistele otsusetegijatele. Taoliste väljendite kasutamine peegeldab ühiskonnaliikmete arusaama, mis ühtib kirjeldatud definitsiooniga. Seda, miks lobitegevuse kirjeldamiseks on kasutatud mõnel korral „suhtekorralduse“ väljendit, võib selgitada näiteks Eesti lobipraktikute nägemusega, mille kohaselt on lobi üks suhtekorralduse funktsioonidest (Raide, 2014: 31). Niisamuti võivad seda tajuda teisedki, kes näevad lobistide tegevuses sarnasusi suhtekorralduse tööga. Seda enam, et suur osa Eestis tegutsevaid elukutselisi lobitegijad töötavad suhtekorraldusfirmades.

Lobitegijatest rääkimisel kasutatud väljendeid saab eristada kuue kategooriana:

- a) ühele isikule viitav (nt „lobist“, „poliitikakujundaja“, „eestkõneleja“)
- b) kellegi „esindaja“ (nt „huvirühma esindaja“, „esindusorganisatsioon“);
- c) rühmale/grupile viitav (nt „huvirühm“, „lobigrupp“);
- d) lobiteenuse pakkujat tähistav (nt „lobifirma“, „valitsussuhete ettevõtte“);
- e) laiem üldsus, ebamäärasem (nt „avalikkus“, „kolmas sektor“, „valdkonnad“);
- f) muu (nt „kaasatav“, „huvipool“).

Kaasamisest rääkides nähti lobitegijaid laiemal üldsusena või ebamäärasemate rühmitustena. Kuna kaasamine on sageli korraldatud üleskutse vormis, millele oodatakse reageerima kõiki kodanikke, huvirühmi ja vabaühendusi, räägitaksegi kaasamisest osalemisel tihtilugu üldisemalt näiteks „kolmandast sektorist“. Väljendid lobitegijatest rääkimisel on enamikel juhtudel mitmuses. Viidatakse näiteks huvirühmadele kui sarnaste huvide ja eesmärkidega inimestest koondunud ühendustele või konkreetseid ärihuvisid esindavatele ettevõtetele. Järelikult ei teata või ei soovita tihtilugu defineerida konkreetset huvide esindajat ning pigem räägitakse lobitöö tegijast anonüümsemal tasandil, viidates kogu huvirühma tegevusele või seisukohtadele. Teatud määral näitab see tulemus veel, et lobistidena ei nähta üksikindiviide kui personaalsete huvide esindajaid, vaid eelkõige ühiste huvidega koondunud inimgrupe. Sellist lähenemist toetas ka Milbrath (1976: 8) öeldes, et kodanikke lobistidena defineerides kaoks lobitöö mõistel tähendus.

Millistes kanalites lobitööst enim räägitakse?

Ülevaade lobitööst kõnelemise ulatuslikkusest ja erinevustest meediaväljaannete vahel aitab mõista, mis perspektiivid ja loogikad võivad olla selle aluseks. Samas on see sõltuv ka iga väljaande spetsiifikast ja paigutumisest meediaväljal. Lisaks on vastuse otsimine oluline, kuna Eestis peetakse meediat „efektiivseks mitteametlikuks järelevalvemehhanismiks“, kes jälgib ja annab hinnanguid poliitikas toimuvale (Jemmer, 2014: 12). Uurimistulemustest selgus, et kõige rohkem räägiti lobitööst avalik-õigusliku meediaväljaande ehk ERR-i uudisteportaal, ka Postimehes ja Eesti Päevalehes oli artikleid sarnases mahus avaldatud. Tulemuste põhjal võib seega eeldada, et nimetatud kolm väljaannet on kõige eesrindlikumad valvekoera rolli täitmisel, mille eesmärk lobitöö puhul on tagada avalike otsuste kujunemise läbipaistvus. Koguvalimist moodustasid neist väljaannetest pärit artiklid üle poole ehk 63%, kuigi ise moodustasid need vaid 1/3 valimis esindatud väljaannetest.

ERR-i aktiivsus õigusloome kujunemise jälgimisel viitab seadusest tuleneva eesmärgi täitmisele, kus muuhulgas nõutakse kaasaaitamist Eesti majandusliku heaolu ja konkurentsivõime kasvule ning demokraatliku riigikorralduse edendamisele (Eesti Rahvusringhäälingu seadus, 2019). Päevalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht on samuti poliitika ja majanduse teemade kajastamine tähtsal kohal, mis suurendab lobitööst rääkimise tõenäosust. Kõige madalamad tulemused olid aga nišiväljaannetel Maaleht, Äripäev ning Uued Uudised ja nädalalehel Eesti Ekspress. Kuigi Äripäeva kui majandusväljaande puhul oleks eeldanud leida rohkem lobist kõnelevaid artikleid, moodustasid sealt pärit meediatekstid kõigest ligikaudu 7% koguvalimist. Keskmisest madalam tulemus võib viidata asjaolule, et lobimine jääb sageli varjatud tegevuseks; äriettevõtete silmis on see pigem konfidentsiaalne tegevus, millest avalikult kõnelda ei soovita.

Kes kõnelevad/kirjutavad lobimisest?

Tulemustest selgus, et enim rääkisid lobi teemadel need, kes sellega lähedalt kokku puutuvad – ajakirjanikud, huvigrupid või poliitikud. Üldistades ja kujundlikkust kasutades võib öelda, et ajakirjanikud on siin kui protsessi vahendajad ja järelevalvajad, huvigrupid kui sõnumi edastajad ning poliitikud selle adreassaadid. Huvirühmadel on lobitöö puhul tegemist olulise vahendiga enese eksistentsi ja edukuse tagamise seisukohalt, mistõttu oli lobitegevus pakkunud mitmel korral kõneainet kas enda või mõne konkureeriva rühmituse tegevuse selgitamiseks ja kommenteerimiseks. Lobiteemadel veel agaralt kõnelenud poliitikute kohta tuleb märkida, et tegemist on olulise lobistide sihtrühmaga, kuid kaasamise puhul on poliitikud eri osapoolte kokku

kutsujad. Peamine on, et poliitikutel lasub lõppvastutus – just nemad on need, kes otsused vastu võtavad. Seega tuleb neil selgitada otsuste kujunemisprotsessi, põhjendada tehtud otsuste tagamaid ja võtta vastutus neist ilmnenu tagajärgede eest. Kirjeldatud etappidega käib aga vähemal või rohkemal määral kaasas lobistide huviesindustöö, millega otsustajad võisid olla kokku puutunud. Poliitikute madalam tulemus võrreldes ajakirjanike ja huvigruppidega näitab, et nad ei ole ülemäära avatud sel teemal diskuteerima, kuigi ollakse lobitegijatega kõige otsesemalt ja vahetumalt seotud.

Huvigruppide esindajad olid alajaotuses eristatud neljaks: vabaühenduste, liitude ning kodade esindajad, teadlased, äriettevõtete esindajad ja lobistid. Just sellises järjekorras oli jagunenud ka nende valimis esindatus. Vabaühenduste kõrge osakaal on küllaltki etteaimatav, kuna tihti on seadusloome protsessides osalemine nende üks kindel prioriteet ja ülesanne, mille täitmist ootavad nende liikmed. Avalikult oma ideedest, ettepanekutest ja seisukohtadest rääkimine võimaldab ühest küljest teha rohujuuretasandi lobitööd, mille eesmärk on muuta avalikku arvamust ja mõjutada otsusetegijaid (Zetter, 2008: 112). Teadlaste keskmisest kõrgemat aktiivsust lobitööst avalikult rääkimisel toetab nende maine – neid nähakse kui sõltumatuid eksperte, kes edastavad teaduspõhist informatsiooni ja toetavad seega avalikkuse huvi. Seevastu ärihuvide esindajaid saadab kõige teravam pilk, kuna neis tajutakse piisavalt võimu mõjutamiseks otsustusprotsesse kitsast erahuvist lähtuvalt. Lobitegevust võivad ettevõtted pidada aga ärisaladuse osaks, mille levik konkurentide seas võib nende huve kahjustada. Ka elukutseliste lobistide puhul osutub paljuski määravaks klientide konfidentsiaalsuse tagamine ja oma tegevusstrateegia järgimine, mis seab olulisi piiranguid sellest avalikult rääkimisele. Mõningal määral võib siin mängida rolli ameti maine ja selle vajalikkuse taju ühiskonnaliikmete silmis, mis ei ole ülemäära pooldav ega tunnustust pälviv. See aga avaldab mõju lobistide soovile enda tööd avalikkusega jagada. Siin tuleb veel meelde tuletada, et elukutselisi lobitegijaid on Eestis vähe (Jemmer, 9).

Mis teemadega seoses lobimisest räägitakse?

Lobitegevus ja lobistid tulid kõne alla väga erinevate erialade ja teemavaldkondadega seoses. Artikli teemade kaardistuse ja valimis esindatud artiklite ilmumisaegade jaotuse vaatlemise käigus ilmnes, et lobitööst räägitakse laias laastus kolmel juhul:

- a) seoses valdkondadega, mis on väga reguleeritud ja riigist enim sõltuvad;
- b) kui tegemist on mõne sensatsioonilise sündmuse või probleemse küsimusega, mis on vähemal või suuremal määral seotud lobitööga;

- c) tõstatunud on arutelu lobi reguleerimise vajaduse, lobitegevuse eetilise või kaasamisprotsesside tõhususe üle.

Lobitöö puhul on tavaks, et seda tehakse peamiselt kasumlikes sektorites – energia, ravimid, metsandus jt (Jemmer, 2014: 8) – ja seda eelkõige põhjusel, et riigi poliitikal on nende toimimisel oluline roll kanda. Tulemustest võib järeldada, et peaaesjalikult just nendes valdkondades aset leidev tegevus mõjutab lobitööst meedias rääkimist, olles nii konteksti määrajaks, lobitemaatika tõstatumise ajendiks kui ka konstrueerimisviiside suunajaks. Artiklites oli neist valdkondadest kõige sagedamini esindatud metsa-, kliima- ning alkoholipoliitika, relvahanke skandaali taustal relvatööstus ja apteegireformiga seotud osapoolena ravimitööstus. Lobitööst rääkimist esines vähemal määral veel energia ja transpordiga seoses.

Esimesed kaks lobitööst rääkimise võimalikku juhtu on omavahel suures osas läbi põimunud. Nimelt on sensatsioonilised sündmused sageli pärit valdkondadest, mis lobitööga kõige aktiivsemalt tegelevad. Lobi teemat tõstatanud üksikjuhtumid olid näiteks relvahange, apteegireform, sissereände küsimus tööreände kontekstis ja isikutega seotud lood. Kõige sagedamini esines artikleid, kus arutleti lobitöö olemuse ja lobiregistrite loomise vajalikkuse üle. Teiste riikide kogemused on näidanud, et kui lobitöö reguleerimise arutelu ei lõppe lobireeglite kehtestamisega, tuleb see ühel hetkel päevakorda tagasi (Lumi, 2014: 309). Ühtlasi kinnitasid bakalaureusetöö tulemused Lumi (*ibid.*) ennustuse paikapidavust, mille kohaselt erinevate poliitiliste arengute tõttu võib oodata lobi reguleerimise teema naasmist avalikkuse kõneaineks. Töös esindatud valimi põhjal võis seda täheldada kahel korral. Nimelt ilmus sel teemal artikleid tihedamini möödunud aasta alguses seoses relvahanke lobiskandaaliga, samuti oktoobris, mil see kerkis päevakorda seoses Justiitsministeeriumi otsusega asuda lobisuhteid reguleerima. Ühtlasi toetab see veel teesi, et postkommunistlikes riikides peetakse lobi reguleerimist vajalikuks (Lumi, 2014: 308).

Sellega haakub veel kaasamise üle käinud arutelu, mis oli samuti ajendatud väga erinevate teemadega seoses. Läbivaks jooneks neis avaldustes olid kriitilised väljaütlemised kaasamismehhanismide läbipaistmatuse, liigse formaalsuse ja kiirustamise suunas. Laialdane probleemsusele viitamine tõestab, et MTÜ Korruptsioonivaba Eesti uuringus (Jemmer, 2014: 3) antud soovitus kaasamispraktikate ühtlustamiseks on igati põhjendatud. Tuleb märkida, et artiklites rõhutati samal ajal kaasamise vajalikkust ja kriitika oli suunatud pelgalt riigi esindajatele kui kaasamistegevuste organiseerijatele eesmärgiga seda tõhusamaks muuta.

Milliseid hinnanguid antakse lobitööle?

Teooria peatükis selgus, et lobimisel on nii Eestis kui ka mujal maailmas negatiivne konnotatsioon. Läbiviidud uuringust selgus, et skeptilised hoiakud on edasi kandunud ka ajakirjanduses peetavatesse aruteludesse, kuivõrd negatiivse tonaalsusega artiklid moodustasid töös kõige suurema osa. Tulemus ühtib näiteks mitmete Rootsi autoritega (Hassel, 2014; Helgesson ja Falasca, 2017; Sirafi, 2017), kes on samuti täheldanud meediakajastustes lobitöö suhtes kriitiliste ja halvustavate seisukohtade domineerimist. See on ühest küljest selgitatav üldise negatiivsete artiklite kasvuga ajakirjanduses, mõjutades ka lobimise kujutamise konteksti (Sirafi, 2017: 52), kuid teisalt tekitab küsimusi, mis selleks põhjuse annavad ja kuidas hoiakud loodud on.

Tasakaalustatud artikleid, kus hinnangud lobitööle olid konstruktiivsed või neutraalsed, oli negatiivsetega pea võrdses mahus. Sirafi (2017) Rootsi meediaväljaannete põhjal läbi viidud uurimuses olid neutraalse tonaalsusega artiklid ülekaalus. Positiivselt meelestatud meediatekste esines küll juba ligi 18% võrra vähem, kuid üsna arvestatav hulk leidis neidki. Seega ei pea just väga suures ulatuses paika Helgessoni ja Falasca (2017) väide, et meedia kujutab harva lobitööd teistest vaatenurkadest.

Väljaannete lõikes tonaalsuste jaotumist uurides selgus, lobitööd kujutatakse osades väljaannetes teistest negatiivsemalt. Erinevuse põhjused sõltuvad suuresti väljaande suunitlusest, liigitumisest poliitilisel väljal ja keskmise lugeja stereotüübist. Näiteks konservatiivide väljaandes Uued Uudised moodustasid negatiivse tonaalsusega artiklid koguvalimist suisa 3/4, kusjuures positiivseid konstrueerimisviise polnud. Oli selgesti märgatav, et „lobi“ väljendiga kaasneda võivaid negatiivseid assotsiatsioone oli toimetuse poolt teadlikult ära kasutatud väljendades näiteks LGBT kogukonna suhtes mahategevaid hoiakuid.

Erinevusi oli veel märgata tonaalsuste jaotumises kõneisikute vahel. Kõige enam negatiivseid konstrueerimisviise leidis protsentuaalselt tavakodanike ja aktivistide seas, kes süüdistasid näiteks mingisuguse ebaseadusliku olukorra tekkimises suurettevõtete lobitööd. See näitab, et kodanikud ei pea seadusloomet piisavalt läbipaistvateks ja näevad suuryrityksite mõjuvõimuse ohtu otsuste tegemisele lähtuvalt avalikkuse, mitte kitsastest erahuvideist. Ajakirjanikud ja poliitikud olid samuti lobitegevuse suhtes negatiivselt meelestatud. Meedia kriitilisust aitab mõista Sirafi (2017: 52) öeldu, mille kohaselt on ajakirjanduse skeptiline suhtumine lobitöösse põhjustatud lobitöö reguleerimatusest ja läbipaistmatusest. See on üks oluline faktor, mis tekitab ajakirjanikes mitteusaldusväärset ja kannustab neid olema lobitööst tingitud mõjude suhtes äärmiselt

tähelepanelikud. Poliitikud aga viitasid osadel juhtudel mõne konkreetse olukorra ilmnemises ettevõtete tehtud lobitööle, kaasamisest rääkides viitasid poliitikud aga selle tähtsusele. Oli näha, et ühelt poolt võib poliitikute jaoks lobitegevus raskendada otsuste tegemist erahuvide asemel avalikkuse huvides, sest kallutatuse risk on suur. Samas aga kaasamisest kui ametlikust ja poliitikute endi poolt organiseeritud lobitegemise vormist räägiti eranditult positiivses võtmes, sest see annab neile võimaluse kasvatada oma mainet viidates ühiskonnagruppide võimalusele osaleda otsustusprotsessides ja teha oma hääli poliitikutele kuuldavaks. „Kaasamise“ mõistet nähakse heas valguses, kuna see on seotud avaliku huvi esindamisega (Jemmer, 2014: 10). Tasakaalustatus domineeris artiklites, kus kõneisikuteks olid avalikud teenistujad. Samas aga esines nende väljaütlemistes ka arvestatav hulk negatiivsete hoiakute adresseerimist. Selline tulemus näitab, et ametiisikud kui ühte potentsiaalsesse lobistide sihtrühma kuulujad on lobitegevuse osas tähelepanelikud, ettevaatlikud ja pigem kriitiliselt meelestatud.

Eri tonaalsusega artiklite lõikes esines märgatavaid erinevusi lobitööst rääkimisel kasutatud väljendite osas. Ilmnes, et lobitegevuse puhul kõige sagedamini kasutatud sõna „lobitöö“ esines pea pooltel juhtudel negatiivsetena kodeeritud artiklites, ka teised „lobi“ sõnatüvele viitavad väljendid esinesid enamikel juhtudel just kriitilist laadi artiklites. See viitab selgelt tõsiasjale, et „lobi“ sõna on enim negatiivseid assotsiatsioone loov ja seetõttu kasutatakse kas teadlikult või mitteteadlikult taunivate ning kriitiliste hinnangute andmisel sagedamini just sedalaadi väljendeid.

Tasakaalustatud ja positiivsetes artiklites domineerisid hoopis teistsugused väljendid. See tulemus langeb kokku mitmete autorite öelduga, et „lobitöö“ asemel eelistatakse kasutada neutraalsemaid ja positiivsemaid assotsiatsioone loovaid sõnu (Bass jt, 2007; Berry, 2005: 575; Taliaferro ja Ruggiano, 2013: 163-164; Jemmer, 2014: 10). Enim oli kasutatud näiteks poliitika või poliitikutega seotuid, huvidele viitavaid ja valitsusega seostatuid väljendeid. Huvitav leid oli seejuures, et kui näiteks väljendid „huvide esindamine“ ja „huvide kaitsmine“ olid kõige rohkem kasutatud leidnud positiivsetes väljaütlemistes, siis „huvikaitset“ ei olnud kasutatud üheski positiivse tonaalsusega meediatekstis. See näitab, et osad „lobi“ sünonüümidega kasutatavad väljendid on saanud külge sarnase negatiivse konnotatsiooni. Väljendeid, mis rõhutavad rohkem huvide „esindamist“ või „kaitsmist“, tajutakse rohkem aktsepteeritavatena (Jemmer, 2014: 10).

Lobitegiiate defineerimiseks kõige sagedamini kasutatud sõna „lobist“ pärines niisamuti nagu ka „lobitöö“ pooltel kordadel negatiivse tonaalsusega artiklites, tõestades järjekordselt, et sõnaga käib kaasas negatiivne konnotatsioon. Näiteks „esindaja“ sõna kasutati suures osas aga positiivsetes lugudes, mis näitab, et erinevate hoiakute puhul varieerub ka sõnakasutus.

Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste negatiivselt?

Diskursusanalüüsi meetodit ja tekstianalüüsi vahendeid kasutades selgus analüüsist, et (1) lobistide negatiivsetes kujutusviisides süüdistati neid teatud osapoolle vastumeelse tagajärje tekitamises või ebaeetilises käitumises ja (2) heideti ette lobitöö kui tegevusvaldkonna ebaeetilist iseloomu.

Väga sageli oli lobiste kujutatud raamistamisteooria kohaselt kurikaeltena, kes on tekitanud ebasobivaid olukordi või keda süüdistati ebameeldivana tajutud tegevustes või tagajärgede põhjustamises. Ohvrina kujutati kas riiki/ministeeriumit/poliitikuid kui otsusetegijaid, keda lobistid olid survestanud ja mõjutanud. Kuigi vastutus tehtud avalike otsuste eest jääb alati otsusetegijatele, on lobistide süüdistamine seda kaalukam – neid kujutatakse seega äärmiselt survestavatena. Kurikaelana konstrueerimise kõrval kujutati lobiste veel kui kellegi „teisena“, kes ideoloogilise ruudu mõistet arvestades jäävad „meie“ kastist väljapoole – nad on „Linnamäe kontorist“, „relvatöösturid“ või „Tsink, Plekk ja Pang“. See võimaldab selgelt välja mängida positsioonid ja hoiakud (Hansson, 2018: 554, Richardson, 2007: 51). Siin muidugi tuleb samal ajal märgata, et nimetamisstrateegiate valikul oli viidatud nende mõjuvõimule – suurtesse äriorganisatsioonidesse kuuluvustele, kes lähtuvad kitsastest erahuvidest, mitte avalikkuse ehk „meie“ huvidest ja heaolust.

Eranditult olid kõik süüdistatavad anonüümselt esitatud ja seda mõjuva põhjuse või selgitusega. See näitab esiteks, et lobistid jäävad avalikkuse eest varjatuks ehk puuduvad lobiregistrid ja kohtumisi ei märgita üles, mistõttu võib sageli ainult eeldada, et kes, kuna ja kellega täpselt suhtles ja mis oli kohtumiste eesmärk. Teisalt väheneb x-huvirühmi ebamääraselt süüdistades (st puutuvad viited konkreetsele lobistile ja lobimise sisule) süüdistaja vastutus süüdistamisel, sest pole kedagi, kes saaks süüdistusi vaidlustada. Kolmandaks jätab selline faktivaesus süüdistamisel õhku kahtluse, et „lobiste“ või huvirühmade „lobi“ on süüdlasena esitatud nende kahtlustäratava maine tõttu, mis võimaldab keerukaid protsesse lihtsasti selgitada – kui on öeldud, et „lobistid tegid“, on kõik justkui selge.

Lobiste kui huvikaitsjaid kujutasid negatiivsest küljest esiteks ajakirjanikud, mis tõenäoliselt tulenes peamiselt valvekoera rolli kohustusest hoida silma peal õigusloome läbipaistval protsessil ja välistada ning ennetada korruptsiooni (Jemmer, 2014: 12–16). Töö tulemused näitasid, et ajakirjanikud süüdistasid lobitegijaid otsustusprotsesside ebaeetilises kallutamises, mida aitab selgitada Sirafi (2017: 52) öeldu, et meedia kriitiline suhtumine on tulenenud lobitöö

reguleerimatusest ja läbipaistmatusest. See, et lobitöö on jäänud ajakirjanike jaoks läbipaistmatuks, peegeldab muuhulgas näiteks Postimehe ajakirjaniku Merilin Pärli artiklist toodud tekstinäide, kus lobiste on nimetatud anonüümsel kujul ja lisaks näitab väide, et poliitikud tegutsevad „nagu saaksid juhiseid Linnamäe kontorist“, et ajakirjanik ei ole leidnud sellele faktipõhist kinnitust – selline informatsioon oleks ajakirjanikul aga olemas, kui ametiisikutel lasuks kohustus teha avalikuks toimunud kohtumine või aset leidnud suhtlemine huvirühma või lobistiga. See küll ei tähenda, et ajakirjanikud on sellisel juhul vähem kriitilised, küll aga võib läbipaistvus suurendada usaldusväarsust otsusetegijate suhtes ja seeläbi vähendada vajadust süüdistada otsuste kallutamises lobiste.

Ajakirjanikud kasutasid meediatekstides julgelt kujundlikku stiili, kuivõrd hoiakute väljendamisel kasutati sageli retoorilisi troope, eelkõige metafoore. Näiteks oli selliseks tekstiks Eesti Päevalehe ajakirjaniku Tuuli Jõesaare artikkel relvatööstuse lobistidest, milles leidis muuhulgas lauseid nagu „üsna turvalistes vetes seilamise asemel ollakse nüüd relvafirmade lobi tormi käes“ ja „üks poliitik on juba õnge läinud“. Ka nimetamisstrateegiate valikul püüti rõhutada lobitegijate kuulumist suure võimuga ärikorporatsioonidesse. Näiteks viide „Linnamäe kontorile“ on samuti salapära õhutav ja miskile varjatuks jäävale viitav, kuna ärimees Margus Linnamäe ei ole teatavasti agar avalikkuse ees esineja, kuigi ta omab Eestis suurt majanduslikku kapitali.

Poliitikute sõnavõttudest ilmnes, et lobiste süüdistades oli võimalik oma poliitilisi otsuseid kaitsta või vastutust tagajärgede eest nende õlule veeretada. Seda ilmetas Jevgeni Ossinovski tsitaat „Konkurentide oskusliku propaganda tulemusena hakati alkoholipoliitika tõttu meid brändima käskude-keeldude parteiks,“ milles ta süüdistas alkoholitööstuse lobiste erakonna maine languses. Tekstinäide tema öeldust illustreeris ühtlasi, kuidas intensiivistamist ja hüperboole oli kasutatud lobistidest halva mulje jätmiseks, näiteks „iga minister teab, et alkoholi- ja ravimitööstus on *kõige jõhkramad* lobigrupid“. Seega olid poliitikud lobiste negatiivselt kujutanud eelkõige juhtudel, kui lobistide huvid ei kattunud tema kui otsusetegija vaadetega.

Nagu selgus kvantitatiivselt läbi viidud uuringust, oli protsentuaalselt enim lobiste negatiivselt kujutanud tavakodanikud/aktivistid. Kui 2018. aastal Tartu linnakirjanikuks valitud Mika Keränen süüdistas Tartu puidurafineerimistehase rajamise plaani toetamises „suurte ettevõtete lobitööd“, oli ta siin samuti nagu ajakirjanikud tekitanud lobitegijates eelhoiakuid „teise“ konstrueerimise toel, viidates nende kuulumisele „suurtesse ettevõtetesse“. See näitab, et suurte ettevõtete huvid lähevad sageli vastuollu tavakodanike huvidega, kellest justkui „jõuga üle sõidetakse“ – neis

nähakse ohtu ja see on põhjus, miks nende huviesindustöö suhtes ollakse kriitiliselt meelestatud. Seda eelkõige kontekstides, kus inimesed taotleavad keskkonnasoodsat poliitikat.

Viimaks oli lobiste kujutanud negatiivses valguses teadlased, kes vihjasid, et avalikes otsustusprotsessides pole kohta erahuvidest tehtavale lobitööle, vaid kogu poliitika peaks lähtuma ainult või rohkem teaduslikult tõestatud argumentidest. Ka selle alakategooria all toodud tekstinäites oli Tallinna ülikooli dotsent Mihkel Kangur konstrueerinud lobiste ideoloogilise ruudu kaudu, kes vastupidiselt teaduslikule lähenemisele püüdleval vaid majanduseesmärkide poole, nimetades neid sealjuures „metsatöösturiteks“ ja „rahakallistajateks“.

Lobitööd kui tegevusvaldkonda ja nähtust kujutati negatiivsetes käsitlustes enim ebaeetilise tegevusena. Nii nagu lobistide konstrueerimisviisides kujutati lobitegijaid mõjutajate ja nõudjatena, kujutati ka lobitööd survestavana. Näiteks kujutas endine riigihaldusminister Janek Mäggi lobitööd kohatu, ebavääraka tegevusena, millega tema end ei seoks. Nii nagu Ossinovski püüdis veeretada süüd lobistide õlule, oli ka Mäggil sarnane eesmärk oma vastumeelsust lobitöö suhtes väljendades ja end ohvrina kujutades enese mainet kaitsta ja enda teguviise õigustada.

Kui lobistide puhul olid ajakirjanikud kriitilised eelkõige varjatuks jäämise tõttu, olid nad kujutanud ka lobitööd läbipaistmatu tegevusena. Ajakirjanikud tõdesid, et varjatud lobitöö on Eestis probleemiks ja leidsid, et seda tuleks reguleerida. Läbipaistmatu lobi ohvritena kujutati poliitikuid kui otsusetegijad ehk lobi sihtmärke, kuid ka avalikkust kui otsustest sõltujaid, kelle huvides on otsustusprotsesside läbipaistvus ja otsuste tegemine lähtuvalt üldsuse huvidest.

Erahuvidest lähtuvat lobitegevust on negatiivsetes käsitlustes kujutatud ka korruptsiooniohtliku tegevusena või siis seda korruptsiooniga seostatud. Huvigrupi esindajana määratletud inimõiguste advokaat Rohit Malpani, kes ise teeb lobitööd vaid avalikkuse huvides, on erahuvidest lähtuvat lobitegevust just sellisena kujutanud. Süsteemikorruptsioonile viitamine on üks süüdistusvõtetest mis on levinud „egalitaarse“ ehk võrdust toetava maailmapildi esindajate seas (Hansson, 2018: 557). Sellist kujutusviisi aitab selgitada ka endise justiitsministri Kristen Michali tähelepanek, et lobitööd ja korruptiivset tegevust on raske eristada (Lumi, 2014: 303) siis näiteks nii MTÜ Korruptsioonivaba juht Carina Paju (2019) kui ka justiitsminister Raivo Aeg (Rajavee, 2019) on samas rõhutanud, et legitiimset lobitööd ei peaks käsitlema samas kontekstis mõjuvõimuga kauplemise ja muude korruptiivsete praktikatega. Järelikult on võimalik, et töö kirjutamise hetkel Justiitsministeeriumis koostamisel olevad lobireeglid võimaldavad tulevikus lobitegevust korruptsioonist hõlpsamini eristada, parandades sellega valdkonna mainet.

Kuidas kujutatakse lobitööd ja lobiste positiivselt?

Kui negatiivsetes meediakajastustes oli peamiselt viidatud ebaeetilisele ja demokraatlikku riigikorraldust ohustavatele praktikatele, siis positiivsetes meediakajastustes oli vastupidiselt lobitööd kujutatud tegevusena, mis on igati loomulik ja mitmes mõttes vajalik avalike otsustusprotsesside osa ja mis võimaldab otsustajatele info jagamise näol teha lõppkokkuvõttes kogu ühiskonna jaoks targemaid otsuseid. Kolmandaks kujutati seda olulisena huvigruppide enesesäilitamise seisukohalt, et riigi poliitika nende toimimist toetaks ja pakuks arenguvõimalusi, mitte ei ohustaks nende eksisteerimist.

Tulemustest selgus ühtlasi, et positiivselt oli lobitööst rääkinud väiksem kildkond rahvastikust, kes igaüks omal moel on lobitegevusega otseselt seotud: (1) nad olid kas ise huviesindajad (nt lobiteenust pakkuvad ettevõtted ja eri huvirühmade esindajad) või (2) ettevõtjaid toetavad ja nende poolehäält taotlevad poliitikud (nt Reformierakonna saadikud ja ettevõtlusminister) või (3) ärimeedia ajakirjanikud (Äripäeva või Ärilehe toimetustest). Oli ka erandeid, kuid loetletud rühmad eristusid selgesti.

Kõige sagedamini oli lobitegevuse positiivse omadusena välja toodud võimalust osaleda poliitikaloomes, rõhutades selles vajalikkust demokraatlikus ühiskonnakorralduses. Sama mõtte taha olid koondunud ka kaasamist kui n-ö ametlikku ja riigi poolt organiseeritud lobitegevust kujutanud mõtteavaldused ajakirjanduslikes tekstides, kus kõneisikutes olid nii poliitikud, vabaühenduse esindaja kui ajakirjanikud.

Ajakirjanikud olid lobiste ja lobitööd positiivselt kujutanud vaid arvamuskirjeldustes. See näitab, et uudiskirjelduste vahendusel on ajakirjanikud rangemalt täitmas valvekoera rolli ja pööravad tähelepanu erinevatele puudujääkidele, kuid arvamuskirjelduste kaudu on võimalik esitada teistsuguse lähenemisega seisukohti. Kuigi tuleb tõdeda, et see on pigem erandlik nähtus ja selline positsioon on sageli tulenev väljaande spetsiifikast. Näiteks oli ettevõtjate otsustusprotsessidesse kaasamise vajadust rõhutanud Äripäeva toimetuse oma juhtkirjas, mis on selgitatav väljaande orientatsiooniga – see on ettevõtjate häälekandja ja on seega mõistatav, miks soovitataks nende huve avalike otsuste tegemisel arvestada.

Kui meedias on saanud sõna lobiteenuste pakkujad või konkreetse huvirühma esindaja, on nad oma tegevusvaldkonda kujutanud kas neutraalse vahendustööna ettevõtete ja poliitikute vahel ehk viidanud selle vajalikkusele otsustajate informeerimise meetmena või kujutati seda

kodanikuühiskonna tunnuseks ehk laiemalt võttes konstrueeriti seda vajaliku osana demokraatlikest otsustusprotsessidest. See tulemus ühtib Berry (2015: 11) väitega, et lobistid edastavad suhtluse käigus valdkonnaspetsiifilist teavet. Näiteks nimetasid ühed lobiteenuse pakkujad end „tõlkideks“, mida aitab selgitada ka teooria peatükis välja toodud tõik, et lobistid aitavad tõlkida erinevaid termineid ja nähtusi otsustajaskonnale arusaadavasse keelde (OECD, 2012: 27). Ühtlasi selgitab see leid hästi, miks Milbrath (1960: 35) nimetas lobiste „teabekaupmeesteks“ – informatsioon on ühtlasi nende töö sisendiks kui ka väljundiks, millega läbi käimine võimaldab neil oma eesmärgi saavutada. Kuna iga ametiisik soovib enda tegevusvaldkonnast rääkida head ja tõsta esile selle olulisust, on ka mõistetav, miks kirjeldatud konstrueerimisviisi jagasid just lobistid ise. On võimalik, et nad tunnevad keskmisest suuremat vajadust positiivsete aspektide rõhutamise järele põhjusel, et selliseid käsitusi levib ajakirjanduses ja avalikus kommunikatsioonis harva. Ka Davidson ja Rowe (2016) on leidnud, et lobistid peavad ajakirjandust väärarusaamade levitajaks, kus kujutatakse nende tööd ebaõiglaselt ja ebatäpselt, mistõttu tuleb enesesäilitamise nimel vastupidist kujutusviisi selgelt esile tuua.

Analoogselt olid lobitegevuse olemust iseloomustanud veel teine (potentsiaalsete) lobistide rühm ehk teadlased, kes end harilikult on „teistest“ huviesindajatest distantseerinud, võttes pigem neutraalse eksperdi rolli. Nemad kirjeldasid teadlaste poliitikas osalemist teaduspõhiste argumentide väljendamisena. Ühtlasi nimetasid nad oma eesmärgi väga õilsate sõnadega – nad räägivad kaasa Eesti tuleviku kujundamisel ja aitavad lahendada ühiskonna ees seisvaid probleeme. Seega kui näiteks äriettevõtete lobitööd on kujutatud kui kitsaste erahuvid eest seismist, siis teadlaste lobitegevust on seevastu kujutatud (nende endi poolt) kui kogu avalikkuse huvid ja riigi tuleviku kaitsmist.

Viimane kujutamiskiis seisnes viitamisel huvigruppide enesesäilitamise vajadusele, mille töid esile näiteks ajakirjanik ja üks poliitikauuringute ekspert. Selline konstrueerimisviis oli lobitegevust ja lobitegijate initsiatiivi põhjendav ja õigustav, kuna rõhutati nende arusaadavale soovile tagada enese kui huvigrupi eksisteerimine, kaitsta ühiskondlikku staatust ja majanduslikku olukorda.

Oluline tähelepanek võrreldes positiivseid ja negatiivseid meediakajastusi oli, et viimaste puhul oli rohkem tähelepanu saanud lobistid kui tegijad, keda milleski süüdistati, positiivsetes kajastustes domineeris aga lobitöö kui tegevusvaldkonna heade külgede väljatoomine ja tegevuse olulisuse selgitamine. Positiivsetes lähenemistes räägiti lobitegevusest või kaasamisest kui nähtusest üldisel tasandil. Tulemustest ilmnenu näitab, et lobitöö kui ameti mainet

mõjutavad kõige otsesemalt selle praktiseerijad – kui kahtlustatakse ebaeetiliste võtete kasutamist, siis jõuab see tee ajakirjanikeni, kes oma hoiakut võimalusel väljendada püüavad. Seda, kui põhjendatud olid kriitikanooled, antud töös läbi viidud uuring objektiivselt hinnata ei võimalda, kuid tekstinäiteid analüüsid näis, et hoiakud oli kujunenud sageli varjatuks jääva tegevuse pinnalt. Sellest johtuvalt usun, et seda aitaks tasandada teatud reeglistiku kasutusele võtmine, mis tooks kogu protsessi rohkem läbipaistvust ja sillutaks teed usaldusväärsusele.

4.1. Meetodi kriitika

Võttes arvesse töö eesmärki, oli esimeses etapis kasutatud standardiseeritud kontentanalüüs parim viis saamaks üldist ettekujutust lobitööst kõnelemise praktikatest. Nii nagu teiste uurimisviisidega, kaasnesid ka nimetatud meetodiga omad ohukohad ja puudused. Valim, millel töö põhineb, on ühe meediumi ja tekstil baseeruvate allikate põhine ning seetõttu ei saa pelgalt nende põhjal teha üldistusi lobitöö konstrueerimisviiside levimusele Eesti ajakirjanduses. Küll aga oli analüüsitud artiklite arv piisavalt suur, et tulemused võiksid adekvaatselt kujutada lobitööst rääkimise üldpilti.

Kodeerimistulemustes võis teatavaid küsitavusi esineda eelkõige põhjusel, et kvantitatiivse sisuanalüüsi puhul on autoril oht teha kodeerimisotsuseid kiirustades ja esmamuljele tuginedes (Kalmus, 2015a). Vaieldavaks võivad osutuda näiteks kõneisikute rollid, kuivõrd osad neist sobituksid korraga mitmesse kategooriasse. Subjektiivsuse vältimiseks toetusin meetodi peatükis kirjeldatud valimi moodustamise põhimõtetele ja analüüsikategooriatele, mis aitas hoida ühest ja selget joont nii rollide kui ka teiste kategoriseeritud tunnuste määramisel. Eksisteerib veel risk, et lobimisest ja lobistidest rääkimisel kasutati artiklites rohkem sõnu ja väljendeid, kui kodeerimisel kirja sai. Kuna iga artikkel sai vähemalt ühe korra läbi loetud ja sealjuures tehtud tekstisisene otsing olulisemate märksõnadega, on märkimata jäänud väljendeid tõenäoliselt vähe ja seega nende mõju tulemustele väike. Üldiste tunnuste kodeerimisel võis esineda subjektiivsust enim just teema defineerimisel, kuna artikli peateema ja lobimisest kõnelemise kontekst olid mõnikord erinevad, kuid sisult omavahel seotud, mistõttu võis teema piiritlemine pelgalt lobist kõnelemise konteksti arvesse võttes olla liialt range. Üldjuhul need aga kattusid ning seetõttu ei olnud piisavalt põhjendatud kodeerida paralleelselt nii artikli peateemat kui lobist kõnelemise konteksti.

Kuigi praegune valim ei hõlma kõiki kasutatud väljaannete lobiteemalisi artikleid autori seatud kriteeriumite tõttu, on neist töös esindatud siiski kõige relevantsemad tekstid. Tuleb aga märkida,

et kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused võivad olla triviaalsed (Kalmus, 2015a); sügavust ja terviklikkust lisas uuringusse diskursusanalüüsi meetodil põhinenud teine uuringuetapp. Kvantitatiivsel teel kogutud informatsioon oli lisandväärtust andev alusmaterjal, mis aitas kvalitatiivse tekstianalüüsi käigus paremini mõista üldist lobitöö kujutamise fooni ja meedias levinud diskursiivset praktikat.

Diskursusanalüüsi meetodil põhineva osa probleemiks võivad olla vähekoogenud diskursuseuurijale omased tüüpilised eksimused, milleks on näiteks isiklikud, moraalsed või poliitilised seisukohavõtted tekstilõikude või autori suhtes ja üldtuntud diskursuse elementide märkamine ja määratlemine (Antaki, Billig, Edwards ja Potter, 2003). Subjektiivsete hinnangute vältimiseks olen käinud analüüsi osa mitmel korral üle ja lisaks aitas analüüsi sügavusele kaasa meetodi peatükis tutvustatud keeleliste analüüsivahendite tuvastamine esitletud tekstinäidetes. Ohtu, et analüüsi osas on välja toodud „üldtuntud“ diskursuse elemendid, vähendab tõsiasia, et sel teemal ei ole varasemaid uuringuid või raporteid, mistõttu on iga valimil põhinenud tähelepanek väärtuslik lobitöö ja lobistide konstrueerimisviiside tuvastamiseks ja nendega tutvumiseks.

Ühtlasi tuleb märkida, et üks tekstinäide võib sobida illustreerima mitut erinevat konstrueerimisviisi ja seega tekitada küsimusi, mille põhjal tehti valik; üldjuhul koorus iga näite puhul välja mõni iseloomulik joon või lähenemine, mida ülejäänute puhul ei olnud võimalik tõdeda. See saigi tihti määravaks, missuguse konstrueerimisviisi hulka näide täpselt sobitus. Näiteks võis selliseks erakordseks tunnuseks olla, kes kõneisikutest ja milles lobiste süüdistas. Lisaks tekitas vahetevahel dilemmasid, kuivõrd põhjendatud oli osade tekstinäidete puhul nende kategoriseerimine positiivseks või negatiivseks, kuigi need ei pruukinud oma iseloomult olla nii äärmuslikud. Sellistel juhtudel läksin aga sammu võrra justkui kaugemale, vaadates, missugune üldisem konstrueerimise viis antud näitest välja koorus – kui selgus, et näiteks lobiste on milleski kujutatud süüdlasena või kui neile on omistatud negatiivsetena tajutavaid omadusi, lahterdasin ma need eelkõige selguse huvides siiski negatiivseid käsitusviise illustreerivate tekstide hulka.

Tuleb ka tõdeda, et konstrueerimisviise eksisteerib kindlasti rohkem, kui neid kirja sai. Neid oleks ka võimalik kategoriseerida veel detailsemalt – siinses töös seadis selles osas eeskätt piiranguid töö ja valimi maht, mis ei võimaldanud enam üksikasjalikumalt ja mitmekülgsemalt neid analüüsida. Jään lootma, et sel teemal tehakse ka edaspidi uuringuid, mis aitaksid minu leide täiendada ja lahti mõtestada.

KOKKUVÕTE

Lobitegevus on Eestis aina enam kanda kinnitamas ja selle tööpraktikad sellevõrra enam tähelepanu kogumas. Eestis puuduvad ametlikud „lobitöö“ ja „lobisti“ definitsioonid ja mitmed autorid on viidanud „lobi“ sõna kahtlust äratavale konnotatsioonile, mis võib mõjutada ameti usaldusväärsust ja selle vajalikkuse tajumist ühiskonnas. Lobitegevus on aga avalikkuse terava pilgu all – riigiasutuste tasandil tehtud otsused puudutavad otseselt või kaudsemalt kõiki elanikke, mistõttu on oluline teada, kes ja kuidas nende sündimisel kaasa löi.

Bakalaureusetöö eesmärk oli vastata uurimuse peaküsimusele „Kuidas konstrueeritakse lobitööd Eesti ajakirjanduses?“. Selleni aitasid jõuda viis alaküsimust, millele otsisin selgitusi kvantitatiivse kontentanalüüsi meetodi abil ja kaks küsimust, millele vastamiseks viisin läbi diskursusanalüüsi meetodil põhinenud uurimuse. Üheksast ajakirjandusväljaandest pärit artiklite põhjal sain esimeses uuringuetapis vastused peaaesjalikult sellele, mis kanalites lobitööst räägitakse, kes on peamised kõneisikud, mis teemadega seoses lobitöö kõne alla tuleb, mis hinnanguid andes ja mis väljendeid kasutades lobitööst kõneldakse. Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus kirjeldasin peamisi lobitöö ja lobistide negatiivseid ja positiivseid konstrueerimise viise.

Tulemustest selgus, et enim ilmus lobitegevust käsitlenud artikleid Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaalil, Postimehes ja Eesti Päevalehes, mis muuhulgas viitab nende valvekoera rolli täitmisele läbipaistvuse tagamisel. Juba palju vähem kõneldi sel teemal temaatilistes väljaannetes nagu näiteks Maaleht või Äripäev. Kõneisikute välja selgitamisel täheldasin, et enim räägivad sellest lobitööga otseselt kokku puutuvad osapooled – huvirühmad kui potentsiaalsed lobitegijad, poliitikud kui lobi sihtrühm ja ajakirjanikud, kes lobitegevust kriitiliselt jälgivad ja avalike otsustusprotsesside etappidega seonduvat ühiskonnale vahendavad.

Teemade jaotumisest ilmnes, et lobitööst räägitakse peamiselt kolmel juhul: seoses väga reguleeritud valdkondadega, seoses sensatsiooniliste sündmustega ja probleemsete küsimuste korral või arutletakse lobitegevuse eetiliste piiride ja reguleerimisvajaduse üle. Tulemused kinnitasid, et enim räägitakse meediatekstides lobitööst negatiivses võtmes, pea samaväärselt tasakaalustatud kujul ja harvem positiivse tonaalsusega. Kanalite vahel esinenud tonaalsuste

erinevused tulenes suuresti ajakirjandusväljaande suunitlusest, ka kõneisikute lõikes olid lobitööst rääkimisel esinenud hoiakud erinevad. Lobitööst ja lobistidest rääkimisel kasutatud väljendite mitmekesisus viitas selgesti mõiste hägustumisele, seda enam, et sõnade kasutus varieerus eri tonaalsustega artiklite lõikes.

Kvalitatiivsele sisuanalüüsile keskendunud töö osa tulemustest selgus, et negatiivsetes käsitlustes kujutatavad ajakirjanikud, poliitikud, konkurentidest huvigrupi esindajad, tavakodanikud ja teadlased lobiste raamistamisteooria kohaselt „kurikaeltena”, kes mõjutavad avalikke otsustusprotsesse kitsastest erahuvidest lähtuvalt, teevad seda avalikkuse ees varjatult, peavad jäigalt kinni majanduslikku edu saavutavatest eesmärkidest, jättes kõrvale avalikkuse huvid ja vajadusel kasutavad ebaeetilisi võtteid. Neid kujutati kui järeleandmatuid nõudjaid ja survestajaid, millele viitasid näiteks väljendid „panevad murduma“, „teevad meeletut lobitööd“ ja „avaldavad mõju“. Kuigi omadussõnadega kirjeldati lobitegijaid üksikutel kordadel (näiteks „kõige jõhkramad“ lobigrupid), omistati neile omadusi peamiselt kirjeldades nende tegevust ja neist põhjustatud negatiivseid tagajärgi (st negatiivne konkreetse osapoole või avalikkuse huvide jaoks), parafraseerides nende ütlusi ja valides strateegiliselt sõnu nende nimetamisel ja tegevuste kirjeldamisel.

Lobitööd kui tegevusvaldkonda ja nähtust kujutasid ajakirjanikud, poliitikud ja konkurentidest huvigrupi esindajad kui ebaeetilist tegevust, millest tuleks hoiduda. Negatiivsed käsitlused olid tõstatunud läbipaistmatuses, kuna lobitööd on kujutatud kui ohtu ausale ja avalikkuse huvidest lähtuvale otsuste tegemisele. Lisaks on lobitegevust seostatud korruptiivse praktikaga, millest johtuvalt on väljendatud vajadust lobitööd reguleerida, et ennetada huvide konflikti ja vältida pöördumise efekti seades sisse töösuhetejärgseid piiranguid.

Positiivsetest omadustest oli lobitegevuse puhul kõige sagedamini välja toodud võimalust osaleda poliitikaloomes ja rõhutatud sealjuures selle olulisust demokraatlikes otsustusprotsessides. Sellisena oli rõhutatud ka kaasamise kui n-ö ametlikku ja riigi poolt organiseeritud lobitegevuse vajalikkust. Lisaks oli positiivse poole pealt välja toodud, et see võimaldab otsustajatele jagada valdkonnaspetsiifilist informatsiooni, tänu millele sünnivad ühiskonna jaoks kvaliteetsemad otsused. Kolmandaks kujutati seda olulisena huvigruppide enesesäilitamise seisukohalt, kuna riigi poliitika võib otseselt mõjutada nende arenguvõimalusi ja eksisteerimisküsimusi. Ühtlasi selgus tulemustest, et peamiselt olid positiivselt lobitööst rääkinud sellega otseselt seotud isikud – nad olid kas ise huviesindajad, ettevõtjaid toetavad ja nende poolehäält taotlevad poliitikud või ärimeedia ajakirjanikud.

Positiivsete ja negatiivseid meediakajastuste võrdlusest ilmnes, et kriitilisi käsitusi olid pälvinud rohkem lobistid kui tegijad, positiivsetes kajastustes domineeris aga lobitegevuse kui nähtuse heade ja oluliste omaduste esitlemine. Kuna sageli olid negatiivsed käsitlused tulenenud läbipaistmatusest ja reeglite puudumisest, usun, et lobiregistri kasutusele võtmine ja lobikohtumiste kirjapanek kasvataks kogu valdkonna osas usaldusväärust ja vähendaks vajadust kujutada lobiste ebaetilisi võtteid kasutavate sotsiaalsete tegijatena.

Käesoleva bakalaureusetöö puhul on Eesti kontekstis tegemist esimese lobitöö ja lobistide konstrueerimisviise kaardistava uurimusega, mille käigus kogutud andmete ja tehtud järelduste põhjal põhjal on võimalik arendada erinevaid uurimissuundi. Siinse töö uurimisfookust laiendades oleks võimalik valimisse lisaks kirjalikele ajakirjandusväljaannetele kaasata veel muid avaliku kommunikatsiooni meediume nagu ametlikke dokumente või hoopis raadio- ja televisioonisaateid, et veelgi täpsemini tuvastada Eestis levivaid hoiakuid lobitöö ja lobistide suhtes. Ühtlasi tasuks välja selgitada, kuidas vastavad tulemustest välja joonistunud konstrueerimisviisid kõneisikute tegelike hoiakutega lobitegevuse suhtes. Samas vajaks täpsemat uurimist, mis neid käsitusviise täpsemalt tingivad ja mida saaks teha valdkonna läbipaistvamaks muutmiseks.

SUMMARY

How are ‘lobbying’ and ‘lobbyists’ portrayed in the Estonian press?

The aim of my Bachelor’s thesis was to discover the specific ways of linguistic construction of lobbying and lobbyists in the Estonian-speaking online portals. The research arose from the observation that there is some controversy in the public sphere regarding lobbying. Several authors have noted that in the public consciousness, the word “lobbying” is often associated with fraud or suspicious activity, but at the same time it is emphasized that it is a necessary part of a democratic society.

To study the case, I collected the data in two phases. At first, I carried out a standardized content analysis of the published articles on lobbying to map the synonyms for lobbying and lobbyists, time distribution of articles, spokespersons, topics and tonalities of the articles. For the second phase results, I conducted a discourse analysis by using textual analytical tools to analyze the media texts. The data necessary for analysis was collected from the Estonian online press.

The results indicated that most articles on lobbying appeared on the news portal of the Estonian National Broadcasting, and on daily newspapers Postimees and Eesti Päevaleht, which refers to their role as a watchdog in ensuring transparency. There were much fewer lobbying articles in thematic publications such as Maaleht or Äripäev. In the case of spokespeople, it was found that the parties most directly involved in lobbying talk about it the most - stakeholders as potential lobbyists, politicians as a lobby target group, and journalists who monitor lobbying and mediate the public decision-making processes.

The distribution of topics showed that lobbying is mainly discussed in three cases: in relation to highly regulated areas, in relation to sensational events and problematic issues, or in relation to ethical issues and the need to regulate lobbying. The results confirmed that lobbying is mostly talked about in media texts in a negative tone, almost equally in a balanced way and less often in a positive tone. The differences in tonality between the publications were largely due to the orientation of the press publication, and the attitudes of the spokespeople were also different. The variety of expressions used to describe lobbying and lobbyists clearly indicated that the term was blurred, as evidenced by the fact that the use of words varied between articles of different tones.

The results, which focused on qualitative content analysis, showed that negative attitudes portray lobbyists as 'villains', according to framing theory. They were portrayed as figures who influence public decision-making processes on the basis of narrow private interests, do so covertly in public, and, where necessary, use unethical techniques. They were portrayed as relentless demanders and unpleasant oppressors.

Lobbying as an activity was portrayed as an unethical practice that should be avoided. Negative views were raised due to lack of transparency, as lobbying was portrayed as a threat to fair decision-making, which is also based on public interest. In addition, lobbying has been associated with corrupt practices, which is why the need to regulate lobbying has been expressed in order to prevent conflicts of interest and avoid a revolving door effect.

Of the positive features, lobbying was most often presented as an opportunity to participate in policy-making, and at the same time emphasizing its importance in democratic decision-making processes. As such, the need for involvement as formal and state-organized lobbying was also emphasized. In addition, the positive aspect was that it allows the sharing of sector-specific information to the decision-maker, leading to better quality decisions. Third, it was seen as important for stakeholder self-preservation.

A comparison of positive and negative media coverage showed that more lobbyists had received critical views, while positive coverage was dominated by the presentation of the good and important features of lobbying as a phenomenon. As negative perceptions were often due to lack of transparency and rules, I believe that the establishment of a lobby register and the recording of lobby meetings would increase credibility in the whole field, while reducing the need to portray lobbyists as social actors using unethical techniques.

KASUTATUD KIRJANDUS

Antaki, C., Billig, M., Edwards, D. ja Potter, J. (2003). Discourse Analysis Means Doing Analysis: A Critique of Six Analytic Shortcomings. *Discourse Analysis Online*, 1.

Anti Poolamets: "Homolobistid varastavad tähelepanu tegelikelt abivajajatelt". *Uued Uudised*, 11. september. Kasutatud 25.04.2020 <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/anti-poolamets-homolobistid-varastavad-tahelepanu-tegelikelt-abivajajatelt/>

Aus lobist või salalik korruptsioonikurat? (2019). *Äripäev*, 18. oktoober. Kasutatud 25.04.2020 https://www.aripaev.ee/juhtkiri/2019/10/18/aus-lobist-voi-salalik-korruptsioonikurat?utm_source=copypaste

Austen-Smith, D., Wright, J. R. (1994). Counteractive lobbying. *American Journal of Political Science*, 38(1), 25-44.

Bass, G. D., Arons, D. F., Guinane, K., Carter, M. F., Rees, S. (2007). *Seen but not heard: Strengthening nonprofit advocacy*. Washington, DC: The Aspen Institute.

Bauer, R. A., Pool, I. D. S., Dexter, L. A. (1963). American business & public policy. *The International Executive*, 5(3), 25-27.

Baumgartner, F. R., Leech, B. L. (1998). *Basic interests: The importance of groups in politics and in political science*. Princeton University Press.

Berry, J. M. (2005). Nonprofits and civic engagement. *Public Administration Review*, 65, 568-578.

Berry, J. M. (2015). *Lobbying for the people: The political behavior of public interest groups*. Princeton University Press.

Beyers, J. (2004). Voice and access. The political practices of European interest associations. *European Union Politics*, 5, 211–240.

- Burson-Marsteller. (2013). *A Guide to Effective Lobbying: the View of Policy-Makers*.
- Campos, N. F., Giovannoni, F. (2007). Lobbying, corruption and political influence. *Public Choice*, 131(1-2), 1-21.
- Davidson, S., Rowe, O. (2016). Emerging from the shadows? Perceptions, problems and potential consensus on the functional and civic roles of public affairs practice. *Public Relations Inquiry*, 5(1), 5-32.
- De Bruycker, I., Beyers, J. (2015). Balanced or Biased? Interest Groups and Legislative Lobbying in the European News Media. *Political Communication*, 32(3), 453-474.
- Eesti Rahvusringhäälingu seadus (13.03.2019). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 5.01.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019041>
- Ettevõtjad tuleb päriselt lahendustesse kaasata. (2019). *Äripäev*, 11. veebruar. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.aripaev.ee/juhtkiri/2019/02/11/ettevotjad-tuleb-pariselt-lahendustesse-kaasata>
- Goldstein, K. M. (1999). *Interest groups, lobbying, and participation in America*. Cambridge University Press.
- Hall, S., Evans, J., Nixon, S. (2018). *Representatsioon*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia Kirjastus.
- Hanson, R. (2018). Mika Keränen mõtleb metsale ja lastele ning lööb trummi. *Postimees*, 20. detsember. Kasutatud 25.04.2020 <https://tartu.postimees.ee/6482820/mika-keranen-motleb-metsale-ja-lastele-ning-loob-trummi>
- Hansson, S. (2015). Discursive strategies of blame avoidance in government: A framework for analysis. *Discourse & Society*, 26(3), 297–322.
- Hansson, S. (2018). The discursive micro-politics of blame avoidance: unpacking the language of government blame games. *Policy Sciences*, 51(4), 545-564.
- Harstad, B., Svensson, J. (2011). Bribes, lobbying, and development. *American Political Science Review*, 105(1), 46-63.

Hassel, B. (2014). *Flera bottnar men ett ansikte?: Den svenska mediebilden av lobbying och tänkbara förklaringar till denna*. Uppsala Ülikool, Disciplinary Domain of Humanities and Social Sciences.

Helgesson, E., Falasca, K. (2017). The construction of an elusive concept: Framing the controversial role and practice of lobbying in Swedish media. *Public Relations Inquiry*, 6(3), 275-291.

Hood, C. (1998). *The art of the state: Culture, rhetoric and public management*. Oxford: Clarendon Press.

Ideon, A. (2019a). Argo Ideon: apteegi omaniku nimi pole peaasi. *Maaleht*, 3. oktoober. Kasutatud 25.04.2020 <https://maaleht.delfi.ee/arvamus/argo-ideon-apteegi-omaniku-nimi-pole-peaasi?id=87621263>

Ideon, A. (2019b). JANEK MÄGGI teeb plaane: peale Austraaliast tulekut lähen oma väikesesse poodi lihttooliseks. *Maaleht*, 5. mai. Kasutatud 25.04.2020 <https://maaleht.delfi.ee/tasubteada/janek-maggi-teeb-plaane-peale-austraaliast-tulekut-lahen-oma-vaikesesse-poodi-lihttooliseks?id=86103045>

Jemmer, H. (2014). *Lobitöö Eesti seadusloomes. Kes, miks ja kuidas?* Kasutatud 18.09.2019 http://www.transparency.ee/cm/files/lobitoo_eesti_seadusloomes.pdf

Jõesaar, T. (2019). Kuidas eristada „murelikku kodanikku” relvatööstuse lobistist? *Eesti Päevaleht*, 28. jaanuar. Kasutatud 25.04.2020 <https://epl.delfi.ee/eesti/kuidas-eristada-murelikku-kodanikku-relvatoostuse-lobistist?id=85142283>

Joos, K. (2016). *Convincing Political Stakeholders: Successful Lobbying Through Process Competence in the Complex Decision-making System of the European Union*. Weinheim: Wiley-VCH Verlag & Co.

Kalmus, V. (2015a). Standardiseeritud kontentanalüüs. Tartu Ülikool: sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 01.11.2019, <http://samm.ut.ee/kontentanalyys>

Kalmus, V. (2015b). Diskursusanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 26.04.2020 <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys>

Kangur, M. (2019). Kuidas seletada metsa rahakallistajale. *Eesti Ekspress*, 10. oktoober. Kasutatud 25.04.2020 <https://ekspress.delfi.ee/arvamus/kuidas-seletada-metsa-rahakallistajale?id=83902489>

Kilp, A. (2018). Kirik eesti poliitikas: rohkem kui varem, ent endiselt vähe. *Müürileht*, 14. detsember. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.muurileht.ee/kirik-eesti-poliitikas-rohkem-kui-varem-ent-endiselt-vahe/>

Kivi, K. (2019). Kaitseministeeriumi tippametnik valmistab Eestit ette sõjaks. *Eesti Ekspress*, 3. aprill. Kasutatud 10.01.2019 <https://ekspress.delfi.ee/kuum/kaitseministeeriumi-tippametnik-valmistab-eestit-ette-sojaks?id=85775179>

Kollman, K. (1998). *Outside lobbying: Public opinion and interest group strategies*. Princeton University Press.

Koovit, K. (2019). Uus ühendus hakkab pensionikogujate huve kaitsma: keegi peab ütlema, et see mida te kavandate, on äärmiselt ebamõistlik. *Ärileht*, 30. august. Kasutatud 25.04.2020 <https://arileht.delfi.ee/news/uudised/uus-uhendus-hakkab-pensionikogujate-huve-kaitsma-keegi-peab-utlema-et-see-mida-te-kavandate-on-aarmiselt-ebamoistlik?id=87286253>

Koppel, K. (2020). "Rahva teenrid": Eesti probleem on varjatud lobitöö poliitikute suunal. *ERR*, 15. veebruar. Kasutatud 21.05.2020 <https://www.err.ee/1035698/rahva-teenrid-eesti-probleem-on-varjatud-lobitoo-poliitikute-suunal>

Kõuts-Klemm, R., Pruulmann-Vengerfeldt, P., Siibak, A., Lauristin, M. (2017). Meediakasutuse muutumine: internetiajastu saabumine. P. Vihalemm, M. Lauristin, V. Kalmus, T. Vihalemm (toim), *Eesti ühiskond kiirenevas ajas. Uuringu „Mina. Maailm. Meedia“ 2002–2014 tulemused* (lk 251-278). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kõuts-Klemm, R., Seppel, K. (2018). *Juhatus meedia ja kommunikatsiooni teooriatesse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kuus, I. (2019). Lobistide jaoks on Ansip Euroopa Komisjoni volinikest esimene mees. *ERR*, 26. juuni. Kasutatud 7.01.2020, <https://www.err.ee/955767/lobistide-jaoks-on-ansip-euroopa-komisjoni-volinikest-esimene-mees>

- Loi, K. (2013). *Lobi roll poliitiliste otsuste kujundamisel taastuenergeetikasektori näitel*. Magistritöö. Tallinna ülikool, kommunikatsiooni instituut.
- Lumi, O. (2014). A comparative insight into the status of the lobbying regulation debate in Estonia. *Journal of Public Affairs*, 14(1), 44–53.
- Maaomanik tunnustab minister Mart Järvikut julguse eest lobistidega võidelda. (2019). *Uued Uudised*, 9. september. Kasutatud 25.04.2020 <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/maaomanik-tunnustab-minister-mart-jarvikut-julguse-eest-lobistidega-voidelda/>
- Malpani, R. (2019). Lobitöö avalikkuse huvides: kas vaesuse ja ebavõrdsuse vastu võitlemine või selle soodustamine? *Müürileht*, 6. veebruar. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.muurileht.ee/lobitoo-avalikkuse-huvides-kas-vaesuse-ja-ebavordsuse-vastu-voitlemine-voi-selle-soodustamine/>
- McConnell, S. (2004). Advocacy in organizations: The elements of success. *Generations: Journal of the American Society on Aging*, 28(1), 25-30.
- McGrath, C. (2006). Lobbying in Washington, London, and Brussels: the persuasive communication of political issues. *Society and Business Review*.
- Meediaettevõtete Liidu liikmete ja koostööd tegevate ajakirjade keskmised tiraažid. (2019). Kasutatud 22.09.2019, <https://www.eall.ee/tiraazhid/>
- Milbrath, L. W. (1960). Lobbying as a communication process. *Public Opinion Quarterly*, 24(1), 32-53.
- Milbrath, L. W. (1976). *The Washington Lobbyists*. Westport: Greenwood Press.
- Mühling, I. (2019). Vabaturu relvahanked kasvatavad konkurentsi ja nõudlikkust. H. Suurkask, Jäärats, R (toim), *Kaitseväge aastaraamat 2018* (lk 66-69). Tallinn: Ellington Printing Network.
- Obar, J. A., Zube, P., Lampe, C. (2012). Advocacy 2.0: An analysis of how advocacy groups in the United States perceive and use social media as tools for facilitating civic engagement and collective action. *Journal of information policy*, 2, 1-25.

OECD. Publishing. (2012). *Lobbyists, Governments and Public Trust, Volume 2: Promoting Integrity Through Self-regulation*. Organisation for Economic Co-operation and Development.

Ots, M. (2019). "Rahva teenrid" rääkisid Hiina mõjutustöö valguses lobistide registrist. *ERR*, 7. september. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.err.ee/978121/rahva-teenrid-raakisid-hiina-mojutustoo-valguses-lobistide-registris>

Ots, M. (2019). Ministeerium valmistub lobitegevust reguleerima. *ERR*, 28. oktoober. Kasutatud 10.01.2020, <https://www.err.ee/996748/ministeerium-valmistub-lobitegevust-reguleerima>

Paju, C. (2019). Carina Paju: lobitöö tuleks ümber mõtestada. *ERR*, 24. oktoober. Kasutatud 29.10.2019, <https://www.err.ee/995211/carina-paju-lobitoo-tuleks-umber-motestada>

Puusepp, H. (2020). *Kaitsepolitsei aastaraamat 2019*. Tallinn: Iconprint / Tallinna Raamatutrükikoda.

Pärli, M. (2019a). Apteegireform liigub lahjenemise suunas. *ERR*, 25. september. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.err.ee/984238/apteegireform-liigub-lahjenemise-suunas>

Pärli, M. (2019b). Riigi otsus 5G lubadeoksjonil turg kolmeks jagada lükkab senise tegija mängust välja. *ERR*, 20. märts. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.err.ee/921571/riigi-otsus-5g-lubadeoksjonil-turg-kolmeks-jagada-lukkab-senise-tegija-mangust-valja>

Pärli, M. (2020). "Minister on pühendunud, kaasav ja aus" ehk valitsejad saavad moraalse kompassi. *ERR*, 24. märts. Kasutatud 07.05.2020 <https://www.err.ee/1067737/minister-on-puhendunud-kaasav-ja-aus-ehk-valitsejad-saavad-moraalse-kompassi>

Raide, J. (2014). *Suhtekorraldusbüroodes praktiseerivate lobistide hoiakud lobitegevuse ja regulatsioonide kehtestamise suhtes Eestis*. Bakalaureusetöö. Tallinna ülikool, kommunikatsiooni instituut.

Rajavee, A. (2019). Aeg: lobitöö on ülekohtuselt häbimärgistatud. *Äripäev*, 29. oktoober. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.aripaev.ee/uudised/2019/10/29/aeg-lobitoo-on-ulekohtuselt-habimargistatud>

Reisigl, M., Wodak, R. (2001). *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Anti-Semitism*. London: Routledge.

Reisigl, M., Wodak, R. (2017). The Discourse-Historical Approach (DHA). *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*. 87-121.

Reitelmann: on lubamatu õrnas eas noortele serveerida seksuaalseid hälbeid ja pentsikuid kooselu vorme normaalsuse pähe. (2018). *Uued Uudised*, 4. oktoober. Kasutatud 7.01.2020 <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/reitelmann-on-lubamatu-ornas-eas-noortele-serveerida-seksuaalseid-halbeid-ja-pentsikuid-kooselu-vorme-normaalsuse-pahe/>

Richardson, J. E. (2007). *Analysing newspapers: an approach from critical discourse analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Saar, J. (2018). Kaja Kallas: Reformierakond lõpetaks valitsusse pääsedes tasuta bussisõidu ära. *Postimees*, 18. september. Kasutatud 14.12.2019, <https://tartu.postimees.ee/6407431/kaja-kallas-reformierakond-lopetaks-valitsusse-paasesdes-tasuta-bussisoidu-ara>

Seaduses pole ette nähtud homolobi rahastamist. (2019). *Uued Uudised*, 20. oktoober. Kasutatud 7.01.2020 <https://uueduudised.ee/uudis/eesti/seaduses-pole-ette-nahtud-homolobi-rahastamist/>

Sirafi, Z. (2018). *Investigating media's change of attitude towards lobbyism in Sweden: A quantitative content analysis study between the years 1970-2014 and based on theories from the disciplines of political science and sociology*. Magistritöö. Linné Ülikool, politoloogia osakond.

Stadnik, A. (2018). Ühe-kahe omanikuga PR-bürood surevad välja. *Äripäev*, 16. detsember. Kasutatud 25.04.2020 <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/12/15/uhe-kahe-omanikuga-pr-burood-surevad-valja>

Sutrop, M. (2019). Margit Sutrop: teadlased arvamusfestivalil – kas arvamus- või teadmisliidrid? *Postimees*, 9. august. Kasutatud 25.04.2020 <https://arvamus.postimees.ee/6749373/margit-sutrop-teadlased-arvamusfestivalil-kas-arvamus-voi-teadmisliidrid>

Taliaferro, J. D., Ruggiano, N. (2012). Resource dependency and agent theories: A framework for exploring nonprofit leaders' resistance to lobbying. *Journal of Policy Practice*, 11(4), 219-235.

Taliaferro, J. D., Ruggiano, N. (2013). The L Word: Nonprofits, language, and lobbying. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 40, 151.

Tammist, R. (2019). Rene Tammist hoiatab Jaak Nigulit: kui ebavõrdsus kasvab, maitsevad selle vilju ka teiesugused ettevõtjad. Eesti Päevaleht, 21. veebruar. Kasutatud 25.04.2020 <https://epl.delfi.ee/arvamus/rene-tammist-hoiatab-jaak-nigulit-kui-ebavordsus-kasvab-maitsevad-selle-vilju-ka-teiesugused-ettevotjad?id=85396891>

Tänavsuu, T. (2019). Energiatöösturid Kristjan Rahu ja Janek Veeber: „Toasoojale ei kuluta Eesti inimene rohkem kui alkoholile“. Eesti Ekspress, 6. mai. Kasutatud 25.04.2020 <https://ekspress.delfi.ee/kuum/energiatoosturid-kristjan-rahu-ja-janek-veeber-toasoojale-ei-kuluta-eesti-inimene-rohkem-kui-alkoholile?id=85948545>

Tõkke, M. (2017). *Eesti puuetega inimeste kodade huvikaitse tegevus puuetega inimeste esindamisel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava.

Tooming, M. (2019). Ossinovski: valitsuse maine langus kandus üle ka sotsidele. ERR, 9. juuni. Kasutatud 31.12.2019, <https://www.err.ee/950667/ossinovski-valitsuse-maine-langus-kandus-ule-ka-sotsidele>

Valgenberg, A. (2018). *Vabaiühenduste lobi Euroopa Liidu otsustusprotsessides: keskkonnavalased vabaiühendused Euroopa Liidu ja Kanada vahelise vabakaubandusleppel näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Johan Skytte poliitikauuringute instituut.

Valme, V. (2018). Sirbis: pessimismist, vabadusest, paremääre tekitatud kimbatuses. ERR, 8. november. Kasutatud 31.12.2019, <https://kultuur.err.ee/875413/sirbis-pessimismist-vabadusest-paremaare-tekitatud-kimbatuses>

Van Leeuwen, T., & Wodak, R. (1999). Legitimizing immigration control: A discourse-historical analysis. *Discourse Studies*, 1(1), 83–118.

Veismann, A. (2013). Järeldamine ja presupositsioon. *Pragmaatika õpiobjekt*. Kasutatud 26.04.2020 <https://sisu.ut.ee/pragmaatika/jareldamine-ja-presupositsioon>

White, C., Park, J. (2010). Public perceptions of public relations. *Public Relations Review*, 36(4), 319-324.

Zetter, L. (2008). *Lobbying. The art of political persuasion*. Petersfield: Harriman House Ltd.

LISAD

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

1. Ilmumiskuupäev
2. Väljaanne
 - 2.1. Delfi = 1
 - 2.2. ERR = 2
 - 2.3. Eesti Päevaleht (sh Forte ja Ärileht) = 3
 - 2.4. Postimees (sh Tartu Postimees) = 4
 - 2.5. Äripäev = 5
 - 2.6. Maaleht = 6
 - 2.7. Eesti Ekspress = 7
 - 2.8. Mürileht = 8
 - 2.9. Uued Uudised = 9
3. Pealkiri
4. Link
5. Lobist kõnelemise kontekst ehk teema
6. Autori nimi
7. Kõneisiku nimi
8. Kõneisiku ametinimetus
9. Kõneisiku roll
 - 9.1. Tavakodanik = 10
 - 9.2. Avalik teenistuja = 11
 - 9.3. Poliitik = 12
 - 9.4. Spetsialist = 13
 - 9.5. Ajakirjanik/toimetuse = 14
 - 9.6. Huvigruppide esindaja = 15
 - 9.6.1. Äriettevõtte esindaja = 16
 - 9.6.2. Elukutseline lobist = 17
 - 9.6.3. Teadlane = 18

9.6.4. Vabaühenduse/liidu/koja esindaja = 19

10. Lobitegevuse kohta kasutatud väljend

11. Lobitegija kohta kasutatud väljend

12. Artikli tonaalsus

12.1. Negatiivne = 20

12.2. Positiivne = 21

12.3. Tasakaalustatud = 22

Lisa 2. Kodeerimisel ja tekstianalüüsis kasutatud artiklid

* - tärniga on märgitud artiklid, mida lisaks kvantitatiivsele uuringule kasutati ka diskursusanalüüsis.

Kuupäev	Autor	Pealkiri	Lehekülg
2018/10/4	Uued Uudised	Reitelmann: on lubamatu õrnas eas noortele serveerida seksuaalseid hälbeid ja pentsikuid kooselu vorme normaalsuse pähe	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/reitelmann-on-lubamatu-ornas-eas-noortele-serveerida-seksuaalseid-halbeid-ja-pentsikuid-kooselu-vorme-normaalsuse-pahe/
2018/10/24	Uued Uudised	Põxiti arutelu Riigikogus: praegu tähendab põlevkivi Eestile siiski energeetilist julgeolekut	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/poxiti-arutelu-riigikogus-praegu-tahendab-polevkivi-eestile-siiski-energeetilist-julgeolekut/
2019/1/28	Uued Uudised	Ühe “huvikaitseeksperti” nutulaul tundub pelga tähelepanusoovina	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/uhe-huvikaitseeksperti-nutulaul-tundub-pelga-tahelepanusoovina/
2019/5/22	Uued Uudised	Riigikogu esimehe Henn Põlluaasa kõne kinnitab: Eesti on otsedemokraatiaks valmis	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/riigikogu-esimehe-henn-polluaasa-kone-kinnitab-eesti-on-otsedemokraatiaks-valmis/
2019/6/14	Uued Uudised	Siseminister Mart Helme: sisserände töörühm kujunes tööandjate lobigrupiks, kelle ainsaks eesmärgiks	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/siseminister-mart-helme-sisserande-tooruhm-kujunes-tooandjate-lobigrupiks-kelle-ainsaks-eesmargiks-oli-piirangud-mahavotta/

		oli piirangud maha võtta	
*2019/9/9	Uued Uudised	Maaomanik tunnustab minister Mart Järvikut julguse eest lobistidega võidelda	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/maaomanik-tunnustab-minister-mart-jarvikut-julguse-eest-lobistidega-voidelda/
*2019/9/11	Uued Uudised	Anti Poolamets: "Homolobistid varastavad tähelepanu tegelikelt abivajajatelt"	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/anti-poolamets-homolobistid-varastavad-tahelepanu-tegelikelt-abivajajatelt/
2019/10/20	Uued Uudised	Seaduses pole ette nähtud homolobi rahastamist	https://uueduudised.ee/uudis/eesti/seaduses-pole-ette-nahtud-homolobi-rahastamist/
2018/9/18	Jüri Saar	Kaja Kallas: Reformierakond lõpetaks valitsusse pääsedes tasuta bussisõidu ära	https://tartu.postimees.ee/6407431/kaja-kallas-reformierakond-lopetaks-valitsusse-paasesdes-tasuta-bussisoidu-ara
*2018/12/20	Raimu Hanson	Mika Keränen mõtleb metsale ja lastele ning lööb trummi	https://tartu.postimees.ee/6482820/mika-keranen-motleb-metsale-ja-lastele-ning-loob-trummi
2018/9/17	Asko Lõhmus	Asko Lõhmus: metsadebatt on eksinud iseenda padrikusse	https://meieeesti.postimees.ee/6407146/asko-lohmus-metsadebatt-on-eksinud-iseenda-padrikusse
2018/9/18	Juhan Kivirähk	Juhan Kivirähk: Eesti tulevik – igav põhjamaa või vastuoluline Ida-Euroopa?	https://arvamus.postimees.ee/6406573/juhan-kivirahk-eesti-tulevik-igav-pohjamaa-voi-vastuoluline-ida-euroopa

2018/10/24	Sander Punamäe	Puuetega inimesed peaministrile: meie organisatsioonid on suremas	https://www.postimees.ee/6436748/puuetega-inimesed-peaministrile-meie-organisatsioonid-on-suremas
2018/11/6	Margit Sutrop	Margit Sutrop: poliitika paradoksid – vastandumine ja koostöö	https://arvamus.postimees.ee/6446454/margit-sutrop-poliitika-paradoksid-vastandumine-ja-koostoo?_ga=2.118195073.966571264.1573514669-1944090172.1453989638
2018/11/12	Lea Danilson -Järg	Tööandjate plaan on Eestile kahjulik	https://meieesti.postimees.ee/6451032/tooandjate-plaan-on-eestile-kahjulik
2018/11/21	Aimar Altosaar	Janek Mäggi: Eesti riik toimib väga hästi	https://meieesti.postimees.ee/6458249/janek-maggi-eesti-riik-toimib-vaga-hasti
2018/11/27	Martin Ehala	Martin Ehala: miks teadlased ei mässa?	https://meieesti.postimees.ee/6462899/martin-ehala-miks-teadlased-ei-massa
2019/1/7	Lea Danilson -Järg	Teateid kvoodirindelt: kas Eestisse soovitakse tuua odavamaid teadlasi ja insenere?	https://meieesti.postimees.ee/6492831/teateid-kvoodirindelt-kas-eestisse-soovitakse-tuua-odavamaid-teadlasi-ja-insenere
2019/1/10	Arvi Liiva	Kuidas suhtuda pikaajalistesse ilmaprognoosidesse?	https://maaelu.postimees.ee/6495640/kuidas-suhtuda-pikaajalistesse-ilmaprognoosidesse
2019/1/22	Aivar Pau	Ansip loodab, et autoriõiguse reformis jõutakse siiski kokkuleppele	https://tehnika.postimees.ee/6504827/ansip-loodab-et-autorioiguse-reformis-joutakse-siiski-kokkuleppele
2019/1/28	PM	Riigikogus on arutelu kohaliku omavalitsuse arendamisest	https://maaelu.postimees.ee/6509236/riigikogus-on-arutelu-kohaliku-omavalitsuse-arendamisest

2019/1/30	Aimar Altosaar	Aimar Altosaar: regionaalpoliitikas ei ole piasju	https://meieesti.postimees.ee/6510828/aimar-altosaar-regionaalpoliitikas-ei-ole-piasju
2019/2/8	Reet Pärnma	Tööandjad: ka need, kellel oli Reformierakonnast kõrini, pidid Ratase valitsuses pettuma	https://majandus24.postimees.ee/6518543/tooandjad-ka-need-kellel-oli-reformierakonnast-korini-pidid-ratase-valitsuses-pettuma?_ga=2.181109679.966571264.1573514669-1944090172.1453989638
2019/2/26	Martin Ehala	Keskerakondlik tsensuur haridusministeeriumis	https://meieesti.postimees.ee/6531688/keskerakondlik-tsensuur-haridusministeeriumis
2019/3/8	Kaido Kama	Andres Tali järv: siseneme tsükliks, kus tuleb metsaraiet vähendada	https://meieesti.postimees.ee/6540060/andres-tali-jarv-siseneme-tsukliks-kus-tuleb-metsaraiet-vahendada
2019/3/15	Eerik Kergandberg	Eerik Kergandberg: mets kui põhiõigus?	https://arvamus.postimees.ee/6546044/eerik-kerandberg-mets-kui-pohioigus
2019/3/15	Vilja Kiisler	«Tuleb lihtsalt õigel ajal palka maksta – korralikku palka»	https://majandus24.postimees.ee/6546150/tuleb-lihtsalt-oigel-ajal-palka-maksta-korralikku-palka?_ga=2.117682049.966571264.1573514669-1944090172.1453989638
2019/4/9	Mart Raudsaar	Mart Raudsaar: rajada tuumajaam või mitte?	https://arvamus.postimees.ee/6565740/mart-raudsaar-rajada-tuumajaam-voi-mitte
2019/4/10	Karin Niinas	Karin Niinas: osalusdemokraatia kahe teraga mõök	https://arvamus.postimees.ee/6566489/karin-niinas-osalusdemokraatia-kahe-teraga-moök

2019/7/10	Urmas Jaagant	Madise: ametnik peab inimese mure lahendama, mitte seda uksest välja menetlema	https://www.postimees.ee/6726494/madise-ametnik-peab-inimese-mure-lahendama-mitte-seda-uksest-valja-menetlema
*2019/8/9	Margit Sutrop	Margit Sutrop: teadlased arvamusfestivalil – kas arvamus- või teadmisliidrid?	https://arvamus.postimees.ee/6749373/margit-sutrop-teadlased-arvamusfestivalil-kas-arvamus-voi-teadmisliidrid
2019/8/16	Harry Tuul	Lennujaama juht: New Yorgi otselennuks oleks vaja 100 000 Eesti lendajat	https://majandus24.postimees.ee/6733319/lennujaama-juht-new-yorgi-otselennuks-oleks-vaja-100-000-eesti-lendajat
2019/9/11	Rauno Vinni	Rauno Vinni: kas tahame küünalist või heasoovlikku demokraatiat?	https://leht.postimees.ee/6809425/rauno-vinni-kas-tahame-kuunilist-voi-heasoovlikku-demokraatiat
2019/10/22	BNS, Loora- Elisabet Lomp, Sven Randlaid	Võimuliit pani apteegireformile piduri peale	https://www.postimees.ee/6807526/voimuliit-pani-apteegireformile-piduri-peale
*2018/12/14	Alar Kilp	KIRIK EESTI POLIITIKAS: ROHKEM KUI VAREM, ENT ENDISELT VÄHE	https://www.muurileht.ee/kirik-eesti-poliitikas-rohkem-kui-varem-ent-endiselt-vahe/
2019/1/10	Helen Tamme mäe	JUHTKIRI: KAS IGA INIMENE ON	https://www.muurileht.ee/juhtkiri-kas-iga-inimene-on-oluline-kedagi-ei-jaeta-maha/

		OLULINE, KEDAGI EI JÄETA MAHA?	
*2019/2/6	Rohit Malpani	LOBITÖÖ AVALIKKUSE HUVIDES: KAS VAESUSE JA EBAVÕRDSUSE VASTU VÕITLEMINE VÕI SELLE SOODUSTAMINE?	https://www.muurileht.ee/lobitoo-avalikkuse-huvides-kas-vaesuse-ja-ebavordsuse-vastu-voitlemine-voi-selle-soodustamine/
2019/2/7	Helen Tamme mäe	JUHTKIRI: NEED TÜÜTUD AKTIVISTID	https://www.muurileht.ee/juhtkiri-need-tuutud-aktivistid/
2019/2/11	Kaspar Kruup	KODANIKUÜHISK OND TSELLULOOSISÕJ AS	https://www.muurileht.ee/kodanikuuhiskon-d-tselluloosisojas/
2019/2/13	Laura Vilbiks	RSRI VEERG: KUS ON MEIE KOLLASED VESTID?	https://www.muurileht.ee/rsri-veerg-kus-on-meie-kollased-vestid/
2019/2/25	Silver Sillak	KUUS VIISI AKTIVISTIDE VAIGISTAMISEKS SUURTÖÖSTUSTE NÄITEL	https://www.muurileht.ee/kuus-viisi-aktivistide-vaigistamiseks-suurtoostuste-naitel/
2019/5/15	Eva Lepik	GAME OVER? AUTORIOIGUSE MODERNISEERIMI SEST EUROOPAS	https://www.muurileht.ee/game-over-autorioiguse-moderniseerimisest-euroopas/
2018/10/3	Peeter Liinsoo	Endine KKI osakonnajuht:	https://maaleht.delfi.ee/news/keskkond/uudised/endine-kki-osakonnajuht-

		keskkonnainspeksio on tuleb liita politseiga, mitte keskkonnaametiga	keskkonnainspeksioon-tuleb-liita- politseiga-mitte- keskkonnaametiga?id=83888591
2018/11/29	Hannes Rumm	KOLUMN Hannes Rumm: Eemused ja taamused 2	https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/arva mus/kolumn-hannes-rumm-eemused-ja- taamused-2?id=84571949
2018/12/11	Ain Alvela	Reisirong enam Pärnusse ei sõida, rahvas nukrutseb, otsustajad soovivad oodata aastat 2026	https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudis ed/reisirong-enam-parnusse-ei-soida- rahvas-nukrutseb-otsustajad-soovitavad- oodata-aastat-2026?id=84715661
2019/2/25	Kristiina Viiron	55 hektarist on reaalselt vääriselupaigaks osutunud kõigest üks	https://maaleht.delfi.ee/news/keskkond/met sandus/55-hektarist-on-reaalselt- vaariselupaigaks-osutunud-koigest- üks?id=85924597
2019/2/28	Mari Kartau	MARI RELASKOOP Looduskaitse kui muljetavaldav tööstusharu	https://maaleht.delfi.ee/news/keskkond/met sandus/mari-relaskoop-looduskaitse-kui- muljetavaldav-toostusharu?id=85414713
*2019/5/5	Argo Ideon	JANEK MÄGGI teeb plaane: peale Austraaliast tulekut lähem oma väikesesse poodi lihttooliseks	https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudis ed/janek-maggi-teeb-plaane-peale- austraaliast-tulekut-lahen-oma-vaikesesse- poodi-lihttooliseks?id=86103045
2019/9/2	Merle Rips	Kaugmetsaomanike liit aitab linnamehel metsa majandada	https://digileht.maaleht.delfi.ee/erid/kaugm etsaomanike-liit-aitab-linnamehel-metsa- majandada?id=87311525
*2019/10/3	Argo Ideon	Argo Ideon: apteegi omaniku nimi pole peaasi	https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/arva mus/argo-ideon-apteegi-omaniku-nimi- pole-peaasi?id=87621263
2019/11/6	Ain Alvela	Apteegilahingu päästerõngas:	https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudis ed/apteegilahingu-paasterongas-

		käsimüügiravimid võiks toidupoodi müüki lubada?	kasimuugiravimid-voiks-toidupoodi- muuki-lubada?id=87974177
2019/4/18	Uku Tampere	VW diisliskandaalil Eestis mõju pole: andke meile diisli kohe ja palju!	https://forte.delfi.ee/news/auto/vw- diisliskandaalil-eestis-moju-pole-andke- meile-diisli-kohe-ja-palju?id=85951405
2019/5/2	Ingrid Mühling	Kaitseväge relvahanked – tootjate agressiivne võitlus turuosa eest	https://forte.delfi.ee/news/militaaria/kaitsev- ae-relvahanked-tootjate-agressiivne- voitlus-turuosa-eest?id=86088651
2019/8/17	Erik Puura	Keskkonnateadlane Erik Puura: Kliimamuutustest, rahulikult	https://forte.delfi.ee/news/maas/keskkonnate- adlane-erik-puura-kliimamuutustest- rahulikult?id=87157629
2018/11/8	ERR	Sirbis: pessimismist, vabadusest, paremääre tekitatud kimbatusest	https://kultuur.err.ee/875413/sirbis- pessimismist-vabadusest-paremaare- tekitatud-kimbatusest
2018/11/15	BNS	Elurikkuse Erakond edastas kohtule registreerimisavalduse	https://www.err.ee/877318/elurikkuse- erakond-edastas-kohtule- registreerimisavalduse
2018/11/17	Mihkel Kangur, Lauri Tõnspoe g, Piret Räni, Helen Lemmin g,	Elurikkuse erakond Miks meil on vaja muuta poliitika tegemise viise?	https://www.err.ee/877789/elurikkuse- erakond-miks-meil-on-vaja-muuta- poliitika-tegemise-viise

	Toomas Trapido		
2018/12/19	ERR	Kujutava kunsti ühendused saatsid kultuuriministrile ühispöördumise seoses uue määrusega	https://kultuur.err.ee/886130/kujutava-kunsti-uhendused-saatsid-kultuuriministrile-uhispoordumise-seoses-uue-maarusega
2019/1/4	Mari-Liis Jakobson	Mari-Liis Jakobson Kuidas lugeda valimisprogramme	https://www.err.ee/892184/mari-liis-jakobson-kuidas-lugeda-valimisprogramme
2019/1/25	ERR	Anvelt: ma ei näe endal mitte mingit eetilist või õiguslikku süüd	https://www.err.ee/904100/anvelt-ma-ei-nae-endal-mitte-mingit-eetilist-voi-oiguslikku-suud
2019/2/2	Marju Himma	Maive Rute: teaduspublikatsioonid ei tohiks olla teadlase ainus edu mõõt	https://novaator.err.ee/906894/maive-rute-teaduspublikatsioonid-ei-tohiks-olla-teadlase-ainus-edu-moot
2019/2/6	ERR	EKRE JA Eesti 200: Viilma avaldas Keskerakonnale tänu rahaeraldise eest	https://www.err.ee/907904/ekre-ja-eesti-200-viilma-avaldas-keskerakonnale-tanu-rahaeraldise-eest
2019/2/7	ERR	Kaju ja Pajula: märtsivalimiste põhivastanduse kujundavad EKRE ja sotsid	https://www.err.ee/908600/kaju-ja-pajula-martsivalimiste-pohivastanduse-kujundavad-ekre-ja-sotsid
2019/2/20	Marju Kaasik	Metsanduse tuleviku pärast muretsevad inimesed saavad aidata metsa arengukava luua	https://www.err.ee/912530/metsanduse-tuleviku-parast-muretsevad-inimesed-saavad-aidata-metsa-arengukava-luua

*2019/3/20	Merilin Pärli	Riigi otsus 5G lubadeoksjonil turg kolmeks jagada lükkab senise tegija mängust välja	https://www.err.ee/921571/riigi-otsus-5g-lubadeoksjonil-turg-kolmeks-jagada-lukkab-senise-tegija-mangust-valja
2019/3/31	Lea Larin	Lea Larin: kaasamine kliimakava näitel	https://www.err.ee/925562/lea-larin-kaasamine-kliimakava-naitel
2019/4/2	Huko Aaspõllu	Plaanitavate pensionisamba muudatuste osas valitseb senini selgusetus	https://www.err.ee/926190/plaanitavate-pensionisamba-muudatuste-osas-valitseb-senini-selgusetus
2019/4/3	Aro Velmet	Lõuna-California ülikooli ajalooõppejõud	https://www.err.ee/926314/aro-velmet-kolm-oppetundi-mida-ekre-trumpi-tegemine-anda-voib
2019/4/29	Marko Tooming	Kaitseväge aastaraamat: Eesti vajab lobitööd puudutavat seadust	https://www.err.ee/934755/kaitsevae-aastaraamat-eesti-vajab-lobitood-puudutavat-seadust
2019/5/16	ERR	Toom tahab Euroopa Liidus suuremat solidaarsust	https://www.err.ee/939953/toom-tahab-euroopa-liidus-suuremat-solidaarsust
2019/5/29	Viktor Trasberg	Viktor Trasberg: Valmieramuizat lihtsalt ei murra	https://www.err.ee/946797/viktor-trasberg-valmieramuizat-lihtsalt-ei-murra
2019/6/9	ERR	Ossinovski: valitsuse maine langus kandus üle ka sotsidele	https://www.err.ee/950667/ossinovski-valitsuse-maine-langus-kandus-ule-ka-sotsidele
2019/6/25	Aivar Hundimägi	Aivar Hundimägi: börsifirmade pimesikumängule tuleb lõpp	https://www.err.ee/955654/aivar-hundimagi-borsifirmade-pimesikumangule-tuleb-lopp

2019/6/26	Indrek Kuus	Lobistide jaoks on Ansip Euroopa Komisjoni volinikest esimene mees	https://www.err.ee/955767/lobistide-jaoks-on-ansip-euroopa-komisjoni-volinikest-esimene-mees
2019/7/20	Merle Karro-Kalberg	Indrek Peil ja Veiko Veerpalu: pantvangistatud peatänav	https://kultuur.err.ee/963342/indrek-peil-ja-veiko-veerpalu-pantvangistatud-peatanav
2019/8/8	Henri Holtsmeier	Henri Holtsmeier: protestin, sest see toob tulemusi	https://www.err.ee/968528/henri-holtsmeier-protestin-sest-see-toob-tulemusi
2019/8/9	Peeter Espak	Peeter Espak: kliimadebatt fanatismi tõmbetuultes	https://www.err.ee/969245/peeter-espak-kliimadebatt-fanatismi-tombetuultes
2019/8/12	Martin Luiga	Martin Luiga: fantastika vabaduse maskiga	https://www.err.ee/969864/martin-luiga-fantastika-vabaduse-maskiga
2019/8/16	Merilin Pärli	Analüüs Lahing uute tubakatoodete pärast	https://www.err.ee/970203/analuus-lahing-uute-tubakatoodete-parast
*2019/9/7	Mait Ots	"Rahva teenrid" rääkisid Hiina mõjutustöö valguses lobistide registrist	https://www.err.ee/978121/rahva-teenrid-raakisid-hiina-mojutustoo-valguses-lobistide-registrist
*2019/9/25	Merilin Pärli	Apteegireform liigub lahjenemise suunas	https://www.err.ee/984238/apteegireform-liigub-lahjenemise-suunas
2019/10/15	Ester Vilgats	Pärnu linnavolinik jäi ringkonnakohtus altkäemaksuasjas süüdi	https://www.err.ee/992233/parnu-linnavolinik-jai-ringkonnakohtus-altkaemaksuasjas-suudi
*2019/10/24	Carina Paju	Carina Paju: lobitöö tuleks ümber mõtestada	https://www.err.ee/995211/carina-paju-lobitoo-tuleks-umber-motestada

2019/10/28	Mait Ots	Ministeerium valmistub lobitegevust reguleerima	https://www.err.ee/996748/ministeerium-valmistub-lobitegevust-reguleerima
2019/10/29	Merili Nael	Aegi hinnangul on Järvik ületanud tavapärase lobitöö piire	https://www.err.ee/997280/aegi-hinnangul-on-jarvik-uletanud-tavaparase-lobitoo-piire
2018/9/11	Kaja Koovit	Bigbanki omanik: mina ei usu raha võimu. Usun ainult inimestesse	https://epl.delfi.ee/uudised/bigbanki-omanik-mina-ei-usu-raha-voimu-usun-ainult-inimestesse?id=83587623
2018/10/12	EPL	JUHTKIRI Partsi „porganditele” on hädasti vaja lisa	https://epl.delfi.ee/arvamus/juhtkiri-partsi-porganditele-on-hadasti-vaja-lisa?id=83970872
2018/10/18	Ärileht	Karilaid ei taha keskpanga nõukogusse minna	https://epl.delfi.ee/arileht/karilaid-ei-taha-keskpanga-noukogusse-minna?id=84022728
2018/11/20	Züleyxa Izmailov a	Züleyxa Izmailova: sotsid ärplevad, aga rände peamist põhjust eiravad	https://epl.delfi.ee/arvamus/zuleyxa-izmailova-sotsid-arplevad-aga-rande-peamist-pohjust-eiravad?id=84501775
2019/1/7	Mari- Liis Jakobso n	SUURED KÜSIMUSED Mari- Liis Jakobson: sisseränne ei tähenda ainult pagulasi	https://epl.delfi.ee/arvamus/suured-kusimused-mari-liis-jakobson-sisseranne-ei-tahenda-ainult-pagulasi?id=84957217
2019/1/21	Kadri Taperso n	Kadri Taperson: karusloomafarmid piinavad loomi ja mürgitavad inimesi. Keelake need ometi!	https://epl.delfi.ee/arvamus/kadri-taperson-karusloomafarmid-piinavad-loomi-ja-murgitavad-inimesi-keelake-need-ometi?id=85083251

2019/1/28	Üllar Huik	Ringmajanduse ekspert: minister Kiisleri pakendisorteerimisett epanekud on ülikirastele	https://epl.delfi.ee/arvamus/ringmajanduse-ekspert-minister-kiisleri-pakendisorteerimisettepanekud-on-ulirikastele?id=85152491
*2019/1/28	Tuuli Jõesaar	Kuidas eristada „murelikku kodanikku” relvatööstuse lobistist?	https://epl.delfi.ee/eesti/kuidas-eristada-murelikku-kodanikku-relvatoostuse-lobistist?id=85142283
*2019/2/21	Rene Tammist	Rene Tammist hoiatab Jaak Nigulit: kui ebavõrdsus kasvab, maitsevad selle vilju ka teiesugused ettevõtjad	https://epl.delfi.ee/arvamus/rene-tammist-hoiatab-jaak-nigulit-kui-ebavordsus-kasvab-maitsevad-selle-vilju-ka-teiesugused-ettevotjad?id=85396891
2019/6/20	EPL	JUHTKIRI Aktsiisisõda, millest võidavad vähesed	https://epl.delfi.ee/arvamus/juhtkiri-aktsiisisoda-millest-voidavad-vahesed?id=86586177
2019/7/4	Raimo Poom	Tagatoa seebikas: Kadri ja Jean-Claude. Armastab, ei armasta	https://epl.grete.delfi.ee/uudised/tagatoa-seebikas-kadri-ja-jean-claude-armastab-ei-armasta?id=86727581
2019/7/24	Tiit Made	Tiit Made Mart Helme ELi ja NSVLi võrdlusest: Euroopa Liitu läksid eestlased vabatahtlikult. Nõukogude Liitu viidi meid... teate isegi kuidas	https://epl.delfi.ee/arvamus/tiit-made-mart-helme-eli-ja-nsvli-vordlusest-euroopa-liitu-laksid-eestlased-vabatahtlikult-noukogude-liitu-viidi-meid-teate-isegi-kuidas?id=86936509

2019/10/11	Triinu Tänavsuu	MIS SAAB HOMME? Triinu Tänavsuu: vaimne tervis annab alla, loovutame hädasolijad nõiale	https://epl.delfi.ee/arvamuskonkurss/mis-saab-homme-triinu-tanavsuu-vaimne-tervis-annab-alla-loovutame-hadasolijad-noiale?id=87723787
2019/10/14	Raimo Poom	Tanel Kiige võitlused EKRE surve ja ravimilobi vastu, läbimõeldud pensionistsuste poolt	https://epl.delfi.ee/uudised/tanel-kiige-voitlused-ekre-surve-ja-ravimilobi-vastu-labimoeldud-pensionistsuste-poolt?id=87736323
*2018/10/10	Mihkel Kangur	Kuidas seletada metsa rahakallistajale	https://ekspress.delfi.ee/arvamus/kuidas-seletada-metsa-rahakallistajale?id=83902489
2018/10/12	Mikk Salu	Merlis Nõgene ja Sandor Liive PR-äri teeb rekordeid	https://ekspress.delfi.ee/lisalood/merlis-nogene-ja-sandor-liive-pr-ari-teeb-rekordeid?id=83765239
2019/2/11	Mikk Link	Kas see on hea tava, et kamp metsakaitsjaid, ühel pussnuga vöö, RMK töötajat kimbutab?	https://ekspress.delfi.ee/lisalood/kas-see-on-hea-tava-et-kamp-metsakaitsjaid-uhel-pussnuga-vool-rmk-tootajat-kimbutab?id=84206767
2019/2/14	Ingvar Pärnamäe	Torm Eesti kaitsetööstuse veeklaasis	https://ekspress.delfi.ee/arvamus/torm-eesti-kaitsetoostuse-veeklaasis?id=85326721
2019/4/3	Krister Kivi	Kaitseministeeriumi tippametnik valmistab Eestit ette sõjaks	https://ekspress.delfi.ee/kuum/kaitseministeeriumi-tippametnik-valmistab-eestit-ettesojaks?id=85775179
*2019/5/6	Toivo Tänavsuu	Energiatöösturid Kristjan Rahu ja Janek Veeber: „Toasoojale ei kuluta	https://ekspress.delfi.ee/kuum/energiatoosturid-kristjan-rahua-ja-janek-veeber-toasoojale-ei-kuluta-eesti-inimene-rohkem-kui-alkoholile?id=85948545

		Eesti inimene rohkem kui alkoholile“	
2019/6/26	Mikk Salu	Lavly Perling poliitilises tõmbetuules	https://ekspress.delfi.ee/persoon/lavly-perling-poliitilises-tombetuules?id=86629003
2019/1/28	Delfi	Vabaühendused küsivad riigikogusse pürgivatelt erakondadelt täpseid seiukohti keskkonnaprobleemi de osas	https://www.delfi.ee/news/rk2019/uudised/vabauhendused-kusivad-riigikogusse-purgivatelt-erakondadelt-tapseid-seiukohti-keskkonnaprobleemide-osas?id=85150189
2019/1/29	Vahur Koorits	Eesti jagab maailma korruptsioonitaju indeksis 18. kohta Jaapani ja Iirimaaga	https://www.delfi.ee/news/paevauudised/ee-sti/eesti-jagab-maailma-korruptsioonitaju-indeksis-18-kohta-jaapani-ja-iirimaaga?id=85155769
2019/2/4	Gunnar Leheste	Rulaikoon Tony Hawk: olümpial on meie cool'i rohkem vaja kui meil nende tunnustust	https://sport.delfi.ee/news/ekstreemsport/uudised/rulaikoon-tony-hawk-olumpial-on-meie-cooli-rohkem-vaja-kui-meil-nende-tunnustust?id=85215967
2019/3/2	Fred Püss	Ühingu Korruptsioonivaba Eesti küsimustele vastas vaid neli erakonda	https://www.delfi.ee/news/paevauudised/ee-sti/uhingu-korruptsioonivaba-estti-kusimustele-vastas-vaid-neli-erakonda?id=85487435
2019/3/6	Lauri Laugen	Indrek Tarand viitab USA väljaandes europarlamenti Soome kolleegi Kremli lõa otsas olemisele	https://www.delfi.ee/news/paevauudised/va-lismaa/indrek-tarand-viitab-usa-valjaandes-europarlamenti-soome-kolleegi-kremli-loa-otsas-olemisele?id=85526491

2019/7/17	Ats Kuldkepp	Jaak Salumets EM-i korraldusõigusest jäämisest: Münchenis jagasid kõik kõigile lubadusi	https://sport.delfi.ee/news/korvpall/eesti/jaak-salumets-em-i-korraldusoigusest-jaamisest-munchenis-jagasid-koik-koigile-lubadusi?id=86857625
*2018/12/16	Alyona Stadnik		https://www.aripaev.ee/uudised/2018/12/15/uhe-kahe-omanikuga-pr-burood-surevad-valja
*2019/2/11	Äripäev	Ettevõtjad tuleb päriselt lahendustesse kaasata	https://www.aripaev.ee/juhtkiri/2019/02/11/ettevotjad-tuleb-pariselt-lahendustesse-kaasata
2019/5/28	Eliisa Matsalu, Priit Pokk	Ossinovski aktsiisidest: kõik mida saab valesti teha, tehakse ära	https://www.aripaev.ee/uudised/2019/05/28/ossinovski-aktsiisidest-koik-mida-saab-valesti-teha-tehakse-ara
2019/6/4	Allan Rajavee	Riigiasutusest lahkuv juht: eks see paras enesetapumissioon tundus	https://www.aripaev.ee/uudised/2019/06/04/riigiasutusest-lahkuv-juht-eks-see-paras-enesetapumissioon-tundus
2019/7/26	Kristiina Rebane	Kristiina Rebane: kellel on õigus – Eesti riigil või Tallinna Veel?	https://www.aripaev.ee/arvamused/2019/07/26/kristiina-rebane-kellel-on-oigus-eesti-riigil-voi-tallinna-veel
2019/9/6	Paul Künnap	Paul Künnap: Eesti öelgu, et tunnel pole võimatu	https://www.aripaev.ee/arvamused/2019/09/06/paul-kunnap-eesti-oelgu-et-tunnel-pole-voimatu
2019/10/18	Äripäev	Aus lobist või salalik korruptsioonikurat	https://www.aripaev.ee/juhtkiri/2019/10/18/aus-lobist-voi-salalik-korruptsioonikurat
2018/24/10	Gerli Ramler	Masina- ja metallitööstuse TOP: palk ja energia söövad kasumit	https://www.aripaev.ee/top/2018/10/24/masina-ja-metallitoostuse-top-palk-ja-energia-soovad-kasumit

*2019/10/29	Allan Rajavee	Aeg: lobitöö on ülekohtuselt häbimärgistatud	https://www.aripaev.ee/uudised/2019/10/29/aeg-lobitoo-on-ulekohtuselt-habimargistatud
2019/2/8	Kaja Koovit	Tööandjate majandusspidomeeter : loosungitel põhinev majanduspoliitika ei toimi	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/tooandjate-majandusspidomeeter-loosungitel-pohinev-majanduspoliitika-ei-toimi?id=85251339
2019/2/9	Siiri Liiva	EL-i liikmesriigid suutsid Ansipi jaoks olulises algatuses taas ühise keele leida	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/el-i-liikmesriigid-suutsid-ansipi-jaoks-olulises-algatuses-taas-uhise-keele-leida?id=85278989
2019/2/15	Siiri Liiva	Kaitseministeeriumi ametnikul on edasiste relvalobi fopaade vältimiseks lihtne ettepanek	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/kaitseministeeriumi-ametnikul-on-edasiste-relvalobi-fopaade-valtimiseks-lihtne-ettepanek?id=85338135
*2019/8/30	Kaja Koovit	Uus ühendus hakkab pensionikogujate huve kaitsma: keegi peab ütlema, et see mida te kavandate, on äärmiselt ebamõistlik	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/uus-uhendus-hakkab-pensionikogujate-huve-kaitsma-keegi-peab-utlema-et-see-mida-te-kavandate-on-aarmiselt-ebamoistlik?id=87286253
2019/9/10	geenius. ee	Circle K: valitsuse biokütustega seotud plaanid on arusaamatud ning tarbijat eksitavad	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/circle-k-valitsuse-biokutustega-seotud-plaanid-on-arusaamatud-ning-tarbijat-eksitavad?id=87388473
2019/10/5	Siiri Liiva	Hoiu-laenuühistud näevad neil hinge kinni pigistavate regulatsioonide taga pankade lobitööd	https://arileht.delfi.ee/news/uudised/hoiu-laenuuhistud-naevad-neil-hinge-kinni-pigistavate-regulatsioonide-taga-pankade-lobitood?id=87658131

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlin Unt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kuidas konstrueeritakse lobitööd ja lobiste Eesti ajakirjanduses?“, mille juhendaja on Sten Hansson, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kätlin Unt

25.05.2020